

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

22740

hist. 8.1 p. 487

324789

Rachelius

Samuel

SAMUELIS RACHELII
 EXAMEN
 PROBABILITATIS
 QVAM
 JESUITÆ NOVIQ; CASUISTÆ
 Theologiæ suæ Moralis fundamen-
 tum constituerunt.

HELMESTADII,
 Typis JACOBI MVLLERI,
 An. cō 17c LXIV.

SERENISSIMORUM
BRUNSVICENSIVM AC LUNEBURGENSIVM
D U C U M

DOMINI AUGUSTI,
DOMINI CHRISTIANI LUDOVICI,
DOMINI GEORGII WILHELMI,
CONSILIARIIS

OMNIBUS ET SINGULIS;
VIRIS

GENERE, VIRTUTE, OMNIGENAQVE DOCTRINA
EXCELLENTISSIMIS AMPLISSIMISQVE

De

PATRIA,

atque in ea de

ACADEMIA JULIA,

inque hac de

RE, STUDIIS, FORTUNAQVE SUA

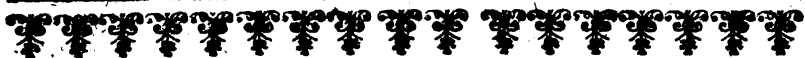
OPTIME MERITIS AC MERENTIBUS

PATRONIS

Immortali laude ac gloria dignisimis

Samuel Rachelius

ET IMPATTEIN

Nnus jam agitur sextus,
EXCELLENTISSIMI AM-
PLISSIMIQUE DOMINI,
cum primùm in Ludovici Mon-
taltii Literas ad Amicum Provin-

cialem inciderem, gallico idiomate & singula-
ri nitore scriptas. Nec multò post eadem Li-
teræ in sermonem Latinum pari eleganti-
a translatae, & eruditè Notis à Guilielmo Wend-
rockio illustratae à me visæ sunt. Primum mi-
hi id accidit, quod veteribus Romanis, qui
Elephantos Pyrrhi Regis bello primùm con-
spectos boves Lucas crediderunt. Ita quam
ego honestam matronam esse conjiciebam,
PROBABILITATEM, mox mon-
strum helenio & fuce Jesuitico lævigatum or-
natumque deprehendi. Protinus tum medi-
tabar, quomodo in re tam necessaria Veritatis
vindicias instituerem; non parum tamen

[†] 2

tia,

tia, & malè hæctenus intellectus Aristoteles, rerum moralium nec demonstrationem nec scientiam dari. Cæterum cum docendo, uti fit, indies discerem, hanc opinionem non solum falsam sed summè perniciosam esse perspexi, sic ut penitus sim persuasus convictusque, de Actionibus moralibus ceu subjecto Scientiæ moralis affectiones, videlicet quod vel sint justæ vel injustæ, honestæ aut turpes, & omnino vel faciendæ vel fugiendæ, ex genuinis Legum principiis *ἀποδείξεις* veritatem demonstrari posse: adeoque ubi horum argumentorum copia sit, vagis fluxisque opinionibus nobis non licere inniti. Leges vero uti sunt principia & regulæ vivendi, ita & demonstrandi esse, ecquis dubitabit? quandoquidem omnis horum principiorum cognitio & veritas unicè ad *πρᾶξι* respicit, eaque exprimi vult. Quæ cum ita fiat, quàm malefana illorum est doctrina, qui cum THEOLOGIÆ Moralis Doctores se profiteantur, affectiones de actionibus hominis Renati ad finem supernaturalem dirigendis non magis ex oraculis Dei quam apodicticis rationibus demonstrant, sed futilissimarum opinionum
& Pro-

& Probabilitatis statera librant. *Viam qui nescit
 qua deveniat ad mare, Eum oportet ammem
 quarere, comitem sibi,* inquit Comicus. At
 Probabilistæ cum fontes rivulosque Israël,
 cum Leges divinas & humanas negligant,
 quid mirum si limpida veritatem non adse-
 quantur, sed in Probabilitatis luto hæreant, &
 nescio quas ex eo Chimæras sibi suisque fin-
 gant. Cæterum ne temere hanc disputatio-
 nem cum Probabilistis ingrederer, & impium
 hoc dogma publicè mox innotesceret, publi-
 cas ante annum *ducesbas*, de hoc argumento in
 Academia nostra proposui, quod quo diutius
 sub incude mea versavi, eo tetricius mihi semper
 hoc monstrum fuit visum. Postquam enim lar-
 vam Probabilitati detraxeram, omnesque co-
 lores meretricios deterferam, Atheismum sub
 illa persona latitare vidi, quæ Theologiæ Mora-
 lis fundamentum ex decreto Probabilistarum
 sustinere debuerat. Quæ ergo alia vox esse pos-
 sit Pietatis, quam Philosophiæ apud Boëthium
 conquerentis: *Me reclamantem renitentemq; ve-
 lut in partem præda traherant Probabilistæ, & ve-
 stem, quam meis texerant manibus, disciderunt, ab-
 reptisq; ab ea panniculis totam me sibi cessisse creden-
 tes*

*tes abiere. In quibus quoniam quadam nostri habitus
vestigia videbantur, meos esse familiares Imprudentia
rata, nonnullos eorum profana multitudinis errore
pervertit. Ne igitur speciosa hæc Probabilitas pa-
rum cautos fallat, pluribusve deinceps imponat, rem gratam DEO omnibusq; bonis me fa-
cturū credidi, si absurdum illud dogma oppu-
gnarem. Bellum ego nullum indico de Gratia
divina vel ex Jansenii vel ex Molinæ sententia
disputantibus, argumento à meo foro alieno :
Nec illud Jesuitis denuntio, persuasus multos e-
jus nominis averfari hanc impietatem, etsi pro-
pter rationē sui Status sententiam suam aper-
tè fortè profiteri non ausint. Sed mihi res est cū
Jesuitis Probabilistis, & quotquot cum istis The-
ologix Moralis fundamentum Probabilitatem
constituunt. Non equidem nescio Wilhelmi
Wendrockii Notis regeſtas fuiſſe alias Notas
sub nomine Bernardi Stubrockii, An. c1o Ioc
LIX. editas, quę tamen ejus ponderis non sunt,
ut veritatem deprimere potuerint. Pręterquã
enim quod convitiis & maledicentia ſcateant,
Probabilitatis dogma ita is defendere ſatagit,
ut ad omnem illam diſputationem magis im-
peditam reddendam unicè ingeniū ſui nervos
inten-*

intenderit: perinde ut compediti rabiosi canes
cum se expedire nesciunt, multo strepitu & la-
tratu se in vinculis jactantes magis intricare so-
lent. Vobis vero, EXCELLENTISSIMI AM-
PLISSIMIQUE DOMINI hanc meam opel-
lam consecrare volui, quod diu jam meditatus
fuerim publicum aliquod meæ erga VOS ob-
servantiæ testimonium: quod cum in ea Aca-
demia, cujus VOS Magni PATRONI estis, na-
tum sit & elaboratum, Vestro etiam patrocinio
diligentissimè idem commendo. Summam
Vestram prudentiam, generosas virtutes, ex-
quisitum rerum usum, inq; iis expediendis fa-
cilè felicemq; dexteritatem quis nescit? Agno-
scunt hæc Vestra præclara merita dotesq; SE-
RENISSIMI PATRIÆ PATRES, Patria ipsa,
& Academia Julia, inque ea ego religiosa qua-
dam veneratione prosequor. Proinde Vestro
arbitrio hanc causam submitto, & ne conqueri
meritò possint adversarii, non minus contra
me dici sententiam volo, si perperã quid scrip-
si, quàm secundum me pronuntiari exoptem, si
vera tradidi. Singuli eo valetis judicio, ut in cu-
jusvis arbitrium compromittere nihil dubitè:
interim æquo velim feratis animo, quod & O-
mnibus meam industriam ac reverentiam
proba-

probare, & potentissimæ Sectæ etiam aliquem
EXCELLENTISSIMORUM Heroum Vi-
rorumque numerum& autoritatem opponere
consilium ceperim. Si enim belliTurcici cala-
mitates in autores Lutheranos nuper transfer-
re æque ineptè ac impudenter haut dubitavit
quidam malignus Apostata, & chartas suas ad
fellas Patrocli abjiciendas, refutatione profe-
ctò indignas, nisi refutate essent, in solenni Im-
perii Panegyri spargere ausus fuit; quid non de
me statueret confertissimus Probabilistarum
globus? Sed DEI cum primis ope, SERENIS-
SIMORUM DUCUM ac DOMINORUM
Nostrorum Clementia, Vestra, EXCELLEN-
TISSIMI AMPLISSIMIQUE DOMINI, be-
nevolentia ac favore, ipsiusq; causæ fiducia satis
securum tutumq; me fore spero. Servet VOS
DEUS Omnes & Singulos bono Patriæ, Patriæ
Patrum, Academiæ Juliæ, Vestrasque virtutes
& merita æternis, ut &, quibus hic frui vultis,
lautissimis remuneret præmiis. Valete.

SUM-

SVMMO VIRO
D. HERMANNO CONRINGIO,

Collegæ, Patrono ac Doctori suo obser-
vanter colendo

S. D.

Samuel Rachelius.

Uod cum meo consilio tum Tuo hortatu suscepi
negotium perfeci: de quo plura fortè com-
mentatus sum quorundam sententiâ, quam
opus fuerit, quòd absurdissimum maximeq; im-
pium **PROBABILITATIS** Jesuitica dogma
eruditè ac solide jam refutaverit in suis ad
Montaltii Literas doctissimis Notis is, qui

Guil. VVendrockius appellari capit. Aliorum vero sententiâ
oppidò pauca dixisse videri queam, quod **PROBABILITAS** Jesui-
tica tot sinuosis adserta voluminibus saltè aliquâ scriptorum
mole retardâri debeat. Verum enimvero neutram censuram ma-
gni facturum sum, modò sim certior, ea qua scripsi & personatis il-
lis ve grandibus Doctõribus opposui, vera esse. Si enim nimia sunt,
qua attuti, impii dogmatis detestatione & Zelo veritatis gloria
divina, cui tam primis lumen obstruunt, me abreptum cogitent: Sin
pauciora, plura addendi nunquam deerit occasio. Et licet confi-
dam, omnia qua Probabilistis regeffi, esse verissima, sic ut animum
habeam planè à $\nu\epsilon\tau\alpha\ \pi\iota\sigma\tau\omicron\nu$, antequam tamen illa publica luci ac
censura exponam, (uti quidem à me exigitur) nihil mihi gratius
feri posset, quàm si Tu, rerum divinarum humanarumque scienti-
ssimus, Doctõris officio fungi, & commentatione mea in **PRO-
BABILITATEM** fugitivo tantum oculo (multum enim temporis
studiis tuis eripi nolim) perlustrata monere me velis, qua fortè
parte emendari, augeri, minui, mutari ve aliquid in melius possit.
Ipsam quidem illud dogma absurditatem impietatemque suam
adèò manifestè præsert, ut majoribus machinis atque decretori-

(††)

is ar-

in armis id oppugnari minimè opus fuerit; cum tamen videam tantum non omnes Jesuitas Casuistas (quibus magno suo in Probabilitatem merito accensendi sunt, licet alius gregis Socii, Caramuel & Diana) non tam rationibus, quàm mole ac numero sui Atheismi in triculum Probabilitatem defendere, vix ausim solus in aciem prodire, sed cum Diomede Trojana castra exploraturo socium mihi adjungi velim, οὐ τὰ δὲ ἐρχομένο. Tu itaque sis fueris, non addam etiam Agamemnonis votum, τοῖσιν δὲ καὶ μοι συμφορὰ μὲν : quòd TUUM judicium pluris faciam quàm Probabilistarum omnium. Utinam modo orbis, cui denuo monstruosum hoc dogma inspicendum exhibetur, satè accuratè ejus deformitatem ac vitia agnoscat! Utinam Principes ac Rerump. gubernatores perspiciant, in quanto ipsorum res periculo sint! Qualis enim Probabilistarum est doctrina Moralis, talis quoque non potest non esse eorundem doctrina Politica: qua quantarum malorum & calamitatum sit puerpera, Turcicus, qui jam grassatur, furor nemini non testatum facit. Angere conscientias, inhiare aliorum possessionibus, Principes ac magistratus intempestiva religionis stimulo in subditos ceu hostes concitare, illos, qui primi primum impetum hostilem fortiter ac fideliter excipere potuissent, infensissimo Christiani nominis hosti laniandos devorandosque propinare, tot animas dirissima servituti tradere, omnemque rem Christianam in summum discrimen adducere, ejusque generis alia designare, maxime ipsis probabile & gloriosum videtur. O fatalem stuporem! Saltem enim ingemiscere liceat, si fortè disertius omnia horum vitia proloqui nefas fuerit. Tibi vero, Vir summe, cum hac aliaque exploratissima sint, TE malo audire, & ex TE discere, ubi tandem, imò ecquam sibi metam Probabilistarum infania sit positura; & si remedio forte locus non sit relictus, annon Majestati civili de his statuendum fuerit, quòd de Cynicorum natione pronunciat πολιτικὸν τῶν Cicero, qui eam omnino excidendam esse putat, quòd sit inimica verecundia, sine qua nihil rectum esse possit, nihil honestum. Majori enim suo merito Probabilistarum secta funditus extirpanda fuerit, quòd sit inimica legibus & pietati, sine quibus nihil sanctum rectum aut honestum esse possit. Vale.

CLARIS-

CLARISSIMO VIRO
SAMVELI RACHELIO,

Moralis Philosophiæ eximio Professori,

Collegæ & amico suo

HERM. CONRINGIVS

S. P. D.

Ova huius operis editionis abs te factam curationem, Clarissime Racheli, non equidem dubito, ut sunt huiusmodi mores, in duobus reprehensionum genera incursum. Alterum, quod liber hic omnis Theologicus sit argumenti, alienus itaque à demandato tibi Morali Philosophia docenda officio, falsamque Tu proinde miseris peregrinam in messem. Alterum, quod eidem huic libro jam tum ante hosce quinque annos ab eo qui Bernhardus Stubrockius Viennensis Theologus disci voluit, illa sint iniusta Nota, ut videatur orco dandus, non certe redire in lucem oportere nisi ante gravi apologetico fama sua restitutus. Verum quantum equidem iudico iniqua est utraque reprehensio, atque adeò non est quod

illas unius æstimemus assis,

Neque Tu præter officium quidquam, imò id quod muneri Tuiratio omnino exposulavit, præstitisti.

Enimverò primi quidem illi reprehensores, præterquam quod iniustissime operas eruditi varia animi intra angustias publici cuiusque muneris compingant, inscitiam profectò suam produnt, uni Theologico ordini accensentes volumen quod saltem maximam partem Morali est Philosophia. Habet scilicet ille liber nonnulla merè quidem sacri illius fori, ad illam quæ inter Romanenses fervet, de Cornelii Jansenii Episcopi quondam Iprensensis, à Papa Innocentio X iterumq; ab Alexandro VII damnatis quibusdã placitis, contentionem astinentia; verum hæc pauciora sunt, & abs Te ideò potissimum nunc edita denuò, quandoquidem à reliquo corpore se jungi commodè haud potuerunt, ne capite & caudâ ut ita loquar volumen elegans mutilaretur. Absq; vero etiam hoc fuisset, opera in editione impensa tamen, me quidem iudice, fecisses Tu præteritiam, quoniam sacrorum talis curatio in officio est cuiuslibet

Christiani: & interest Ecclesia, ut Romanensium litium arcanissima quaq; à nostris etiam omnibus, quibus nihil in specie majus quam discordia obijci solet, quasi Roma mera sit malacia & tranquillitas, intelligantur. Quod reliquum autem est operis, id utique citra controversam unice est Moralis argumenti. Quicquid nimirum ad Epistolas à quinta usque ad sextam decimam pertinet. Imò & in aliis, cum primis in tertia, reperias haud pauca quae huc faciunt. Audiunt quidem & illa, non Philosophia, sed Moralis Theologia nomine: verum latiore quodam vocis Theologia usui id fieri, haud obscurum est. Scilicet Theologia, prout à Philosophia diversum est doctrina genus, id demum est proprium, quod ex divinitus editis eloquiis sive planè ἀπεως, sive μέως quodammodo accipitur. Cujusmodi de omni morum ratione ex utriusque fœderis, Novi cum primis, codicibus sacris plurima promissunt. Horum autem nonnulla quidem aliunde haud cognoveris, pleraque tamen etiam naturâ nota, atque ex principis evidentibus demonstrari apta, atque adè hætenus quidè Philosophico foro tribuenda sunt. Quandoquidem autem hinc, etiam ipsis illis in sacris Codicibus, multa de moribus, non tam ex divino precepto, quàm facta ex naturâ ipsâ ratiocinatione, dacentur; ab aliis quoque omnibus, quibus salutis aeternae hominibus curanda commissum munus est, quae curatio Theologica est, quàm frequentissime idem fiat, postulante id ipsum partim necessitate, in sacra scilicet Scriptura silentio, partim insigni ad populum movendum accuratiusq; docendum utilitate: ideo vulgò Theologia Morali adscribi solent, quae reapse Philosophica sunt possessionis. Non alio tamen jure, quam ad Medicos vulgò creditur pertinere accuratior mineralium plantarum animaliumque scrutatio; postquam illam quæ Philosophi audiunt neglexere, Medici verò quasi usu fecerunt suam: Philosophia tamen Naturali merito præcis suis limitibus manentibus integris. Quantumvis igitur Tibi, Clarissime Racheili, haud fas fuerit manum Theologicae argumento admovere, (quod dictu iniquissimum est) licet utique Tibi vindicare Philosophia. Tuæ iudicio Moralis hujus operis disputationes: ceu quæ tota reapse Philosophicae sint & solatitula Theologica: atque adè pateris Tu primum illud reprehensurum genus securè spernere.

Pari modo verò non est, quod alteros illos vel unius facias

focci.

flocci. Et Stubrockium scilicet illum non minus atque VVendro-
 ckium ac Montaltium legisti, recteque judicasti, non esse Stubrocki-
 ana paria tollenda doctrina adversariorum : laudanda scilicet
 potius ab emendata styli Latinitate & acri scriptione quam re-
 rum pondere. Et verò Montaltii omnia (loquor de Moralibus),
 docta utique sunt, & ille minus hætenus in vulgus nota Jesuitica
 Philosophia facta α $\sigma\tau\omicron\gamma\mu\alpha\tau\alpha$ feliciter, quam ferro aut igne possis,
 aggressus est. Scribit nonnemo Epistolas illas Parisiis esse litteris
 manu ex decreto Parlamenti combustas, vereor autem ne vel er-
 ror aliqua alius, vel eorum quorum interest hoc credi deceptio, scri-
 benti imposuerit. Nam illa quidem litera jam anno 55 & 56 Luce-
 tia prodierunt in lucem, & tamen nondum anno 59 ibi ignem insa-
 mem expertas esse, certo mihi argumenta est ipse Stubrockius, non
 semel quidem memorans anno septimo quinquagesimo flammis ex
 Parlamenti decreto Aqua sextia traditas, Parisiensem autem simi-
 lem scivitiam tacens, neutiquam id facturum se contigisset. Post de-
 tum id factum, cui fiat verisimile? Quin imò cum non nisi solè
 Aqua sextiensis Senatores ita exarserint, facile liquet reliqua
 Gallia Parlamenta longè aliter judicasse. Id certum, Epistolas il-
 las à Sacrà Congregatione in censum prohibitorum librorum jam
 septimo quinquagesimo anno relatas. At verò Romana illa Censu-
 ra, quam procul absit à falli nescia, qua Papis tribuitur, arbitran-
 di facultate, etiam sui haud dissimulant, præsertim transalpini:
 apud quos jam dudum evanuit illius Censura auctoritas. Fortassis
 quoque Jansenistica potius sacra placita damnata voluit, quam
 pusida illius Moralium doctrina justam reprehensionem. Et verò
 ab eadè Congregatione biennio post damnatus quoque est Epistolis his
 oppositus Casuistarum Apologeticus. De Montaltio ipso nihil mi-
 hi constat. Esse verò & Gallum & Jansenianorum dogmatum fan-
 torem, id facile est decernere. AEquè natum mihi autè est & ille qui
 sese Guilhelmum VVendrockium appellavit. Etiam illud ejus
 nomen frætum esse liquet quidem, nec tamen certò dixerim Ger-
 manum esse, quamvis volueris Theologus Salisburgensis audire:
 & haberim hic ante octennium circiter per hebdomadas ali-
 quot familiarem Jansenistam, qui nomen suum & gentem dissi-
 mulabat, nisi quod per annos complures in aula Salisburgensi vi-
 xisse

xisse sese, inde vero jam decessisse Jesuitarum metu, ostenderet. Erat sanè ille vir in S. Augustini lectione versatissimus, & in Lovanienti quondam institutus schola, jamq; tum secto nomine nonnulla pro Jansenii partibus ediderat: gente, ut post intellexi, Suecus, sed ex patria religionis causa profugus: qui hinc discedens Lubeca obiit suum diem. Illum tamen sub VVendrockii persona utiles hosce ludos fecisse, quare haud credam, facit solida in omni Morali sapientia eruditio, in VVendrockii opere plane splendens; qualem me in altero illo non deprehendisse memini. Bernhardus Stubrockius Viennensem Theologum sese professus est, sed perinde fecit fucum. Jesuita noluit videri, esse tamen haud temerè negaveris. Quisquis sit, pollet utique exquisitâ convitiandi & maledicendi facultate: qua dos hodie Jesuitus compluribus est quasi propria, imò ut ipsi censent plane virtus quadâ, velut calumnia bonum opus, si cum adversario justissimam actionem intendente sibi res sit. Ubi immania convitia tuleris è medio & acerbissimas fugillationes, libri illius parum supererit: aded in iis totus est. Summa capita ejus, qua prater hac est responsionis, ferè reduxeris ad illa, quorum meminit in praeambulis ad Epistolas qua sequuntur quintam VVendrockius: hoc est ad inepta effugia libellorum Gallicorum contra Montaltium in defensionem Jesuitarum & Casuistarum exaratorum. Illa cum furiosa maledicentia repetens librum suum Stubrockius absolvit. De suo addidit vix quicquam, prater sexcenties jactitatam Censuram Romanam in Janseniana dogmata & Provinciales Epistolas: quasi scilicet ad Moralia quoque isthac Jansenianorum dogmatum damnatio pertineat, aut simpliciter satis sit Montaltii Epistolas Roma esse prohibitas legi. Prater item superbas cavillationes in Moralium illorum placiterum damnationem, à Clero potissimum Gallicano pariter & Belgico institutam. Prater denique oppido paucos noviter inventos turpis doctrinae fucos. Qualis est quo utitur in defendenda perversissima illa Philosophia; probabilem sententiam quamvis falsam & legi divinæ contrariam à peccato coram Deo absolvere, tum demum ita sese rem habere, si error ille planè sit invincibilis. Id quod Probabilitatis novorum magistrorum nemo dixit; & planè aduersatur eorum illi doctrina, qua concedunt, licere minus etiam tutam & minus probabilem sectari opinionem

nionem contra quam ipse sentias. Passim verò non etiam ver-
cundatur, perinde ut Montaltii duo adversarii, perfricta fronte
negare, qua sole ipso sunt clariora. Nisi forte reapse haud neget,
sed ceu fieri soles ab iis qui mentiendi, sive, ut ipsi vocant, æqui-
vocandi artem proficientur, ludat mentalibus restrictionibus, ut
verbis perfida methodi liceat uti.

Talis verò cum sit Stubrockius, quis intelligens vitio Tibi
vertat, Clarissime Rachelis, quod non attento illius hominis judi-
cio, causam Montaltii & VVendrockii probaveris? Prasertim
quum pleraque eorum, qua uterque carpit, Stubrockius autem de-
fendere voluit, jam tum ab ipsis Theologis Parisiensibus & Lova-
niensibus, à Parochis bona Gallia partis, ab Episcoporum Gallia pa-
riter & Belgii flore ipso, proscripta sint & damnata. Imò quum
ipsa illa qua Montaltio opposita est Apologia Casuistarum, cujusque
patrocinium Stubrockius suscipere non erubuit, non ab illis quos
dixi Episcopis duntaxat, sed tandem à Papa Alexandro ipsomet
arcesit tradita. Quis bonus non laudaverit Te, Vir Clarissime,
quod in Germania quoque nostra usum, volueris luci dare librum
longè doctissimum pariter & utilissimum, cæteroquin vix cui-
quam conspicuum? Et verò spes me tenet, saltem optimos quosque
etiam nostri Episcopalis Cleri, tandem aliquando insuper habitâ
Jesuiticâ factione, ad præclarum illud exemplum Gallorum Bel-
garumque, morum doctrinam ab improbis corruptelis vindicatu-
ros. Quod si illi officium publicè facere, Jesuiticam veritè
potentiam, non fuerint ausi, non dubito tamen, complures Ro-
manensium partium saltem in occulto deprehensuros tandem,
qualibus magistris, qualique doctrina, tot millium animarum,
implacabili innocentia nostra odio infectarum, curatio hodie in
Germania subnixâ sit. Nostris hominibus comprimis utile
fuerit, non tam discere hinc, quid sibi etiam in perversa morum
doctrina sit cavendum fugiendumque, (hoc enim non est, Deo
sit gratia, ut vel à Montaltio vel à VVendrockio nunc demum
deceamur) quàm vim divina indignationis in illos, qui malunt
imere Dominum juxta mandatum & doctrinam hominum
potius quam ex præscripto divini verbi, (quâ nempe occulto Dei
judicio, perit à sapientibus sapientia, & intellectus pruden-
tiam absconditur) in morum doctrina non minus quam in aliis
clarissi-

clarissime splendens, & admirari pariter & cum horrore venerari. Et verò non ovum tam est ovo simile, quam veterum Phariseorum & Casuistarum nostri avi infelix fatum. Ut apud illos scilicet olim, ita nunc apud hosce nostros certante cum summa eruditione (nec verò hanc laudem citra injuriam ipsis detraxero) inusitato stupore. Quoniam verò Jesuita ipsi ambiunt primi & esse & videri in Casuistarum illo ordine, ad illos quoque maximè hoc pertinere, nec ego negaverim. Non tamen toti Societati velim imputari culpam: quamvis potissimi quisq; suam illam fecerint: cū primis illo suo in Generali nuper cōventu decreto ad accusationes omnes silentio, cum nulla tamen perversa doctrina publica vel agnitione vel correptione, ne quid pristina existimationis in vulgus sibi percat: qua solent esse consilia illorum, quibus potior est vani honoris quam pietatis cura. Nullus scilicet dubito, superesse in tanto Sodalium numero, & bonos & pios & doctos, qui saltem clam doleant & deplorent vices sui ordinis, moniti autem infelicitate etiam suorum qui vel mutire hæcenus fuerunt an si contra vim Sodalitatis criminum, publicè tegunt animum & dissimulant. Quin imò dixerim fortè haud injuria, eodem esse animo Alexandræ ipsum cum sua Congregatione, qua Jesuitica factionis Romana in Curia hodie est potentia: et si haud vacet gravissimâ culpâ dans corvis veniam & vexans Censura columbas.

Sed fortassis non est, quod nos magnoperè illorum qui extra sunt caussa mordeat.

Te verò, Clarissime Racheli, etiam illo nomine gratias magnas apud intelligentes a quosq; inventurum confido, quod volueris addere operi alieno Tuum insigne de Probabilitate opusculum. Quamvis enim Novam illam improbam doctrinâ sic satis egregiè & prolixè Vendrockius persecutus sit, Tuum quoq; tamen ferrum omnino postulat virulentia tanticarcinomatis. Actum scilicet est de omni probitate, actum de omni religione, nisi in tempore radices ipsæ usq; adeò improba doctrina evellantur. Miram verò, ni stuporem illum magnis magistrorum ingeniis afflaverit idem ille Spiritus, qui Rabbinos olim fecit profiteri, suas omnes quamvis contradicorias sententias Deo perinde probari. Certè si à peccato est alienum quicquid ex sententia sit alicujus probabilis magistri, eodem recidit res, & sibi adversantia licet magistrorum placita Deo

accepta

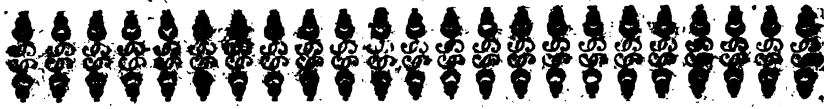
acceptis. Urinam, Clarissime Vir, Tibi super his tantum atq;
vix parum industriad possis impendere in exagitanda equivo-
cissimam porcentoso artificio! Tunc Jesuitarum proprium dixeris
factum, ut quem ipsemet magnus aliquando Jesuitarum para-
dysierunt tamen malis artibus tandem loco motus, (Sic edimus
Vat. Capuccini Defensio pag. 52.) Car amuel, non dubitavit
artem mentendi appellare. Tetigis enim quidem hoc etiam ul-
tior Montalini Epistola non sicut parca admodum, nec uti
etiam vis mala. Et vero perit fides ab omni fere humano com-
muni per illud monstrum. Thomas sane Sanchez operis Moralis
lib. VII. u. 15. disertè proficitur, iustas esse evendi amphibolis
causis, quæties id necessarium est aut utile ad salutem corpo-
ris, honorem, res familiares tuendas: cuius quam latus est
ambitus? Ex hoc Opere disco, illius etiam locum aliquem esse in
promissis, imò in ipsi sacris criminum confessionibus. Brevi
omni inficit illa pestis nisi cureas. Etiam Tui itaque opera
bonum multum proderit bono publico. Facris vero laboris precium
hoc in eximio quodque reliquorum in hoc Opere causosorum, imò
et aliorum. Multi enim hinc in acta abierunt, partentorum. Ni-
hil sane non ad examen Tuum pertinet. Sed & poteris Tu nihil
horum non feliciter expedire, modo animum attenderis. Quod
Tos aditum sunt liceret, hinc equidem dubito: consensu & in-
dustria Tua non minus quam eximia doctrina. Non possunt vero
non laudare etiam, Vir doctissime, quod subungere volueris
quæ in vixissime agitate sunt Parisi de Papa Romano circa facti
quæstiones infallibili auctoritate. Enim vero qui Papa fuerit Chri-
stus vicarius, quale se se vendit, sine illa circa ratiõner exaça divina
quadam facultate, non equidem videt: quandoquidem admini-
stratio rerum in singularibus maxime est occupata, & in hisce po-
tissimum opus est prudentiã. Hinc sane manifestum omnino vi-
detur, aut Papam vicedem non esse, aut alteram etiam illud ipsi
competere. Cum nemo itaque Paparum hæc omnis in facti qua-
stionibus infallibilem sibi auctoritatem adscribere fuerit ausus,
equidem etiam illud magno semper apud me fuit argumen-
to, totum illum vicedem nihil esse & merum compositum.

In publicum itaque multum profuerit, de hac quoque arguta
concertantes videre Jansenistas pariter & Jesuitas; in riuum
scilicet impii illius vicedeatus Papalis. Nihil sane est certius,
quam novam haresin esse Jesuiticam, Papam esse in facti qua-
stionibus infallibilem. Nihil itidem est certius quam quod profi-
tentur nunc hi Jesuita, absque talis infallibilitate non constare
sibi vicedeatum.

Sed quo prolabor? Absolvam me paucis. Perplacet, Glaris-
sime Racheli, illa quam impendisti opera & in volumine scilicet hoc
Montaltia-VVendrockiana secundum edendo, & cum primis in
turpi illo Probabilitatis monstro singulari disputatione conficien-
do. Non temerè profecto potuisses nunc rectius de humano genere
mereri. Nec tamen est quod mihi uni hoc credas, firmam per meum
Drodelæ subnixus, adeoque nullis indigens suffragio. Habeo enim
ex brevi consentientium testimoniorum vim magnum ex multo-
bus partibus, omnibusque hominum ordinibus, etiam illis quos
nostra alius suspecta sunt, praevalente scilicet vi veritatis, saltem
bonis quibusque, & aquis Jesuitarum pessima nota (neque enim
illi promiscue omnes succensebant) odia securè poteris spernare,
sat Deo felix amica. Solus sibi obnoxius mernenda illa infansia pa-
tentia est. Quin potius Tu id egeris, quod Te paulo ante rogavi
hoc est, perge quaso, in reliquis etiam illis monstroso Philo-
sophia caputibus, cum primis illa mentalium restrictionum
hydra, contumendia. Non minus sane Tibi quondam gratiam
referet pia posteritas, quam Herculi de Evmaris. Ego Deum
venerabor, uti & vires & facultates tam praclaro fastidio
suppares Tibi benigne largiatur. Helmsstadii in Academia Julia
Nonis Martii, c. 13. 13. c. LXX.

De

De

PROBABILITATE JESUITARUM, NOVORUMQUE CASUISTARUM.

CAP. I.

*Præmittuntur quaedam in genere ad doctrinam
Probabilitatis pertinentia.*

Veritatis studium am-

lecti, omnemq; mentis vim ac aciem eò cō-
vertere, res profectò per se, hominisq; præ-
stanti natura dignissima est. Cum vero sa-
pientissimus quisque non difficulter agno-
verit, quanta intellectus nostri sit imbecilli-
tas, quam frequens hallucinatio; ipsam Veritatem nescio in
quas tenebras aut Democriti puteù multi coniciunt atq; præ-
cipitant, quæ sua semper luce radiat, nec facio aut persona i-
dentem mutata fallit, sed semper una est & eadem. Hac
causa factum est, ut plurimi hanc Deam ejusque sacra colue-
runt, ritu licet multum diverso, & ad illius arcem contende-
runt; sed viis incesserunt sæpe contrariis, perplexis & aviis. Hi
sunt quos Sapientes appellarunt veteres, modesta Pythagoræ
Philosophos nuncupavit. Quod sanctum nomen, uti est ipsa
Veritas, quam multi involarunt, suoque contactu velut Har-
pyæ fœdarunt, nemini non manifestum esse puto: aut si præ-
ter expectationem hic quisquam hæsitaverit, mox ei fidem
faciam. In quam multas enim & sententiis variantes sectas
scholasq; divisi fuerint veteres Philosophi, in vulgus est no-
tissimum. Hi Philosophiam reclamantem renitentemque,
velut

velut in partem præda traxerunt, vestem, quam suis texuerat
 manibus, disciderunt, abreptisq; ab ea panniculis, totam illam
 sibi cessisse credentes abiere: uti eleganter hoc exprimit Boë-
 thius *de consolat. Philos.* Interim, si Lactantio credimus *lib. 7.
 de div. præm. c. 7.* nulla Secta fuit tam devia, nec Philosopho-
 rum quisquam tam inanis, qui non aliquid ex vero viderit.
 Ut rem in compendium conferam, omnes illas Philosopho-
 rum nationes in tres classes rectè compingi posse existimo, si
 variam discendi docendiq; methodum illorum inspexeris;
 ipsam enim si spectes Veritatem, duræ suffecerint classes, qua-
 rum una pars vera, altera falsa tradiderit. Unum itaque genus
 fuit valde superbum, quod ingenio & prompta lingua præsi-
 sum omnis generis accuratam exactamq; sapientiam profiteri
 non verebatur: qui veteribus Sophistæ dicebantur. Illius
 genus nihil sciri posse docebat, omnia esse incerta & dubi-
 ta, non magis esse verum hoc quam illud, pulcherrimèq; testifi-
 cet nobis prolem ἀναταρξίας, ἀπειρίας & ἐπιχρηστικῆς. Me-
 dium inter hos locum obtinent illi, qui *ἡλικίας* methodum
 cognoscendis ita applicarunt, aut saltem id operantur, ut
 ut harum modulo illam cohiberent, nullasq; sibi mens. cul-
 mæras aut ideas fingeret, sed tantum de rebus cognosceret,
 quantum in iis revera est, ad plus aut minus ad sensum neutri-
 quam inclinans. Cum vero res non sint ejusdem naturæ,
 sed aliæ magis, aliæ minus constantes, scientia una aliâ solidi-
 or est. Interim qui quamque rem ut est cognoscit, is veram
 ejus habet scientiam: qui autem rei quid addit aut demit suo
 intellectu, adeoq; vel plus vel minus de ea concipit, veram e-
 jus scientiam non habet. Non dicam de omnibus his proli-
 xius: hoc tamen dissimulare nequeo, posterioris generis phi-
 losophos verè tales esse, quiq; tanti nominis mensuram im-
 pleant: pessimos autem fuisse illos, & philosophorum nomine
 planè indignos, qui dubitationum librâ suspensi semper hæsi-
 tant, nec cælum nec terram tangentes. Temerè, hoc est, si-
 ne ratione ac sensum præbere, semper vitiosum fuit. Nullam
 rationem admittere aut sequi, sed omnia veritatis *νεκρῶσιν*,
 sensum,

fenfum, mentem, experientiam, tollere: etiam impium est. Quo enim quæso sine DEUS tot hominis animæ facultates in-
 sevit, nisi ut expedite quæque suo munere fungi, ratio autem
 omnia disponere ac dirigere ad veritatem cum theoreticam
 rum practicam possit? Hoc vero quæ fieri queat, si subservien-
 tes rationi facultates non certæ sint vel de suis objectis, vel o-
 perationibus? aut denique illud sequetur maximè ἀλοπον, cum
 hæc tum alia omnia esse frustra. Perniciosissimæ verò sunt il-
 lae disputationes ζήτησις, & nusquam subsistentes, ubi in eam
 incidunt materiam, de qua ut certi sint, hominum unicè in-
 terest, quod ipsa hæsitatio sæpe suo non careat crimine ac pœ-
 na. Non enim parvi, sed maximi refert, ut scias quomodo ti-
 bi vivendum sit, possitne illa actio, quam animo agitas, sine
 peccato suscipi, nec ne. Sed disertius ac planius hac de re o-
 mni dicemus in progressu. Inter veteres igitur non æquè
 alii mihi semper displicuerunt, quam Academiæ mediæ novæ-
 que sectatores, Pyrrhonii, & quotquot Scepticorum nomen
 ac placita (si ulla habent) amant. Prolixior est disputatio,
 quam ante secula jam contra hos instituit Lucretius, propter
 elegantiam tamen & rei momentum digna prorsus quæ hic
 legatur. Ita igitur ille lib. 4. p. 122. edit. Gifan.

Nam nihil egregius est, quàm res discernere apertas

A dubiis, animus quas à se protinus abdit.

Deniq, nil sciri si quis putat, id quoque nescit,

An sciri possit, quom se nihil scire fatetur :

Hunc igitur contra mittam contendere causam.

Qui capite ipse suo instituit vestigia retro.

Et tamen hoc quoque uti concedam scire; at id ipsum

Quarum, cum in rebus veri nihil viderit ante;

Unde sciat, quid sit scire, & nescire vicissim.

Notitiam veri quæ res, falsiq, creatit;

Et dubium certo quæ res differre probarit.

Invenies primis ab sensibus ipse creatam

Notitiam veri, neq, sensibus posse refelli :

Nam majore fide debet reperirier illud,

EXAMEN PROBABILITATIS IESUITICÆ.

Sponte sua veris quod possit vincere falsa.
 Quid majore fide porro, quam sensus haberi
 Debet? an ab sensu falso ratio orta, valebit
 Dicere eos contra, qua tota ab sensibus orta est?
 Qui nisi sint veri, ratio quoq; falsa fit omnis.
 An poterunt oculos aures reprehendere? an auris
 Tactus? an hunc porro tactum sapor arguet oris?
 An consutabunt nares, oculive revincent?
 Non, ut opinor, ita est. Nam seorsum cuique potestas
 Divisa est; sua vis cuiq; est. ideoq; necesse est,
 Quod molle, aut durum est; gelidum, fervensve; seorsum
 Id molle, aut durum; gelidum, fervensve videri:
 Et seorsum varios rerum sentire colores,
 Et quacunq; coloribus sunt conjuncta necesse est.
 Sensus item sapor oris habet vim; seorsus odores
 Nascuntur; seorsum sonitus: ideoq; necesse est
 Non possunt alios alii convincere sensus.
 Nec porro poterunt ipsi reprehendere sese:
 Aequa fides quoniam debet semper haberi.
 Proinde, quod in quoc; est his visum tempore, verum est.
 Et, si non poterit ratio dissolvere causam,
 Cur ea, qua fuerint juxta quadrata, procul sint
 Visa rotunda: tamen prestat rationis egentem
 Reddere mendosæ causas utriusq; figura,
 Quam manibus manifesta suis emittere quaque;
 Et violare fidem primam, ET CONVELLERE TOTA
 FUNDAMENTA, QUIBUS NIXATUR VITA SA-
 LUSQUE;
 Non modò enim ratio ruat omnis; vita quoq; ipsa
 Concidat extemplo, nisi credere sensibus ausis,
 Præcipitisque locos vitare, & cætera, qua sint
 In genere hoc fugienda; sequi, contraria qua sint.
 Illa tibi est igitur verborum copia cassa.
 Deniq; ut in fabrica, si prava est regula prima;
 Norma; si fallax rectis regionibus exit;
 Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum;

Omnia

EXAMEN PROBABILITATIS IESUITICÆ.

*Omnia mendosè fieri atq; obstipa necessum est,
Prava, cubantia, prona, supina, atq; absona, tecta;
Jam ruere ut quadam videantur velle, ruantq;
Proditæ iudiciis fallacibus omnia primis:
Sic igitur ratio tibi rerum prava necesse est,
Falsaq; sit, falsis quacunquè ab sensibus orta est.*

Hæc Poëta ille, qui licet Epicuræ scētæ sit addictissimus, hæc tamen philosophia (fas mihi sit hoc nomine jam cum vulgo abuti) agnovit convelli fundamenta, quibus nixatur vita saluq;. Ubi enim hanc philosophandi rationem ad τὴν πρῶτην ἀντιλήψιν attuleris, expeditissima ad ἀθεισμόν via erit. Sed quid est quod Academicos, Pyrrhonios, ejus generis gentiles alios miramur, corūq; perniciosam fluctuationem detestamur? Etiam si enim ab hisce corruptelis dudum adserta sit philosophia cum primis practica, de qua nobis jam unice sermo erit, & optimo jure vindicias instituire possit Verbum Dei revelatum; in eodem tamen, licet multum profundiori tenacioriq; hærent luto ii, quibus hæc gratia illuxit, modò ea vel rectè vel integrè uti vellent. Quid enim quæso sibi vult monstrosum PROBABILITATIS dogma, quod à Jesuitis novisque Casuistis varia arte manuq; expolitur totius Theologiæ Moralis fundamentum seu ἀπότολις constituitur. Hinc enim tam impiæ, absurdæ, profligatæque adsertiones ac sententiæ ab eis producuntur, ut arrogans temeritas ad sublimius insanientis sapientiæ fastigium illos provehere nequiverit. Scilicet si alibi, luculentissime hic veritas axiomatis Aristotelici apparet, 1. de cælo c. 5. *Ut si quis initio parum per tantum recedat à veritate, fieri aberrationem in progressu decies millies majorem.* Item, *Errorem, qui in principio parvus sit, in fine evadere longè maximum.* Et si autem non diu latere soleat Veritas, sed facilè caput efferre, errorumque nebulas sua luce dissipare; pestilentissimum tamen PROBABILITATIS dogma satis diu Auctores illius & magistri aluerunt, autoritate partim, qua apud suos pollent, partim speciosissimo religionis prætextu fallentes, donec tandem omnium oculis hoc monstrum se ingessit, & cujusvis saltem

non extremè improbi justissimam indignationem in se concitavit. Si quis enim penitius hujus doctrinæ regulas inspexit & pensitaverit, de rebus maximi momenti & quibus nixatur vita salusq; planè Academico more disceptant ac fluctuant: & dum temerè autoritatem quorumlibet Doctorum, spretis veris ac genuinis rationibus, sequuntur, & contrarias sententias probabiles approbant, minus probabilem sententiam etiam tutam conscientiam reddere ajunt, & omiffa solidiori propria, alterius probabilem opinionem cupiditati agentis velificantem amplecti licere statuunt, Academicos quidem impietate longè superant, & in easdem se difficultates induunt, quibus dementati hærent Hebræorum magistri, quos Rabbinos vocitant.

Hi quippe omni ratione proculcata non dubitant profiteri, contradictorias Rabbiorum sententias utrinque veras esse. Nam, uti Lipmannus docet, *Ex utraq; parte qua profertur, sunt verba DEI viventis*. Ex tali igitur hypothetico talis emergit adfertio. Refert idem Lipmannus sequentia: *Integro triennio dissensere domus Schammai & domus Hillel, ubi dicebant, juxta nostram sententiam statuendum: hi regerebant; imò vero juxta nostram ferendum est judicium. Egressum est atq; auditum oraculum divinum, UTRAQUE SUNT VERBA DEI VIVENTIS; statuendum tamen juxta sententiam domus Hillel.* Lepidum caput! utraque dicit esse verba DEI viventis, & tamen judicium ferendum secundum domum Hillelis, hoc est, hujus conclusionem esse veram. Ita domus Schammai contendit, cælum terrâ prius esse conditum, quod *Gen. 1. v. 1.* cœli prior fiat mentio. Contrarium tenebat domus Hillelis, confisa textu *Gen. 2. v. 4.* ubi terra prior nominatur. Utraque sunt verba Dei viventis, sed juxta oraculum illud divinum, domus Hillelis erit vera. Ut obiter hoc addam, fuerunt illi Doctores celebres, Schammai & Hillel, tempore Augusti & Herôdis. Perquam crassam hanc absurditatem ut defugiant, remedium petunt ab Intentione; cau-
Proba-

Probabiliter sepe ad *Methodum dirigenda intentionis*, confu-
gere solent. Ita enim in libro □□□□ Cracoviæ impresso
part. 5. c. 3. n. 5. legitur: *Rabbini nostri dixerunt, quamam dissensio non fit propter DEum? illa est dissensio Corachi & congrega-
tionis eius. At quis est dissensus, qui fit propter DEum? Is est
dissensus Rabbelis & Schammai. Expositio hac est: est prima
sententia apparet, ac si DEI nomine non susciperetur, cum impossi-
bile sit, verba utriusq; vero esse consona; hoc tamen nil obstante
utitur, cum intentio eorum in DEum feratur, utraq; esse verba
Dei veris.* Agnoscit igitur Autor hic contradictoriam
utramque veram esse non posse absolute consideratam, sed
in intentione Dei esse posse. Pulchrè scilicet! Nimirum
placet illis adhuc commentum vetus & vitiosissima interpre-
tatio textus *Deuteron. 17. v. 8. seqq.* Verba hæc sunt: *Si diffi-
le & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem
& sanguinem, inter iudicium & iudicium, inter plagam & pla-
gam, verba contentionum in portis tuis, surges & ascendes ad
viciniam, quem elegerit Dominus Deus tuus, & venies ad sacerdotes
Dei tuas, & ad iudicem, qui erit diebus illis, & quæres, & indica-
bunt tibi iudicii veritatem, & facies quacumq; dixerint, qui præ-
sunt loco, quem elegerit Dominus tuus, & docuerint te juxta legem e-
jus, sequerisq; sententiam eorum, neq; declinabis ad dextram neq;
ad sinistram.* Postrema verba quid sibi velint, cuius facie
apparet, nisi planè hospes sit in S. Scripturæ lectione: videli-
cet Synedrii sententiæ standum & sine ulla tergiversatione pa-
rendum esse. Quomodo se hic gerunt Rabbini? *Etiamsi, in-
quunt, ostensa manus dextra, eam sinistram dicant, & sinistram
dextram esse adfirmant, tu tamen eis obtemperes: uti in libro
Siphre legitur. R. Salomo ita: Etiamsi dixerit tibi de dextra,
eam sinistram, & de sinistra eam dextram esse, quanto magis vero
obtemperes dicenti, dexteram esse dexteram, & sinistram sini-
stram. R. Gerundensis: Etiamsi tibi persuaseris, eos errare & in
oculis tuis id tam evidens appareat, quam liquidum est discrimen
inter dextram & sinistram, tamen facias oportet, quæ illi prace-
perint. Etsi vero alii nonnulli emolire & de iacob. nare studue-*

runt

fint has absurditates, Lipmannus tamen antiquum obtrinet, *Etiamsi, inquit, dicant tibi Rabbinii dextram esse sinistram, tantum erit & verum quod confirmant.* Et paulò antè: *Apparet legem à Deo S.B. juxta cum tredecim modis argumentandi hæc fini datam, ut quilibet sapiens exponeret eam pro captu ingenii sui: quin tantum quo operaretur atq; scrutaretur eam, quoad fieri potest, citra pigritiem. Quod si visum fuerit Synedrio juxta legem illosq; modos colligendi, rem quandam esse mundam, erit munda: et si alii surrexerint post eos, atq; his ipsis videatur juxta eandem legem modosq; argumentandi illam ipsam rem esse immundam, habebitur immunda.* Inter illos argumentandi modos forè & is est, quo utitur R. Abarbenel: *Omni judex, qui judicat judicium veritatis secundum veritatem suam vel unica hora, perinde se habet, ac si ipsi DEO in opere creationis cooperetur. Hic enim scriptum est, (Exod. 18. v. 13.) Et sedit Moses ad judicandum populum à mane usq; ad vesperam: & hic (Genes. 1. v. 5.) scriptum est, & fuit vespera & fuit mane.* Ita igitur illi homines insaniunt, & evidentissimum axioma, idem non posse simul esse & non esse, abolitum eunt. Adde Cl. Hornejum *de Process. disput. cap. 5.* Sed quæso unde est hæc tanta perverbia ac improbus stupor? Non aliunde, quàm ut maximam quamque autoritatem suis magistris & Doctoribus conciliant, quorum dictata pro divinis accipiuntur oraculis, & tantum, quantum DEO debetur, obsequium his seductoribus præstetur. Ecce enim quæ daturus sum ex Talmud *Massechet Berachot: Dilectiora sunt verba Scribarum præ verbis Legis. Et Massechet Sanhedrin c. 10. §. 3. Gravius datur circa verba Scribarum, quàm verba Legis.* Et in *Medresch Mischle: Etiam profanus illorum (Rabbinorum seu Doctorum) sermo toti legi est equiparandus.* O os ferreum atque impudens!

Paulò prolixius de Rabbinorum Philosophia, aut potius *doctrina* dixi, ut si illam cum Probabilitatis doctrina contuleris, mitificam harum similitudinem tantò facilius deprehendas, & eadem arrogantia ac perverbia Probabilistas suum dogma tueri, qua Rabbinos Rabbinica placita, videas. *Quemadmodum*

admodum enim Poëtæ sua carmina amant, licet à BAVIO aut Mœvio conscripta; ita portentosæ Probabilitatis architecti oculis suis chariorem hanc suam prolem habent, & quibus possunt ratiunculis ac scriptis suas imposturas incrustant. Primum omnium autem Viri quidam docti ac religiosi in Gallia signum videntur extulisse pro vindicanda veritate, bonisque moribus, corruptissima Probabilistarum doctrina depravatis, restituendis. Cœpit vero majori studio novorum Casuistarum Theologia Moralis, ejusque basis Probabilitas, examinari inde ab anno hujus seculi quadragesimo tertio, quod sciam, variis ultro citroque scriptis ea de re evulgatis, gallico latinoque idiomate. Inter hos vero morum doctrinæque moralis censores non alius quisquam majori industria, fide, accuratiorique judicio & doctrinæ præsidio hanc rem aggressus est, quàm LUDOVICUS MONTALTIUS, quisquis etiam ille fuerit, cujus Literæ Provinciales ad Amicum, vel si ita mavis, Literæ ad Amicum Provinciale, ante paucos annos gallicè latineque editæ, novisque subinde typis iterum iterumque expressæ sunt, quibus cum larva Probabilitati penitus esset detracta, uno ore & sententia plerique Archiepiscopi, Episcopi, & Clerus Gallicanus profligatum hoc dogma damnarunt, & proscripserunt: ceu pluribus videre est ex illa Epistolarum editione, quæ Anno MDCC LIX, gallicè prodit, & in quinque partes tributa est. Has deinceps non solum in linguam latinam transtulit, sed etiam notis Theologicis illustravit quidam VVilhelmus VVendrockius, Salisburgensis Theologus, nomine non magis vero, quàm ipse fertur Montaltius: atque hujus VVendrockii studium cum publicè plurimum prodesse posse existimem, mea quoque opera illud nobis in his terris latius innotescere volui, simulque ostendere, quàm & fallax & impium moralis Philosophiæ aut Theologiæ sit fundamentum Probabilitas, & quo pacto solidè ac piè in eo argumento quivis versari & possit & debeat. Atque igitur hac de re plura dicamus.

CAP. II.

Qua causa seu occasione impulsus Montaltius Epistolas suas scripsisse videatur.

Qua vero causa aut occasione ad has Epistolas de Morali & Politica Jesuitarum Theologia scribendas impulsus fuerit Montaltius, paucis dicendum est. Per integrum penè seculum agitata in Romana Ecclesia controversia est de divinæ Gratia auxilio & hominis libero arbitrio: in qua dirimenda Patrum Ecclesiasticorum Princeps D. Augustinus primas tenuit, ut qui hac de re omnium eruditissimè contra Pelagianos disputasset. Tandem Ludovicus Molina admodum superbè se supra Augustinum efferre, & Romanam Ecclesiam, quæ tot annos tanti Patris ductum secuta fuerat, haut obscurè erroris insimulare cœpit. Quæ nova Theologia (ita illam ipse Molina appellat) cum ex Hispania, ubi orta erat, in Belgium transfisset, sectatores Jesuitasibi & Academiam Lovaniensem ac Duacensem vehementer collisit, accedente etiam his Archiepiscopi Mechliniensis & Episcoporum Cameracensis ac Gandensis autoritate. Reversa inde contentio est in ipsam Hispaniam, ubi Salmanticensis Academia Lovaniensium Theologorum exemplum secuta gravi censura novam illam Molinae Theologiam damnavit. Ventum tandem est ad Inquisitionis Romanæ tribunal, quò tanquam hæretica erat delata. Hujus tum controversiæ is fuit eventus, ut Clemens IX. D. Augustini autoritatem majorum suorum exemplo stabiliret. Hic vero fremere Jesuitæ, ac Molinae sui patrocinium suscipere instituerunt, frustra dehortante Cardinale Baronio, monenteque, ne ejuscemodi disputationibus Societatis existimationem in discrimen adducerent, nec opinionem ex unius privati hominis ingenio natam universa Societas defendendam arripere, præsertim quod illa plurimorum sententiâ valde ad finis esset Pelagianorum dogmati ab Ecclesia dudum damnato. Quæ de re legi

pote-

poterunt Petrus Marthæus *tom. 2. lib. 7. hist. Franc.* & Jacobus Fuligartius nec non Sylvester Petra Sancta, Jesuitæ, in vita Cardinalis Bellarmini *lib. 3. cap. 5.* Interea decedit Clemens IX. cui successit Leo XI. paucorum dierum Pontifex. Hunc excipiens Paulus V. controversiam hanc omnem ad mentem D. Augustini decidendam esse Bulla composita sanxit: cujus promulgationem cum ille callidè differret, atque interim vetuisset, ne interea pars una alteram erroris argueret, secundum se in hac causa pronuntiatum esse Jesuitæ jactitarunt, cumprimis sibi gratulantes, quod Molinæ opinio ceu erronea non fuisset damnata. Major hinc factus succrevit Jesuitis, ut nec D. Augustini nec illum sequentis D. Thomæ in hac materia auctoritatem aut doctrinam admitterent, sed superciliosè his verbis respuerent. *Transcat Augustinus; Transcat Thomas*: Non tulit hunc factum æquo animo Salmantica, sed legem scivit, & Theologiæ Doctores juramento obstrinxit, ne quidquam docerent, quod D. Augustino, aut D. Thomæ, ubi quidem de sententia illorum constaret, adversaretur, excepta opinione de Immaculata Virginis conceptione; Jam tum animo prælagiens, novum hinc aliquando existiturum Fidei articulum. Hac sanctione cum Jesuitæ suam Majestatem denuo læsam esse conquererentur, quidam Basilius Pontius, Theologiæ in illa Academia Doctor firmis rationibus ostendit, Academiam Salmanticensem ea re de Ecclesia optime esse meritam, approbato mox libello Romæ & Duaci à Censoribus. Cæterum, cum Clementis IX. decretum adhuc obtineret, omnia in hoc argumento secundum D. Augustini sententiam esse decidenda, atque insuper Lessius Molinæ adsecla, qui doctissimum Patrem arrodere non erubuerat, acriter à Sixto V. fuisset castigatus; eò tandem artes suas Jesuitæ converterunt, ut omnibus modis in suum sensum Augustini verba detorquerent. Tum vero de Prædestinatione, Gratia divina, totoque Redemptionis opere, magis anceps ac dubia reddita est omnis disputatio, quam antehac unquam. Causæ hujus gravitate motus Cornelius

Janſenius, Epifcopus Iprenfis, viginti annorum laborem & indefeffum ftudium, veræ Auguftini ſententiæ eruendæ, in hac materia impendit, eamque Chriftiano orbi exhibuit libro, quem eapropter AUGUSTINUM nuncupavit. Hoc itaque dum ageret Janſenius, non potuit fieri, quin Jeſuitarum opiniones ac temeritatem ſubinde perficeret, cumque liber ejus magno etiam applauſu exceptus à quam multis legeretur, nihil non egerunt Jeſuitæ, ut Janſenio ejuſque libro omne pretium demerent, ſuamque exiftimationem adferrent. Ille igitur hæreticus audiebat, & impoſtor Calvinii Spiritu repletus, eum primis cum mortuus reſpondere non poſſet, oſſaque ejus combuſtione digna judicabantur ab adverſariis. Contra hunc Janſenii librum mox acerbiffimæ Theſes publicatæ ſunt ab iisdem Jeſuitis, quibus aliæ pro Janſenii defenſione oppoſitæ ſunt, atque rurfum his ab adverſariis aliæ. Romæ interea nullus non lapis movebatur à Jeſuitis, ut Janſenii AUGUSTINUS, cenſura Papali damnatus proſcriberetur. Atque ita factum eſt Ao. M. DC. XLI. eo prætextu, quod gravi cum ſcandalo editus eſſet, quod parendum & ipſi fuiſſet decretis Pauli V. & Urbani IIX. verantibus, ne quid de hoc argumento ſine Sedis Apoſtolicæ venia ſcriptum prodiret. Hac de re certior factus Joannes Janſenius, Canonicus Furnenſis, Cornelii Epifcopi nepos, à Rege Hiſpaniæ contendit, ne decretum Papale in Belgio promulgaretur, donec pleniùs conſtaret, an revera Janſenii liber ſcandalum peperiffet, atque ea de re rectius Papa edoceret. Belgii itaque Epifcopi, hac de re conſulti, tantum non omnes negarunt, ullum ſcandalum jure ipſi huic libro imputari poſſe, nihilque præter ipſiſſima D. Auguſtini ſenſa continere, adeoque lectoribus non ſcandalum, ſed eximium fructum adferre. Interim ſuæ cauſæ non defuerunt Jeſuitæ, qui unà cum tribus Academia Lovanienſis Doctoribus, ſuperioris Cenſuræ à Theologis ipſorum profectæ non amplius memoribus, tantum ſuis calumniis effecerunt Romæ, ut graviori nota Janſenii liber iterum proſcriberetur. Hæc eſt illia Bulla, quam Archiepi-

chiepiscopus Mechliniensis in Belgio promulgare (absque qua promulgatione Bullæ Pontificiæ in Belgio nullam legis vim habent) detrectavit. Varia quidem contra hanc Bullam à Jansenistis tentata sunt, etiam apud Innocentium X. ut Jansenii liber debito examini submitteretur, & cum D. Augustini scriptis contenderetur, ea lege, ut si vel in unico capite Jansenius fuisset convictus, totus liber in acie Campi Floræ ultricibus flammis traderetur. Sed hi quidem frustra fuerunt. Econtrario Jesuitæ, impetrato etiam hoc altero decreto, triumphare, & in Ecclesiastica cathedra non magis ferè D. Augustino, quam Jansenio parcere, sed utrumque acerbè perstringere. Vix autem pejus audiebat Jansenius, quam in Gallia, quod autor crederetur libelli, Martus Gallici nomen præferentis. Proinde & ibi Jansenio à Jesuitis nihil non sustinendum fuit, variis maledictis scriptis divulgatis, quibus defuncti memoria magis magisque obscuraretur, nulla Bullæ Papali reverentia delata, qua non solum pro Jansenio, sed & contra eundem aliquid procudi vetitum erat. Patronum in hac causa Jesuitæ Gallicani propudiosis adulationibus quærebant Principem Condæum, qui una cum Cancellario & Cardinale Grimaldi, Nuntio Apostolico, eò Reginam ipsam flexerant, ut Bulla illa Pontificia in Gallia reciperetur. Sed haut alibi majori libertate acriorique studio defensus tum fuit Jansenius, quam in Gallia, cujus Episcopis ac Theologis bene multis liber illius AUGUSTINUS, tanquam genuinus mentis Augustini interpres, fuit acceptissimus. Congregati quoque eo nomine Sorboniæ totusque Galliæ Clerus refragati sunt Bullæ istius receptioni, ut Regina de periculis etiam atque incommodis majoribus monita ab instituto destiterit. Plenius res omnis cognosci poterit ex Rationibus Archiepiscopi Mechliniensis, quibus inductus à Promulgatione bullæ Papalis abstinuerit, viri celeberrimi H. Conringii cura apud nos editis, unde hæc contraximus.

Hæc itaque contentio videtur etiam Ludovicum Montaltium excitasse, hominem magno judicio, & in scriptis suo-

rura aduersariorum versatissimum; qui tamen non satis habuit prioribus Epistolis Ianseniam illam disceptationem de Gratiâ persequi, sed sequentibus aliis gravissimos, quos in sua Morali ac Politica doctrina Iesuitæ ac novi Casuistæ commiserunt, errores detexit, ut his perniciosissimis adsertionibus ac corrupteliis non solum Ecclesiâ sed & Politia liberaretur, & Iesuitæ tantorum errorum tam evidenter convicti aliquid de negandi sub factu remitterent. Epistolæ illæ expressè ac re iudicio ac fide scriptæ sunt, ut non sine magna voluptate minorive fructu legi queant, adeoque legi ab omnibus veritatis studiosis impiorumque sessoribus debeant.

CAP. III.

Quidnam sit Probabile, seu Probabilitas.

REstè jam à Wendrockio observatum est, sententiam de re quaptam, siue morali, siue alia, vel in se & absolute spectari posse, vel relatione facta ad intellectû nostrûq; cognoscendi modullû. In se spectatæ hæ sententiæ, vel veræ sunt, vel falsæ, nulla ex his probabilis est. Nam inter Verum & Falsum absolute consideratum nec medium datur, nec aliud quiddam ab his diversum. Proinde nec Falsum probabile, sed sua natura penitus improbabile ac rejiciendum: & Verum plusquam probabile est, quod nihil dubii reliquum faciat, sed sit certum. At si ejusmodi sententias ad cognoscentis acumen intellectumque nostrum examines, omnino cum summo Philosopho agnoscere ac fateri cogimur, in plurimis versperitionum in ore nos hallucinari ac cœcutire, in aliis probabiles opiniones colligere, non tamen sine formidine oppositi, in quibusdam verum & falsum certo pervidere.

Protinus verò homonymia quædam hic detegenda est, quam cum Boëthius 1. *libro Comment.* in Topica Ciceronis non observasset, non leviter impègit, existimans, argumenta

Pro-

Probabilia & Verisimilia esse eadem, cum tamen hæc Sophistica, illa Topica sint accensenda. Hinc Aristoteles artem Dialecticam, quam Organo suo complexus est, traditurus, tria facit probationum genera: unum Apodicticum ac necessarium, Analyticis libris expositum; alterum Probabile, seu ἐνδόξον, Topicis libris explicatum; tertium est verisimilium & apparentium, quibus Sophista fallere amans, duobus Elementorum libris comprehensum. Dialecticus enim his non utitur ad decipiendum, sed ne decipiatur, fraudibusq; Sophistarum implicetur: ut licet notitia Dialecticus non differat à Sophista, ὡς ἄλλοις tamen plurimum ab hoc dissideat. Potest enim, sed non vult fallere. Unde cum Aristotele rectè distingui debet inter τὸ ἐνδόξον & τὴν φαινομένην ἐνδοξότητα. *Syllogismus* ἐστὶν ἰσχυρὸς (quo Sophista victo iam obtinenda; gratia utuatur) est, qui exstruitur ex iis, quæ videntur probabilia; nec tamen sunt. Et, quæ ex probabilibus, vel iis quæ videntur probabilia, videtur esse; nec est. Non enim, quia quid videtur probabile, etiam est probabile.

Quanam igitur reverasunt Probabilia? Ex Aristotelis quidem sententia dicuntur esse ἐνδόξα, τὰ δοκίμα πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείοσι, ἢ τοῖς σοφοῖς. καὶ τῶ τοῖς, ἢ τοῖς πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείοσι, ἢ τοῖς μάλιστα γινώσκουσιν καὶ ἐνδοξοῖς. Probabilia sunt, quæ videntur omnibus, vel plerisque, vel sapientibus, atque hiæ vel omnibus, vel plerisque, vel maxime notis ac claris. 1. Topic. 1. Ejusdem libri capite 10. explicaturus quid sit Propositio Dialectica, ita docet: Ἐστὶ ἀεὶ τῶ ἑτάσις ἀπὸ λέξεως ἢ ἐρώτησις ἐνδοξή, ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείοσι, ἢ τοῖς σοφοῖς. Καὶ τῶ τοῖς; ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείοσι, ἢ τοῖς μάλιστα γινώσκουσιν, καὶ ἐνδοξή. Propositio dialectica est: inter, rogatio probabilis, quæ vel omnibus, vel plerisque, vel sapientibus, atque hiæ etiam vel omnibus, vel plerisque, vel maxime celebribus probetur; modo nomen τὸ ἐνδοξόν, communis hominum opinionem repugnans. Hic itaque posteriori membro quædam adiungitur limitatio, illud videlicet ἐνδόξον, quod celebribus quibusdam autoribus probetur, non debere esse ἐνδοξόν. v. gr. Omnia esse unum, quod Parmenides olim venditabat: Hinc

MOX

mox addit Aristotelis: *Θείν γάρ αὖ τις ἴο δοκεῖν τοῖς σοφοῖς, εἰ μὴ ἐναρτίον τῆς πᾶν πᾶλλων δόξης ἢ. Concesserit enim quispiam, quod videtur Sapientibus; nisi contrarium sit opinionibus multorum.* Eadem quoque repetit ejusd. l. c. 14.

Ex hac πᾶν ἐνδόξων descriptione Aristotelica facile apparet Probabilitatis complures esse gradus. Plurimum certè Omnium aut Plerorumque consensui est tribuendum, cum primis si illi Omnes aut Plerique sint Sapientes.

At tanta Probabilitas non est adsertionum, à Paucis, aut Uno, quamvis Sapientibus, aut Sapientissimo credito professorum. Quis nescit quanta autoritas fuerit Pythagoræ? Interim quando ille *θεὶ μετὰ μὴ ψυχῶσεως* seu *παλιγγενεσίας* delirat; mereturne tyrannide quadam extortum ad sensum, si quis in-clamet, *Αὐτὸς ἔφα?* Plato quando rerum communionem in sua somniat Republ. debetne *θεῖ* haberi? Estne probabilis sententia nihil moveri, nivem esse nigram, ignem non urere? quod tamen visum fuit etiam iis, qui Philosophorum nomine insigniti sunt. Sed jam tum cognovimus, tales sententias ut probabiles tum demum haberi posse, nisi *ἄξιόδοξον* quid præferant.

Docet præterea Aristoteles 1. *Topic. 10.* quædam simpliciter esse Probabilia, de quibus modò dictum est: quædam vero, quod similia probabilibus sint aut reddi possint, pro ἐνδόξοις accipi ac numerari. Ita Probabiles reddi possunt, comparatè, seu propter aliud, quædam propositiones, ob similitudinem. Ita simpliciter probabile est. Eandem esse contrarium scientiam. Quia vero Scientiæ quodammodo similis est Sensus, (ut enim Scientia adscibile, ita Sensus se habet ad objectum sensibile) hinc etiam probabile redditur, Eundem sensum esse contrariorum. Ita probabile redditur, unum esse habitum Musicæ, similitudine Grammaticæ, cujus uno habitu Grammaticus aliquis esse dicitur.

Deinde propositionum, quæ probabilibus contrariæ sunt, vel ratione subjecti, vel ratione prædicati, contradictoriæ, fiunt ipsæ quoque probabiles. Ita huic propositioni, probabili;

De

De amicis est bene merendum, ratione subjecti contraria est
 De inimicis est bene merendum; ratione autem prædi-
 cati, est. De amicis est male merendum: harum ergo dua-
 rum propositionum contradictoriæ erunt probabiles, De inimicis
 non esse bene merendum: Et, De amicis non esse male
 merendum.

Probabiles quoque sunt propositiones, per contrariorum
 consecutionem, quò idem etiam exemplam Aristoteles ac-
 cepit. Ut, quia probabile est, De amicis bene esse me-
 rendum; probabile quoque fit, De inimicis male esse meren-
 dum.

Denique Probabilia sunt, quæ autoritate artificum & pro-
 fessorum in quaque disciplina rata habentur ac probantur:
 ut in Theologicis disputationibus, quæ approbant Theologis;
 & in Medicis quæ Medici pro veris habent; aut in Geometri-
 cis, quæ à Geometris approbantur. *Ἐν δὲ λόγῳ* enim est, cuique in
 sua arte credendum esse. Horum quidem probabilium exem-
 pla apud alicujus autoritatis doctores reperire facile est.

Hæc ita ab Aristotele differuntur, non sanè eo fine, ac si o-
 mnia tunc quis ejusmodi propositionibus inniti queat, cum
 manifestum sit, quam lubricæ multæ ac fallaces sint; sed ut
 Dialecticus in Philosophum feliciter evasurus, & de variis ar-
 gumentis more veterum promptè per interrogationes ac re-
 sponiones disputaturus copiam habeat talium propositionum,
 delectumque habeat earum, ut maximè probabilibus utatur.
 Proinde vult, ut si non suppetant propositiones simpliciter
 probabiles, quæ probentur opinionibus omnium, aut pluri-
 morum, aut sapientum; horumque aut omnium, aut plero-
 rumque, aut maximè celebrium: tum adsumendas esse illas,
 quæ sunt probabiles vel propter contrariorum contradic-
 tionem, vel consecutionem: aut propter fidem alicujus præcla-
 ri artificis, aut propter rerum similitudinem, ejusque generis
 alia.

Ex his jam apparet, alia esse revera *ἰσθόξα*, alia esse *φανόμυνα*
ἰσθόξα, alia *ἐνδόξοις* similia esse, atque pro *ἐνδόξοις* haberi, ho-
 rumq;

rumque omnium varios esse Probabilitatis gradus. Cæterum uti Aristoteles quidem propriè dicta *ἔνδοξα* describit, duplex oboriri possit scrupulus. Primò enim si probabilis est propositio, quæ ab omnibus, aut plerisque, aut ab omnibus sapientibus approbatur, quid fiet de ipsis principiis? quid de principiorum habitu, quem ille *Νῶν* appellat? quæ tandem erit *ἄποδειξις* aut Scientia? Deinde si *ἔνδοξα* ab Aristotele descripta ad consensum & auctoritatem adeoque ad locum Testimonii referenda sunt, quæritur qualia sint *ἔνδοξα*, quæ ex reliquis quamplurimis Dialecticæ classibus peri solent, atque ab eodem Philosopho in suas sedes digesta sunt, sintne aliùs generis, an profus ejusdem. Posterius sine dubio locum non invenit; quid enim reliqua mole opus fuisset? Si prius obtinet, quæritur, quomodo Probabilibus ex reliquis locis Dialecticis arcessitis data descriptio quadret?

Prius dubium quod attinet, in progressu illud iterum tangemus, accuratori discutione Logice commendata: alterum vero plenius paulò à nobis explicandum erit.

CAP. IV.

De Scientia, Opinione & Fide.

Quicquid Mens nostra ratiocinando colligit, vel Scientia est, vel Opinio, secundum Aristotelem. Præter hæc duo tertiumne sit ab his distinctum variè à Logicis disputatur. Recentiores enim addunt Fidem: de qua Aristoteles in Organo suo nihil peculiariter aut disertè tradit, in Rhetoricis verò illius quod *ἡ πίστις* differitur, paulò aliter se habet, cum non solum argumenta probabilia, sed & alia ad fidem faciendam idonea sint, pluraque Rhetoricæ propria ibi considerentur. Interim ut quædam inter *ἔνδοξα*, ab Aristotele descripta, & reliqua Dialectica argumenta, differentia appareat,

reat, posuero mihi concedi tria esse, quæ Mens nostra ratiocinando apprehendat, Scientiam, Opinionem, & Fidem. Hac enim hypothefi admiffa commodiffimè reliqua deinceps difputatio expediri poterit. Nec puto aduerfariorum quenquam ea in re difficilem futurum, modo meminerint plurimos fuiffe Philofophos ita docere. Ex iis unus Antonius Rubius Rodcañis, in Provincia Mexicana, ubi Iefuitæ Collegium habent, nec non Domum Profeflam, quam vocant, Profeflor Rëgius, fcripfit Logicam Mexicanam, eamque, uti ipfe in Prefatione ad Lectorem profitetur, potiffimum Societatis Iefuiticæ confecravir: Is eandem hypothefin non folùm admittit, fed etiam, quòd conclusionis ipfi loco effer, multis comprobat ac confirmat.

Singula hæc quid fint, Scientia inquam, Opinio, & Fides, jam erit dicendum. Priora duo quid differant, eleganter tradidit Aristoteles 1. post. Anal. c. 30. Et fi igitur Scientia & Opinio de eadem re esse poffint, quamvis non fimul & in eodem fubjecto, non tamen idem est τὸ ὄντως & τὸ πιθανόν, neque idem est ἴσθαι & δοῦναι. Modus enim cognoscendi per Scientiam & per Opinionem valde est diverfus. Scientia enim triplicem requirit neceffitatem, cum primis ἁπλῶς ita dicta. Primò itaque exigit neceffitatem objecti, ut res fcibilis fit immutabilis & neceffaria: Deinde neceffitatem fubjecti, ut animus fcienti fit ἀμετάβλητος, certus & conftans in fua cognitione: Denique neceffitatem medii, ut fciat rem per neceffariam caufam. Illud enim demum eft Scire, *caufam cognoscere, propter quam res est, & quidem quæ rei caufam esse, nec poffe eam aliter fe habere*, inquit 1. post. anal. c. 2. Qua defcriptione hoc vult, primò ut cognoscatur caufa rei, feu ut medius terminus demonstrationis fit caufa conclusionis: deinde ut ea caufa conferatur cum effectu, ita ut fciamus eam esse caufam conclusionis: postremò ut fciamus, conclusionem ita neceffariò fe habere, nec poffe aliter fe habere. Primum & fecundum in re ipfa, postremum in animo demonstrantis fpectatur. Hæc verò triplex neceffitas in Opinione locum non habet. Primo

enim versatur circa objectum *Ἐπιχειρήσιμον*, non necessarium, sed quod aliter atque aliter se habere potest. Deinde etsi animus opinantis ad alteram contradictoriarum magis propendeat, plerumque tamen formido oppositi ad sensum moratur ac turbat. Atque hoc ipsum inde accidit, quod tertia etiam necessitate destituatur, & rem non *ὑποδεικτικῶς* sed *ἄφ' ἑλεγκτικῶς* & *ἰσχυρικῶς* solùm cognoverit. Mitto reliquas differentias, quas d. c. 30. subtiliter inculcat, quod jam traditæ nostro instituto sufficere videantur.

Hic vero quis mihi illa objecerit, quæ Philosophus tradit *7. Nicom. 3. §. 11. seqq.* his verbis: *Nonnulli eorum, qui aliqua de re opinantur, prorsus nihil dubitant, sed se rem exquisitè scire existimant. Quod si ii, qui opinantur, propterea quod leviter & remisse credunt, ita rem esse, de qua opinantur, facilius, quam qui sciunt, contra, atq; existimant, agent; nihil inter Scientiam & Opinionem intererit. Nonnulli enim non minorem fidem habent iis, qua opinantur, quam alii iis, qua sciunt.* Idque comprobat exemplo Heracliti, qui omnia sua decreta, etsi opinione non scientia niti diceret, tamen tam pertinaciter tuebatur, & vera esse credebatur, quam alii Philosophi, qui scire se sua dogmata dicerent. Hæc ergo ut concilientur, facilè Scholasticorum illam distinctionem admitto, qua Formidinem faciunt duplicem, unam Radicalem seu Aptitudinalem, alteram Actualem. Istam non consistere dicunt in reali aliquo timore seu dubitatione, sed in eo solùm, quod medijs terminus, quo Opinio utitur, aut ejus objectum propter contingentiam ea sit conditione ac natura, ut ei non repugnet subesse falsum. Atque hæc Formido Radicalis dicitur, quia radix est & ortus actualis. Hinc enim sæpè evenit, ut opinans actualem timorem habeat de veritate oppositæ partis, & falsitate ejus, cui jam ad sensum applicat, quia vel contingens est, vel per medium probabile atque contingens ei adsentitur. Sæpè hoc evenire dixi, non semper; Profunde quando Opinionem semper cum formidine oppositi conjunctam esse dicimus, de Radicali formidine hoc solum verum est; quæ licet sæpè etiam Actualem pariat, multi

multitudine suarum opinionum adeò tenaces sunt, ut vix quæquam verè philosophus suæ scientiæ.

Præterea si varios opinandi modos expendamus, deprehendemus, Opinionem non solum circa contingentem, sed & necessariam propositionem versari, idque vel per medium probabile, ut tale cognitum, vel per medium revera probabile pro necessario putatum & arreptum. Posterius ubi contingit, sane qui ita opinatur de veritate suæ conclusionis nihil deest, nec ullam actualem formidinem habet de veritate opinionis. Discrimen itaque Scientiæ & Opinonis non solum in conditione objecti necessarii & contingentis, nec solum in parte medi ad sentiendi secundum se sumpti petendum est, sed etiam ipsum subjectum, sciens & opinans, inspiciendum est. Accedit enim, ut quispiam ex præmissis necessariis, per medium verè necessarium seu *verè necessarium* conclusionem colligat, nec tamen scientiam illius habeat, sed duntaxat opinionem. Ratio est, quod vel præmissam verè necessariam, vel medium verè necessarium pro probabili reputat. Hinc Opinio à nonnullis definitur cognitio, vel adensus rei contingentis aut necessariæ per medium verè probabile, vel *ut tale* estimatum genus.

Quemadmodum igitur Scientia & Opinio potissimum certa & incerto differunt, ita Fides ab his aliquid videtur esse distinctam, quod rationes seu media Fidei, quibus cognitio & adensus evincitur, formaliter differant à mediis & rationibus Scientiæ & Opinonis. Quod ut eò rectius accipiatur, notandum est Fidem esse duplicem; Divinam & Humanam. Divina Fides à Scientia differt specie, propter diversum ad sentiendi medium à divina autoritate petitum. Ab Opinione differt eadem Divina Fides, ut ab incerto seu dubio certum & infallibile. Humana Fides à Scientia quidem differt, ut incertum abs certo: at hæcenus ab Opinione non differt; nam & Opinio & Fides Humana ita sunt comparatæ, ut iis falsum subesse possit. In eoramen Opinio & Fides Humana distant, quod ista ratione probabili, hæc fide digni hominis testimonio seu auto-

autoritati innitatur. Hæc itaque tria, Scientia, Fides, Opinio, aliquid habent commune, & aliquid proprium. Commune illis est, quod ad producendum ad sensum facultatem singulæ habeant: differunt autem in modo ad sentiendi, & ad hoc proprio singulæ medio rationeque utuntur.

Fidem Divinam diximus esse infallibilem ac semper certam. Quod ipsum vix quenquam in dubium vocaturum esse existimo. Nam quod Deus dicit verum est; ut qui sit ipsa Veritas. *Joh. 14. v. 6.* Præterea quod Sacra Scriptura Canonica comprehensum est, est illud ipsum Verbum Dei: adeoque hoc omne verum est, siue fidem siue mores concernat. *2. Pet. 1. v. ult.* At Fides Humana multis modis fallere potest, & incerto mirificè obnoxia est. Hinc Apostolus tali oppositione utitur ad *Rom. 3. v. 4.* ὁ Θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἀνθρώπος ψεύστης, *Deus semper verax, omnis vero homo mendax.* Quinimo ipsa Humana Fides infinitis gradibus variat, ut modò majus modò minus incertum, aut incerti periculum ac metus sublit, prout alius homo alio fide vel majori vel minori dignus est. Quid quod alii sæpe falluntur & fallunt aliquo cœcutientis intellectus errore: alii etiam malo animi proposito & consilio: quibus temere fidem tribuere, præsertim in moralibus, admodum est periculosum, cum primis si aliunde certior esse possis; sic enim cum aliena tum sæpe etiam tua culpa modo faciendo, quæ jure Naturæ aut à Deo vetita sunt, modo omitendo, quæ facienda iisdem autoribus jussa sunt, conscientiam faucias, teque peccando poenæ criminis obnoxium reddis.

CAP. V.

De pia adfectione Voluntatis.

DE motu Voluntatis quando Scholastici disputant, quomodo illi membra externa, quomodo appetitus sensitivus

vus partant, disquirunt etiam, quomodo Intellectus operationes eadem obsequantur, nec ne. Duplici igitur ratione illas Intellectus energias Voluntati parere ajunt, vel quod ad exercitium illarum, vel quod ad specificationem. Ratione Exercitii omnes Intellectus operationes sunt voluntariæ ac liberæ, ut enim quadraturam circuli contempleris, nec ne, Occasus reciproci fluxus causas investigates, nec ne, tui est arbitrii ac voluntatis. Quo pacto vero se res habeat ratione Specificationis, tum recte cognoscetur, si intellexerimus, quid in sententia ipsorum nata hæc *πίστις* sibi velit. Quando igitur Intellectus veritatem rerum inquirat, & per genuinas causas ad sensum vero applicat, aut per æquæ legitimas causas falsum fuerit detectum, eoque nomine dissentiat, tum Intellectus aut operationes illius Specificationem fieri dicunt. Jam vero ejusmodi Intellectus ad sensum vel apodicticis rationibus evincitur, & ille Specificus Intellectus actus Voluntati non subiacet; nec enim tui est arbitrii, sententiam ejus generis argu-
 mentis extortam repudiare, aut ejus aliquam *επιτοχήν* in mente librare. Quinimo cum nonnunquam accidat, ut Intellectus verè apodicticis rationibus ad assentiendum aut dissentiendum non constringatur, sed aliis, quæ tamen pro talibus arripantur, ne tum quidem actus ille Specificus Intellectus voluntari paret. Cæterum quando Intellectus necessariis causis convictus non est, aut saltem se non convictum esse existimat, ad sensum suum vel dissensum liberè vel suspendere, aut simpliciter assentiri aut dissentire pro arbitrato suo poterit. Proinde illis adsertionibus aut sententiis, quæ *ἐκ αὐτῶν* disputantur, & probabilibus rationibus suffulta sunt, ad sensum vel damus liberè, vel negamus: aut, si *ἴμα* visum fuerit, ad sensum vel dissensum potius suspendimus. Quia igitur, ut ostensum est, Opinio & Fides humana non necessariis ac evidentibus demonstrationibus ignitur, liberè Intellectum Voluntas nō solum ad exercitium movet, sed etiam ad specificationem. Atque hæc quoque locum inveniunt in materia practica, modo observentur Regula à Thoma aliisque rectè sentientibus circa

ca doctrinam de Conscientia traditæ, & quæ à nobis infra dicentur cap. IX. His ita positis, non jam meis sed Antonii Rubii verbis protinus perspicuum fiet, qua in re pia *Voluntatis affectio* consistat. Ita igitur ille *Tractat. de Habitib. Observandum est, actum voluntatis, per quem voluntas intellectum applicat ad adsensum Opinionis aut Fidei, duplicem esse. Unus est simplex quadam electio, per quam ratione vel autoritate presuppositis voluntas eligit potius credere, vel probabiliter assentire, quam discredere vel dissentire, aut operari circa objectum harum cognitionem, quam operationem suspendere: ita ut in tali electione non moveatur potius ex majori affectu, vel inclinatione ad unam partem, quam ad alteram, sed solum ex majori vel minori convenientia objecti, vel certè à propria libertate. Alius est actus electionis quidem libera, in quo potius voluntas movetur ad determinandum intellectum ex affectu ad unam partem, quam non habet erga alteram. Unde solet procedere, quod hanc potius opinionem quispiam sequatur, quam alteram, quia magis erga Patronum ejus afficitur, & motus voluntatis ex hoc affectu procedens vocari solet PIA AFFECTIO VOLUNTATIS.* Cum vero Jesuitarum rationes ita sint comparatæ, ut Socius Socium quo jure quave injuria defendat ac tueatur, hinc pia *Voluntatis affectio* ad impios sæpè errores corroborandos illos abuti, passim in illorum Theologia Morali deprehendas licet.

CAP. VI.

*An Probabilitas in Moralibus locum habeat?
qua occasione primum de Materia Morali
agitur.*

EX superioribus, ni fallor, liquidum est, quid sit Probabilitas, seu quæ argumenti probabilis vis sit, sive ab auctoritate & testimonio alicujus hominis accessita, sive argumenti
Diale-

Dialectici, Opinionem parere idonei, ope obventa. Sequitur jam ut ostendamus, An Probabilitas in Moralibus locum habeat: deinde siquidem hoc concessum fuerit, quanta ejus sit latitudo. Hac de re ut rectè statuamus, primò omnium moralis objecti natura ac conditio investiganda est, sitne necessaria, an contingens. Objectum igitur morale sunt Actiones humanæ, quæ sanè in se & absolutè spectatæ, propter libertatem, qua in agendo gaudent homines, sunt contingentes. Sed cum DEUS hominem non voluerit vagam agere vitam, adeoque quod libeat non protinus liceat, certum finem illi præfixit, ad quem vitam actionesque suas componeret: absque quo si foret, hoc absurdum sequeretur, Appetitum, proximū agendi principium, homini à Natura frustra esse tributum. Quæcunque igitur actiones ad finis istius consecutionem perse faciunt, ad illas persequendas, tanquam sua natura honestas justasque nos obligatos esse existimabimus: è contrario, quæcunque actiones viam ad illum finem consequendum obstruunt eique officiunt, suaque natura adversantur, ad eos, tanquam turpes suaque natura injustas, fugiendas nos obligatos esse existimandum est. Cum vero operationes hominis non sint unius generis, hinc illarum etiam non unus est finis. Nos jam solùm de tribus Finibus aliquid dicemus, quorum duo Natura, tertius per Revelationem gratiosam nobis notus est. Si enim præstantissimam hominis partem, Mentem, consideres, Finis illius est Theoria rerum divinarum ac coelestium, præsertim ipsius Dei. Si vero eundem cum Aristotele consideres ut *ζωον πολιτικόν*, Finis illius eodem Autore rectè statuitur, *εὐπραγία*, operatio ex virtute. Quod si hominem consideres, ut Christianum & reatum, diversissimus & prioribus multò sublimior ac perfectior est, Vita æterna. Ratione potestremi hujus Finis, & quatenus reatus est, à Casuistis & Theologiz Moralis Doctoribus Homo considerari solet. De his Finibus jam non prolixè ac operosè dicam: fiet id aliàs, si Deus otium & vires concesserit. Hæc duo modò tangam. Si Homo ut reatus consideratus fuerit, & de illius actionibus

quærat, quales esse debeant, ut iis ἀνεμποδίσθως ad vitam æternam pervenire possit, ubique ferè evidentissimis demonstrationibus doceri regi que potest. Petuntur enim ex ipsius Dei infallibili Verbo; peti certè debent & possunt. Nec interest, disertisne verbis vitæ Christianæ regulas invenias, an per legitimam consequentiam eruas; nisi forte, quod posterius hoc non ita facilè ac promptè in quibusvis casibus à quovis expediri possit. Interim quotiescunque de hominis Christiani & renati, quà talis, vita morib⁹ q̄; quæstio est, hæc, quam dixi norma tenenda est, cui profectò nec Humana Fides nec ullū probabile argumentum præponi sine piaculo potest.

Quod si cum Aristotele Hominem ut ἄνθρωπος πολιτικός supponas & consideres, & quæras qua norma rationum que robor illius actiones ad finem suum politicum, hoc est εὐαγγελίαν, adstringantur, non profectò cum vulgo sentire debemus, nihil hæc de re nisi solum probabiliter dici disputari posse. Hoc enim quàm falsum sit mox ostendam. Primum vero hoc Casuistis aliisque Theologiæ Moralis Doctoribus opponere possum, optimas vivendi regulas Homini etiam civiliter considerato in Lege Mosaica aliisque S. Scripturæ Canonicis libris esse præscriptas: de quibus prorsus idem sentiendum, quod paulò antè de norma actionum hominis renati, ut talis, pronuntiatum est: videlicet rationes ab humana fide petitas aut qualibuscūq; argumentis, potissimū merè probabilibus, suffultas, testimoniis & oraculis divinis omnino esse postponendas.

Sed, etiam si S. Scripturam Canonicam seponas, soloque Naturæ lumine confusus rerum practicarum veritatem inquiras, non solum hoc non erit frustra, sed de plurimis planè ἀνεμποδίσθως certus esse poteris, modo ne sis ita improbus, ut qui ipsa principia à reliquis mortalium, tali improbitate non infectorum consensu comprobata, rejicias. At dicat quis, hoc videri ἐξ ἀδελφῶν, quandoquidem ipse Aristoteles Scientiam dicat esse rerum necessariarum *6. Nicom. 3. §. 4. seqq.* cum ego supra dixerim, philosophiæ moralis materiam, videlicet actiones humanas morales, esse contingentem. Primò itaque, ut huic

Huic objectioni occurratur, repetendum hic est; Contingens dicitur tripliciter: raro, æqualiter & plerumque contingens. Raro contingens est, piscatorem aureum ex aquis tripodem extrahere. Æqualiter contingens dicitur aliqua propositio, cujus prædicatum ita est comparatum, ut non magis subjecto inesse velit, quàm non inesse, seu, quod ita de subjecto dicitur, ut non minus aliud prædicatum æquè aptum sit de eodem subjecto dici. V. gr. Hic homo ambulat. Plerumque contingens propositio dicitur, cujus prædicatum mavult inesse subjecto, quàm non inesse. Tales sunt plurimæ Legum naturalium propositiones, veluti, Deposita sunt reddenda, Promissa sunt servanda, Homo hominem ne lædat, Magistratum & Parentibus mos est gerendus, ejusque generis aliæ. Quidquid enim in his, iisque similibus propositionibus, prædicatur, sua natura cum subjecto mavult coherere, quàm ab eo divelli. Proinde licet actiones humanæ in se sigillatim spectatæ sint contingentes, naturalem tamen obligationem, cui obnoxizæ sunt, si videas, hætenus nonnunquam sunt necessariæ aliæ, aliæ contingentes ut plurimum. Hætenus inquam; nam ne sic quidem libertatem velim sublatam. Non enim, ut supra dixi, qualibuscunque actionibus ad ultimum finem civilem pervenire possumus, sed certis duntaxat & ad illum accommodatis. Unde vero modum & normam capiunt illam actiones nostræ? A Legibus Naturæ, quarum autor Deus est: unde apparet, à quo, & quantam obligandi vim habeant. Iis vero Leges vel sunt Communes vel Speciales. Ista appello, quæ obligant omnes & singulos in genere & societate humana viventes. Hæ vero obligant non omnes omnino, sed in specialiori aliqua societate degentes. Ita ad officia paterna non est obligatus, nisi qui pater sit: ad officia maritalia non est obligatus, nisi qui maritus sit: & sic deinceps. Cæterum cum nulla Lex cum effectu obliget, nisi facta illius fuerit promulgatio; quaritur porro, quando Leges Naturæ promulgentur? Hic primò illud monendum fuerit, nonnullos, quando Legum Naturæ mentionem faciunt, ad autorem respicere, &

per Naturam intelligere Deum Legislatorem. Non male Ego verò malim Leges Naturæ ita accipi, quæ naturæ humanæ ejusque actionibus sint latæ. A Deo enim vim obligandi, quæ his Legibus inest, aptam esse, nihilominus paret, quod supra homines in universum, qui illos sibi Legibus adstringat, Deo nemo sit superior. Talis enim utique Legislator esse debet ratione illorum, quibus leges suas fert. Quæ jam est Natura nostra? sine dubio Ratio. Præter hanc enim quæ habemus alias facultates non certè nostræ sunt, sed communes, partim cum animalibus, partim cum vegetativis rebus; Homo verò quamdiu est, vivit. Vivere est operari: ita quidem ut tum demum Homo se intelligat vivere, eaque re gaudeat & lætetur, si operetur. *9. Nicom. 9. §. 27. seqq.* Nihil verò æquè incumbit homini quàm ut vivat vitam humanam, hoc est, Naturæ suæ consentaneam. Hæc Natura, uti dixi, est Ratio. Bene itaq; hætenus dixerunt Stoici, secundum Naturam, vivere, Convenienter naturæ vivere, Naturam sequi, DEO parere, DEum sequi, DEo assimilari, esse prorsus idem. Cæterum cum Ratio sit naturalis in homine facultas, eaque alii rectè utantur, alii abutantur, illa propositio, debere nos secundum naturam seu rationem vivere, non ita promiscuè est accipienda. Et si enim hæc Facultas Naturalis ita sit comparata, ut se habeat *αγαθός*, & ad bonum & malum æquè sit comparata; hoc tamen ita demum verum est, si hominum arbitrium spectes, quorum alii liberè agunt benè, alii liberè male. Sed hoc perpendendum est. Omnem Facultatem à Natura datam esse ad certam operationem seu munus perficiendum. Ita ergo se quoque habebit Ratio. Hujus munus vel est Contemplatio, vel Actio, vel Effectio; unde alia solet dici Ratio Theoretica, alia Practica, alia Effectiva. Jam verò Facultas Rationalis nunquam suo munere rectè fungetur, nisi omne suum studium & curam ad hos fines conferat. Industria igitur opus est. Ea inquam, qua certa qualitate, Rationem imbuas ac perficias, quò promptè, commodè ac cum voluptate, munus quodque suum absolvat. Hæc qualitas & perfectio

Ratio-

Rationis, Virtus illius dicitur. At cum diversa sint Rationis munera, hinc quoque diversis habitibus seu virtutibus instruenda ac perficienda est. Et quidem Theoreticâ, Sapientiâ, Scientiâ, Intelligentiâ: Practica Prudentiâ: Effectiva Arte. Atque tum Ratio dicitur merito Recta. Nos vero jam, quando de Legibus Naturæ loquimur, unicè Rationem Practicam considerabimus. Illarum itaque promulgatio fit cuique homini, quamprimum quisque homo aliquid incipit intelligere, quod in vita vel sequi vel fugere oporteat, seu, quamprimum usus illius Rationis se explicare incipit. Quæ sanè Rationis scintillatio & explicatio uti magis educatione & debita adfectione adjuvatur (id quod fieri necessum est) usumque suum diffundit, ita indies aliæ atque aliæ leges ipsâ innorescunt, juxta quas vitam moresque componat: quæ cum faciendâ suâ naturâ honestâ jubeant, fugiendâ suâ naturâ turpia verent, agnoscit paulatim plurima, multa protinus, quæ observare debeat, & ubi vel omissione vel facto delinquere, Legesque naturæ temerare queat.

Fusus paulò hæc explicanda fuerunt, ut appareat, quomodo Actiones humanae Scientiæ Moralis subjectum sint, ut non in se & absolute spectentur, sed cum nexu Obligationis, quales eas esse Leges Naturæ velint: atque hætenus dixi materiam illius Scientiæ partim esse necessariam, partim contingentem ut plurimum. Necessitatem ego intelligo (nam iterum hoc monendum est) obligationis. Hinc plurimæ actiones, quæ sua natura illicitæ sunt & turpes, nullo casu aut tempore possunt reddi licitæ saltem, nedum honestæ. Ira Adulterium nunquam potest reddi licitum, quemcunque etiam commiseris singularium concursum aut varietatem: quamvis olim secus (malè tamen) senserit Eustratus, qui non semel docet, Tyranni interficiendi gratia cum ipsius uxore licitè quem posse consuescere. Idem de Furto & aliis similibus statendum est. Nam quod nonnulli de Vasis Ægyptiorum ab Israëlitis Dei judicio & jussu absportatis objiciunt, alienum est, cum minimè sit Furtum.

scribere summus Vir Philip. Melanchthon Epistola Enarra-
tionibus suis Ethicis præmissa; *Contumelia est adversus DE-
um, lucem discernentem honesta & turpia, inditam mentibus no-
stris divinitus, seu principia practica & demonstrationes practi-
cas velle delere, sublata certitudine. Non dicas falsum testi-
monium, inquit vox divina. Non delectemur corruptelis veri-
tatis, nec quæramus prestigias ad eam eludendam. Est omnino
vera aliqua doctrina, & certa de moribus, extracta ex illa luce,
divinitus in ista humanis mentibus, seu ex Legibus Naturæ. Ut
mens ipsa sua luce cernit hanc propositionem veram, certam, &
immutam esse, Bis quatuor sunt octo; sic vera, certa & immota
est hæc sententia, Adulterium est turpe & vitandum. Et si vero
Philippus videatur præsupponere Notitias congenitas, atque
hactenus nos nondum habeat consentientes, de certitudine
tamen demonstrationum moralium rectè statuit. Revoco
mihi jam in memoriam, si quis ita argumentetur, Quidquid
sua natura turpe est, illud vitari oportet, Adulterium, Fur-
rum, &c. talia sunt, Ergo hæc vitari oportet; responsum mi-
hi olim esse, non esse hanc demonstrationem; Intemperan-
tem enim & Avarum non admissurum esse Minorem. Inò
vero non hoc solum concedo, sed addo, illum neque Major-
em admissurum esse. Ecqua enim vis sit Habitus vitiosi, si
ignoras, cedo Magistrum? Ille ita scribit 6. Nicom. 12. §. 33.
*Pervertit & depravat iudicium rationis vitiositas, efficitq; ut
de principiis actionum falsum iudicemus.* Idem docet eod. lib.
cap. 5. §. 16. & 7. Nicom. 8. §. 12. Si ergo quis vitiosus circa
ipsa principia cœcutiat, quid quæso mirum est, quod ejusmo-
di demonstrationes ex talibus principiis collectas admittere
iisque assentiri nolit? Bene igitur docet idem 1. Nicom. 4. §.
12. seqq. *Qui de rebus honestis & justis, & ut uno complectar
verbo, de civilibus auditurus est, eum oportet esse more & consue-
tudine rectè ductum.* &c. Quemadmodum enim alia Principia
sensu aliove modo cognoscuntur, ita Principia Practica *ἐδιόμο-
τιν* certa debitaque adsuæfactione. Ceu ex eodem discimus
1. Nicom. 7. §. 56. Non igitur ejusmodi hominum iudicia morari
debe-*

debemus, sed ad illa attendere, quæ bene educati, & omnino Vir aliquis bonus, de his sentiant ac judicent. Quod enim norma ac regulæ vicem sustinere debet, rectum sit necesse est. *Ut enim corporibus bene constitutis salubria sunt ea, quæ revera talia sunt: morbosis autem & agris alia: itemq; amara, dulcia, calida, grævia, & cæterorum unumquodq;.* Nam verè de singulis rebus judicat vir bonus, & ei statim, quod in unaquaq; re veri est, elucet. *Ex uniuscujusque enim habitu honesta & jucunda finguntur.* Atq; eo ipso fortasse longè præstat reliquis vir bonus, quod singulis in rebus verum perspicit, quasi earum norma sit ac mensura. Verba sunt Aristotelis 3. *Nicom.* 4. §. 9. seqq. qui in eandem sententiam differit etiam 1. *Nicom.* 2. §. 24. 9. *Nicom.* 4. c. 10. *Nicom.* 5. §. 43. & c. 6. §. 17. Præterea etiam Jura naturæ hinc facile cognoscuntur, si inspicias cujusque Societatis Naturalis finem. Cum hoc enim quæ congruunt, & ad eum obtinendum necessariò requiruntur, certò tibi persuadeas, illa Jura Naturæ esse, & ad illorum te observationem obligatum servas, siquidem in illa Societate vixeris. Quæ vero actiones isti fini per se ac semper adversantur, eumq; pervertunt, eam Juribus naturæ ejus Societatis repugnare certum est. Jam vero est communis aliqua Societas hominum, & cognationem quandam inter nos Natura constituit, inquit Jctus Florentinus, cujus Societatis finis est Bene ac feliciter vivere; Si igitur ipso usu & experientia deprehendimus, non nisi actionibus Justitiæ, Temperantiæ, Liberalitatis, Fortitudinis, Mansuetudinis aliarumq; virtutum hunc finem obtineri posse, hæc actiones uti Juribus Naturæ, quibus hæc universalis Societas constituta est ac continetur, consentaneæ sunt, nec erunt sua natura honestæ justæque. Quod si eadem experientia convincimur, contrariis actionibus vitiorum illum finem perdi ac corrumpi, certissimi esse possumus, tales sua natura turpes & fugiendas esse.

Percepimus ex jam dictis, quo pacto Scientiæ Moralis materia partim sit necessaria, quando videlicet Principia illius, Leges inquam Naturæ, ita universaliter omniq; tempo-

re

vera sunt, ut nunquam contingere possit, ut actio humana, quæ his conformari debet, si quam ab illa norma & principio diversitatem habeat & ei repugnet, à peccato excusari aut absolvi queat. Præter talia verò Principia sunt etiã alia, quæ plerumque etiã actiones sibi volunt esse conformes; accidit tamen nonnunquam & propter singularium varietatem contingere potest, ut obligatio talis legis cesser, ac propter alius & majoris ferè præcepti obligationem, actio ab illius Legis ut plurimum obligantis norma recedens, non solum non sit licita, sed nisi ita faciat, & superioris præcepti obligationi se accommodet, à peccato non sit futura immunis. Exempla jam supra dedimus, sed nondum explicavimus. Plerumque subditi & liberi obligati sunt, ut Magistratui & Parentibus morem gerant; sed hæc obligatio interdum cessat. Si enim aliquid jusserint quod Deo, quod Patriæ salutis manifestò repugnet, mos iis sine peccato non geretur. Talis quoque est illa Legis naturalis propositio, Homo hominem ne lædat. Malefici enim, facinorosi; invasores omnino excipiendi ab illa sunt. Imò tantum abest, ut hi non possint lædi, ut aliquando ne quidem lædenti resistere illis fas sit, etsi aliàs defensio sui Juris dicatur naturæ. Unde illud axioma natum fuit: *Ubi offensus est licita, ibi defensio est prohibita.* Sed audiamus elegantè hæc de re differentem præstantissimum Romanorum Philosophorum circa fin. 3. *Offic. Ergo, inquit, & promissa non faciendã nonnunquam. Neq; semper deposita reddenda sunt. Si gladium quis apud te sana mentis deposuerit, repetat insaniens: reddere, peccatum sit: non reddere officium. Quid, si is qui apud te pecuniam deposuerit, bellum inferat patriã, reddesne depositum? non crede; facies enim contra Remp. qua debet esse charissima. Sic multa, qua natura honesta videntur esse, temporibus fiunt non honesta. Facere promissa, stare conventis, reddere deposita, commutat autilitate (quam ille semper cum honestate copulat) fiunt non honesta. Sed ipsum adi, si vis, Autorem, atq; insuper exempla apud eundem lege.*

CAP. VII.

De Demonstrationibus Practicis moralibus
Speciatim agitur.

Quamitaque luculentè, ni fallor, ostensum sit, Materiam Philosophiæ Moralis partim necessariam esse, partim contingentem ut plurimum; vix videtur dubium cuiquam relictum esse, certamine de his rebus veritatem habere possimus. Hanc vero non nisi per Scientiam impetrari, supra positum est. Moralem autem disciplinam Scientiam dicere, plurimis hæc sensu lectu audituque intolerabile visum fuit. Multos enim idem sentire, quod non nemo his scribit verbis, dubium mihi nullum est: *Scientiam Practicam dicere est, quasi ego dicerem nigram albedinem, aut falsam veritatem. Monstrum enim in Philosophia Aristotelis est Scientia Practica, cum praxis & theoretica ubique à Philosopho statuatur differentia opposita.* Cæterum hoc non esse monstrum, sed methodo ac Philosophiæ Aristotelis planè consentaneum, ex ipso illo tam clarè ostendam, ac si solem, quod ajunt, manibus portem. Primum ita colligo. Ubi demonstrationi locus est, ibi Scientia est: In Philosophia moralium demonstrationi locus est. E. Minorem (nam de Propositione per se manifesta non laboro) probor, primò ex Aristotelis, *posterior. c. 27. edit. Pac.* ubi disertis verbis dicitur, Scientiam per demonstrationem locum habere non nisi in necessario, & contingenti ut plurimum. In eandem sententiam docet 6. *Metaph. 2. Omnia scientia ejus est, quod aut semper, aut ut plurimum est.* Manifestissimè vero idem colligitur ex *Idem. 6.* ubi de methodo & ratione docendi moralia ita scribit: *Rationes in unaquaque methodo vel philosophice, vel secus adhibentur, qua etiam in politicis (ita ille more suo generali voce materiam Practicam appellat) haut supervacue ita accommodantur, ut non solum quid, sed quare quid (quod Philosophi est proprium) intelligatur.* Quibus cum fructu reliqua etiam

etiam, quae ibi sequuntur, addi possunt. Scilicet in eo nonnulli errore haec videntur, ac si nulla sit Scientia nisi Theoretica, rerumque talium, in quarum contemplatione acquiescimus. Verum non ita se res habet. Aristoteli certe Scientia est cognitio *ἡ ἀπόδειξις, per demonstrationem* acquisita, sive illa de Theoretica, sive Practica, sive Effectiva materia colligatur; ut licet Scientia Theoretica sit *ἡ ἀποδειξις* talis, nihilominus *ἡ θεωρητικὴ, ἡ πρακτικὴ & ἡ ποιητικὴ* differentias Scientiarum constituent. Hujus rei testimonia penè ὅλα τῶν *βιβλῶν* dabo. Libro 8. *Topic. c. 1. edit. Pac.* haec leguntur: *Divisio ita fieri potest: veluti Scientiam scientia meliorem esse, vel quia exquisitior, vel quia rerum meliorum est: & scientiarum alias esse contemplativas, alias activas, alias effectivas.* Libro 6. *Topic. c. 6.* in fine eadem planè Scientiarum differentias tradit. Ejusdem Libri *cap. 3. sub fin.* Medicinam *ἰατρικὴν ἐπιστήμην*, & alibi passim vocat. Libro 1. *Nicom. c. 1.* cum Artium & Scientiarum meminisset, exempla subiicit *ἰατρικῆς, θάυτηνικῆς, ἑρατηρικῆς, οὐδωρικῆς.* Mox cum meminisset etiam *ἰπικῆς, χαλινοπικῆς, πολεμικῆς*, in fine illius capituli *λεχθεῖσας ἐπιστήμας* nuncupat. Libro *edit. 11. Nicom. c. 13.* non solum *ταῖς πρακτικαῖς ἐπιστήμας* memorat, sed *ἐν πολλοῖς* paulò ante §. 3. & 4. *τῆν κρείωτάτην καὶ μέγιστην ἀγαθότην ἐπιστήμην* pronuntiat. Libro 2. *Eudem. c. 5.* ita docet: *alius est activis scientiis, (quibus hic includit effectivas, uti supra alias) alius cognitioni contemplationique finis propositas, ut finis est Medicina, rectae juris legumque constitutio Politica.* Libro 1. *Metaph. c. 1. & 2.* Scientias item dispefecit in Theoreticas, Activas & Effectivas. Et quidem *cap. 1.* etiam illud adjicit, quod paulò ante memini, *Speculativas alius scientiis praeparandas esse.* Aristoteli consentanea docent eruditissimi Interpretes cum veteres, tum recentiores. Ita enim scribit *Ἀλεξάνδρῳ* Alexander Aphrodisiensis in *Lib. 1. Top. c. 2.* *Κατὰ φιλοσοφίαν ἐπιστήμας εἶπε τὴν φυσικὴν, τὴν ἠθικὴν, τὴν λογικὴν, τὴν μετὰ τὰ φυσικὰ.* Verè philosophicas scientias esse dixit, *Physicam, Ethicam, Logicam, & Metaphysicam.* Simplicius item *Proleg. Comm.*

in *Caetero*. Arist. *Moralia ἀποδεικτικῶς, & μετὰ διαίρεσιν καὶ ἀποδείξεσιν ἐπισημοῦσιν ἁπάντων ἀσπερ ἐπισημοῦσιν λόγους* proponi posse, atq; ita ab Aristotele proposita esse testatur. Agnovimus etiam idem in Latinis veteribus non exigua autoritatis Doctores. Ex recentioribus sit unus instar omnium ὁ πάνυ Conringius nostris *libro de civil. prudent. c. 9.* Quinimo non paucos ex Jesuitis idem recte profiteri videas.

Sed cum de Demonstrationibus rerum moralium jam satis diligens instruerimus, non frustra quis mihi illud objecerit, quod Aristoteles toties in Opere Morum limatissimo protestatus fuerit, & quasi stipulatus à suis Auditoribus, ne exquisitas demonstrationes ipsi à se exigerent: ceu videre est ex *1. Nicom. c. 2. §. 1. 2. Nicom. 2. §. 5. 9. Nicom. 2. §. 10.* Cæterum si hoc intelligitur, modò probè mens Aristotelis perspiciatur. Nec enim hoc vult, ac si nullis demonstrationibus in sua philosophia moralis sit locus, cum aliud res ipsa doceat; sed τὸ ἀκέραιον hic non debere ita exigi, veluti in Mathematicis, quibus disciplina initiatos, pro istius ævi more, habebat auditores: sicuti ex *§. 8. lib. 1. Nic. c. 3.* aliisque textibus facillè apparet. Unde etiam in hunc textum Paraphrastes græcus scribens, talem huic capiti titulum præfigit, Ὅτι ἔδει ἀκέραιον ἐπιδειξίην καὶ πλείους παραδείξιν λόγους. *Ἠτέρον, ὅτι ἐδίδασκεν ἢ κατ' αὐτὴν ὕλην.* *Ad agenda civilis scientia, non agendum esse demonstrationibus accuratissimis; quia id subiectum ejus non permittit.* Proinde non negat Aristoteles dari demonstrationes rerum moralium, sed accuratissimas, veluti mathematicas, dari negat. Manifestè verò excipit illas, quas materię conditio & natura admittit. Materiam verò illam ita describit *1. Nicom. 3. §. 3. seqq. Est verò, inquit, in iis rebus, quæ honesta & justa sunt, quæ politica considerat, tanta varietas, tantaque versatur in eis erratio, ut hominum placito, non autem natura constare videantur. Similisq; inconstantia ac mutatio versatur etiam in iis, quæ ut bona expectantur, idque propterea, quod ex his multi deserviunt capiunt. Reperti enim sunt, quibus divitiæ, etiam quibus ferenda exitio fuerit.* Huic objectioni repono, quod

supra jam ostenderim, aliquam actionum moralium varieta-
 tem ac mutabilitatem oriri solere; atque hinc sæpe demon-
 strationes quam multas obtinere *ὅς ἐστι τὸ πᾶν*. Tantam vero
 fluxitatem illarum ac *πλάσμι*, uti ille loquitur, esse, qualem hic
 proponit, pernego, & Aristoteli, cui aliàs plurimum tribuo,
 nunquam hac in re adsentiar. Causa vero, quæ talia ut scilicet
 beret, philosophum impulerit, hæc est, quod vel providen-
 tiam divinam circa actiones nostras, & immortalitatē animæ
 prorsus negaverit, vel saltem in dubium viderit. Nam
 quod modo audivimus illum dicentem, fortitudinem multis
 exitio fuisse, causam illius ex *Nicom. 6. §. 14.* cognoscas licet:
*Omnium, ait, verum nihil horribilius est morte; nam ea omnium
 rerum est extremum: nihilque reliquum videtur esse morum ne-
 que bonum neque malum.* Numquid plura paucis planius po-
 tuit proloqui? Scio quidem hunc textum quibusdam colori-
 bus in crustari, quod impietas Viri excusetur. Sed nihil profe-
 cto suis lecythis proficiunt. Materiam itaque moralem, et si
 ea non suppeditet aut admittat mathematicas demonstra-
 tiones, ramen solidas exigere pro sua conditione ratum esse.
 Superesse ex eodem Opere Nicomachæo videtur adhuc ad-
 huc obstaculum, quod etiam removendum est. Quando
 Aristoteles *lib. 6. Nicom. c. 3.* Virtutem Intellectus Scientiam
 nobis depingere instituit, dicit illam versari in materia plane
 necessaria, qualis sunt *τὰ αἰδια, æterna*. Jam vero supra à no-
 bis concessum fuit, moralem materiam ita simpliciter neces-
 sariam non esse, sed sæpe contingentem ut pharimum. Primo
 itaque dicendum est, hic quidem exactè agi, vel potius actum
 esse (multa enim hic meritò desideramus) de prudentia, non
 item de reliquis virtutibus dianoëticis. De his enim *κατὰ τὴν*
 solum agitur, quo ex qualibuscunque harum differentiis pro-
 pria prudentiæ natura perspiceretur. Atque hanc ob causam
 bis brevissimo illo capite lectorem suum ad Analytica remit-
 tit, ubi de scientia *κατὰ ἀκρίβειαν* egit. Intelleximus autem
 supra, in Analyticis expressè profiteri Aristotelem, scientiam
 dari rerum vel necessariarum, vel contingentium *ἢ τὸ πᾶν*.

Si

Si itaque Aristoteles Scientiam d. l. 6. dixit esse rerum necessariorum & æternarum, non alio id factum est ab ipso fine, quam ut inter Scientiam πρώτης maximeque propriè dictam & Prudentiam tantò major & evidentior appareret diversitas. Hoc verò non potuit commodius fieri, quam si primum Analogatum deligeret. Qui enim de proprietate rerum quæ ἀπὸ οὐκ εἰσὶν διακρίνεται, velut differere, & differentias harum aliarumque proponere, debet certè in eo genere sequi, quod primum est principium. Hinc cautè noster Stagirita, cum Scientiam d. l. 6. versari circa necessaria, addit, d. l. 6. c. 3. §. 4. εἰ δὲ ἡ ἀπολογία οὐκ ἔστι, καὶ μὴ ἀπολύτως τῶν ὁμοίων. *Si subtilitatis exigentia rari facit, & similitudines jam non attendere.* Denique & illud contra nos moveri queat, non semel ab Aristotelo dici, Prudentiam & Artem versari circa singularia: dici quoque ab eodem, Scientiam esse universalium. Certum item illud est, Prudentiam esse illam virtutem, quæ homini præscribat & dicat, quæ in rebus humanis bona vel mala, fugienda vel facienda sint. Recipio hæc omnia. Sed Philosophus idem ille Prudentiam etiam dicit esse universalium. Nec dispar ratio est circa Artem. Ita enim legimus 6. *Nicom.* 2. §. 22. *Neque vere rerum universalium modo prudentia est, sed debent etiam ei esse potæ res singulares.* Et ne temerè hoc illi accidisse putet, idem repetitur *cap. seq. 8. §. 22.* Ita enim res se habent. Et Prudentiæ & Artis cujusque sunt quædam universalia, sunt item singularia. Horum est Experientia, illorum Scientia. Si itaque Prudentia in agendo, Ars in efficiendo, utroque expediteque versari ac progredi velit, necessum est, ut universalium ad singularium fiat applicatio, seu, ut Prudentia universalibus practicis in singularibus actionibus, Ars universalibus suis effectivis in singularibus effectionibus utatur: id quod fit per δειξιῶνας Prudentis & Artificis. Atque ex hoc fundamento ipsa Prudentia & Ars dicuntur habitus μετὰ λόγου ἀλλοῦ: uti ex utriusque definitione apud Aristotelem liquet 6. *Nicom.* 2. §. 21. & 7. 1. §. 9.

per Naturam intelligere Deum Legislatorem. Non male. Ego verò malim Leges Naturæ ita accipi, quæ naturæ humanæ ejusque actionibus sint latæ. A Deo enim vim obligandi, quæ his Legibus inest, aptam esse, nihilominus paret, quod supra homines in universum, qui illos sibi Legibus adstringat, Deo nemo sit superior. Talis enim utique Legislator esse debet ratione illorum, quibus leges suas fert. Quæ jam est Natura nostra? sine dubio Ratio. Præter hanc enim quas habemus alias facultates non certè nostræ sunt, sed communes, partim cum animalibus, partim cum vegetativis rebus. Homo verò quamdiu est, vivit. Vivere est operari: ita quidem ut tum demum Homo se intelligat vivere, eaque re gaudeat & lætetur, si operetur. *9. Nicom. 9. §. 27. seqq.* Nihil verò æquè incumbit homini quàm ut vivat vitam humanam, hoc est, Naturæ suæ consentaneam. Hæc Natura, uti dixi, est Ratio. Benè itaq; hætenus dixerunt Stoici, secundum Naturam, vivere, Convenienter naturæ vivere, Naturam sequi, DEO parere, DEum sequi, DEO assimilari, esse prorsus idem. Cæterum cum Ratio sit naturalis in homine facultas, eaque alii rectè utantur, alii abutantur, illa propositio, debere nos secundum naturam seu rationem vivere, non ita promiscuè est accipienda. Etsi enim hæc Facultas Naturalis ita sit comparata, ut se habeat *αὐτὸς ἑαυτῷ*, & ad bonum & malum æquè sit comparata; hoc tamen ita demum verum est, si hominum arbitrium spectes, quorum alii liberè agunt benè, alii liberè male. Sed hoc perpendendum est. Omnem Facultatem à Natura datam esse ad certam operationem seu munus perficiendum. Ita ergo se quoque habebit Ratio. Hujus munus vel est Contemplatio, vel Actio, vel Effectio; unde alia solet dici Ratio Theoretica, alia Practica, alia Effectiva. Jam vero Facultas Rationalis nunquam suo munere rectè fungetur, nisi omne suum studium & curam ad hos fines conferat. Industria igitur opus est. Ea inquam, qua certa qualitate, Rationem imbuas ac perficias, quò promptè, commodè ac cum voluptate munus quodque suum absolvat. Hæc qualitas & perfectio

Ratio-

Rationis, Virtus illius dicitur. At cum diversa sint **Rationis** munera, hinc quoque diversis habitibus seu virtutibus instruenda ac perficienda est. Et quidem **Theoreticâ**, **Sapientiâ**, **Scientiâ**, **Intelligentiâ**: **Practica Prudentiâ**: **Effectiva Arte**. Atque tum **Ratio** dicitur merito **Recta**. Nos vero jam, quando de **Legibus Naturæ** loquimur, unicè **Rationem Practicam** considerabimus. Illarum itaque promulgatio fit cuique homini, quamprimum quisque homo aliquid incipit intelligere, quod in vita vel sequi vel fugere oporteat, seu, quamprimum usus illius **Rationis** se explicare incipit. Quæ sanè **Rationis** scintillatio & explicatio uti magis educatione & debita adfufactione adjuvatur (id quod fieri necessum est) usumque suum diffundit, ita indices aliæ atque aliæ **leges ipsi** innotescunt, juxta quas vitam moresque componat: quæ cum faciendâ suâ naturâ honestâ jubeant, fugiendâ suâ naturâ turpia verent, agnoscit paulatim plurima, multa protinus, quæ observare debeat, & ubi vel omissione vel facto delinquere, **Legesque naturæ** temerare queat.

Fusus paulò hæc explicanda fuerunt, ut appareat, quomodo **Actiones humanæ Scientiæ Moralis** subjectum sint, ut non in se & absolute spectentur, sed cum nexu **Obligationis**, quales eas esse **Leges Naturæ** velint: atque hætenus dixi materiam illius **Scientiæ** partim esse necessariam, partim contingentem ut plurimum. Necessitatem ego intelligo (nam iterum hoc monendum est) obligationis. Hinc plurimæ actiones, quæ sua natura illicitæ sunt & turpes, nullo casu aut tempore possunt reddi licitæ saltem, nedum honestæ. Ita **Adulterium** nunquam potest reddi licitum, quemcunque etiam comminisceris singularium concursum aut varietatem; quamvis olim secus (malè tamen) senserit **Eultratus**, qui non semel docet, **Tyranni interficiendi** gratia cum ipsius uxore licitè quem posse consuescere. Idem de **Furto** & aliis similibus statnendum est. Nam quod nonnulli de **Vasis Ægyptiorum** ab **Israëlitis Dei** iudicio & jussu absportatis objiciunt, alienum est, cum minimè sit **Furtum**. Hinc non dubitavit ita

scribere summus Vir Philip. Melanchchton Epistola Enarra-
tionibus suis Ethicis præmissa; *Contumelia est adversus DE-
um, lucem discernentem honesta & turpia, inditam mentibus no-
stris divinitus, seu principia practica & demonstrationes practi-
cas velle delere, sublata certitudine. Non dicas falsum testi-
monium, inquit vox divina. Non delectemur corruptelis veri-
tatis, nec quæramus prestigias ad eam eludendam. Est omnino
vera aliqua doctrina, & certa de moribus, extracta ex illa luce,
divinitus insita humanis mentibus, seu ex Legibus Naturæ. Ut
mens ipsa sua luce cernit hanc propositionem veram, certam, &
immutam esse, Bis quatuor sunt octo; sic vera, certa & immota
est hæc sententia, Adulterium est turpe & vitandum. Esti vero
Philippus videatur præsupponere Notitias congenitas, atque
hactenus nos nondum habeat consentientes, de certitudine
tamen demonstrationum moralium rectè statuit. Revoco
mihi jam in memoriam, si quis ita argumentetur, Quidquid
sua natura turpe est, illud vitari oportet, Adulterium, Fur-
rum, &c. talia sunt, Ergo hæc vitari oportet; responsum mi-
hi olim esse, non esse hanc demonstrationem; Intemperan-
tem enim & Avarum non admissurum esse Minorem. Imò
vero non hoc solum concedo, sed addo, illum neque Majo-
rem admissurum esse. Ecqua enim vis sit Habitus vitiosi, si
ignoras, cedo Magistrum? Ille ita scribit 6. Nicom. 12. §. 33.
*Pervertit & depravat iudicium rationis vitiositas, efficitq, ut
de principis actionum falsum iudicemus.* Idem docet eod. lib.
cap. 5. §. 16. & 7. Nicom. 8. §. 12. Si ergo quis vitiosus circa
ipsa principia cœcutiat, quid quæso mirum est, quod ejusmo-
di demonstrationes ex talibus principis collectas admittere
iisque assentiri nolit? Bene igitur docet idem 1. Nicom. 4. §.
12. seqq. *Qui de rebus honestis & justis, & ut uno complectar
verbo, de civilibus auditurus est, eum oportet esse more & consue-
tudine rectè ductum.* &c. Quemadmodum enim alia Principia
sensu aliove modo cognoscuntur, ita Principia Practica $\theta\iota\sigma\mu\omega$
 $\tau\omega\iota$ certa debitaque assuetudine. Ceu ex eodem discimus
1. Nicom. 7. §. 56. Non igitur ejusmodi hominum iudicia morari
debe-*

debemus, sed ad illa attendere, quæ bene educati, & omnino Vir aliquis bonus, de his sentiant ac judicent. Quod enim normæ ac regulæ vicem sustinere debet, rectum sit necesse est. *Ut enim corporibus bene constitutis salubria sunt ea, quæ revera talia sunt: morbofis autem & agris alia: itemq; amara, dulcia, calida, gravia, & cæterorum unumquodq;.* Nam verè de singulis rebus judicat vir bonus, & ei statim, quod in unaquaq; re veri est, elucet. *Ex uniuscujusque enim habitu honesta & jucunda finguntur.* Atq; eo ipso fortasse longè præstat reliquis vir bonus, quod singulis in rebus verum perspicit, quasi earum norma sit ac mensura. Verba sunt Aristotelis 3. *Nicom.* 4. §. 9. seqq. qui in eandem sententiam differit etiam 1. *Nicom.* 8. §. 24. 9. *Nicom.* 4. c. 9. 10. *Nicom.* 5. §. 43. & c. 6. §. 17. Præterea etiam Jura naturæ hinc facillè cognoscuntur, si inspicias cujusque Societatis Naturalis finem. Cum hoc enim quæ congruunt, & ad eum obtinendum necessariò requiruntur, certò tibi persuadeas, illa Jura Naturæ esse, & ad illorum te observationem obligatum statuas, siquidem in illa societate vixeris. Quæ vero actiones isti fini per se ac semper adversantur, eumq; pervertunt, eam Juribus naturæ ejus societatis repugnare certum est. Jam vero est communis aliqua societas hominum, & cognitionem quandam inter nos Natura constituit, inquit Cicero Florentinus, cujus Societatis finis est Bene ac feliciter vivere; Si igitur ipso usu & experientia deprehendimus, non nisi actionibus Justitiæ, Temperantiæ, Liberalitatis, Fortitudinis, Mansuetudinis aliarumq; virtutum hunc finem obtineri posse, hæc actiones uti Juribus Naturæ, quibus hæc universalis societas constituta est ac continetur, consentaneæ sunt, ita erunt sua natura honestæ justæq;ue. Quod si eadem experientia convincimur, contrariis actionibus vitiorum illum finem perdi ac corrumpi, certissimi esse possumus, tales sua natura turpes & fugiendas esse.

Percepimus ex jam dictis, quo pacto Scientiæ Moralis materia partim sit necessaria, quando videlicet Principia illius, Leges inquam Naturæ, ita universaliter omniq; tempore

revera sunt, ut nunquam contingere possit, ut actio humana, quæ his conformari debet, si quam ab illa norma & principio diversitatem habeat & ei repugnet, à peccato excusari aut absolvi queat. Præter talia verò Principia sunt etiã alia, quæ plerumque etiã actiones sibi volunt esse conformes; accidit tamen nonnunquam & propter singularium varietatem contingere potest, ut obligatio talis legis cesset, ac propter alius & majoris ferè præcepti obligationem, actio ab illius Legis ut plurimum obligantis norma recedens, non solum non sit licita, sed nisi ita faciat, & superioris præcepti obligationi se accommodet, à peccato non sit futura immunis. Exempla jam supra dedimus, sed nondum explicavimus. Plerumque subditi & liberi obligati sunt, ut Magistratui & Parentibus morem gerant; sed hæc obligatio interdum cessat. Si enim aliquid jusserint quod Deo, quod Patriæ saluti manifestò repugnet, mos iis sine peccato non geretur. Talis quoque est illa Legis naturalis propositio, Homo hominem ne lædat. Malefici enim, facinorosi, invasores omnino excipiendi ab illa sunt. Imò tantum abest, ut hi non possint lædi, ut aliquando ne quidem lædenti resistere illis fas sit, etsi aliàs defensio sui Juris dicatur naturæ. Unde illud axioma natum fuit: *Ubi offensio est licita, ibi defensio est prohibita.* Sed audiamus eleganter hac de re differentem præstantissimum Romanorum Philosophorum circa *fin. 3. Offic.* Ergo, inquit, & promissa non faciendã nonnunquam. *Neq; semper deposita reddenda sunt. Si gladium quis apud te sana mentis deposuerit, repetat insaniens: reddere, peccatum sit: non reddere officium. Quid, si is qui apud te pecuniam deposuerit, bellum inferat patriã, reddesne depositum? non crede; facies enim contra Remp. qua debet esse charissima. Sic multa, qua natura honesta videntur esse, temporibus fiunt non honesta. Facere promissa, stare conventis, reddere deposita, commutata utilitate (quam ille semper cum honestate copulat) fiunt non honesta. Sed ipsum adi, si vis, Autorem, atq; insuper exempla apud eundem lege.*

CAP. VII.

De Demonstrationibus Practicis moralibus
speciatim agitur.

Quam itaque luculentè, ni fallor, ostensum sit, Materiam Philosophiæ Moralis partim necessariam esse, partim contingentem ut plurimum; vix videtur dubium cuiquam relictum esse, certamne de his rebus veritatem habere possimus. Hanc vero non nisi per Scientiam impetrari, supra positum est. Moralem autem disciplinam Scientiam dicere, plurimis hæcenus lectu audituque intolerabile visum fuit. Multos enim idem sentire, quod nonnemo his scribit verbis, dubium mihi nullum est: *Scientiam Practicam dicere est, quasi ego dicerem nigram albedinem; aut falsam veritatem. Monstrum enim in Philosophia Aristotelis est Scientia Practica, cum praxis & theoria ubique à Philosopho statuantur differentia opposita.* Ceterum hoc non esse monstrum, sed methodo ac Philosophiæ Aristotelis planè consentaneum, ex ipso illo tam clarè ostendam, ac si solem, quod ajunt, manibus portem. Primum ita colligo. Ubi demonstrationi locus est, ibi Scientia est: In Philosophia morali demonstrationi locus est. E. Minorem (nam de Propositione per se manifesta non laboro) probo, primò ex Aristotelis, *posterior. c. 27. edit. Pac.* ubi disertis verbis dicitur, Scientiam per demonstrationem locum habere non nisi in necessario, & contingentem ut plurimum. In eandem sententiam docet 6. *Metaph. 2. Omnia scientia eius est, quod aut semper, aut ut plurimum est.* Manifestissimè vero idem colligitur ex *Eudem. 6* ubi de methodo & ratione docendi moralia ita scribit: *Rationes in unaquaque methodo vel philosophice, vel sæcè adhibentur, quæ etiam in politicis (ita ille more suo generali voce materiam Practicam appellat) hæc supervacue ita accommodantur, ut non solum quid, sed quare quid (quod Philosophi est proprium) intelligatur.* Quibus cum fructu reliqua
 c
 etiam

in *Caetero*. *Arist.* *Moralia ἀποδεικνῶς, & μετὰ διαίρεσιν καὶ ἀποδείξεως ἐπισημονικῶν ἀτῶν* ac per ἐπισημονικῆς λόγους proponi posse; ita ab Aristotele proposita esse testatur. Agnouerunt idem et Latini veteribus non exigua autoritatis Doctores. Ex recentioribus sit unus instar omnium ὁ πάνυ Conringius nostris *Libro de civil. prudent. c. 9.* Quinimo non paucos ex profanis idem recte profiteri videas.

Sed cum de Demonstrationibus rerum moralium iam instituerimus, non frustra quis mihi illud obiecerit, quod Aristoteles toties in Opere Morum limatissimo protestatus fuerit, & quasi stipulatus à suis Auditoribus, ne exquisitas demonstrationes ipsi à se exigerent: ceu videre est *1. Nicom. c. 2. §. 1. 2. Nicom. 2. §. 5. 9. Nicom. 2. §. 10.* Cæterum si hoc intellet, modò probè mens Aristotelis perspiciatur. Nec enim hoc vult, ac si nullis demonstrationibus in sua philosophia moralis sit locus, cum aliud res ipsa doceat; sed τὸ ἀκέραιον hic non debere ita exigi, veluti in Mathematicis, quibus disciplina iunioros, pro istius ævi more, habebat auditores: sicuti ex *§. 8. lib. 1. Nic. c. 3.* aliisque textibus facile apparet. Unde etiam in hunc textum Paraphrastes græcus scribens, talem huic capiti titulum præfigit, Ὅτι ἔδει ἀκέραιά τινι δῶδεξιῳ ἀποδείξεως πλεονεξίας λόγους ζητεῖν, ὅτι ἔδιδωσι ἢ κατ' αὐτὴν ὕλην. *Tradenda civilis sciencia, non agendum esse demonstrationibus accuratissimis; quia id subiectum ejus non permittit.* Proinde non negat Aristoteles dari demonstrationes rerum moralium, sed accuratissimas, veluti mathematicas, dari negat. Manifestè verò excipit illas, quas materix conditio & natura admittit. Materiam verò illam ita describit *1. Nicom. 2. §. 3. seqq.* *Est vero, inquit, in iis rebus, quæ honesta & iusta sunt, quæ sollicitudo considerat, tanta varietas, tantaque versatur in eis erratio, ut hominum placito, non autem natura constare videantur. Similisq; inconstantia ac mutatio versatur etiam in iis, quæ ut bona expectantur, idque propterea, quod ex his multi desumpto capiunt. Reperti enim sunt, quibus divitiae, etiam quibus feris inde exisio fuerit.* Huic objectioni repono, quod

suprà jam ostenderim, aliquam actionum moralium varietatem ac mutabilitatem oriri solere; atque hinc sæpe demonstrationes quam multas obtinere *ὡς ἐν τῷ πολῷ*. Tantam vero fluxitatem illarum ac *πλάγι*, uti ille loquitur, esse, qualem hic proponit, pernego, & Aristoteli, cui aliàs plurimum tribuo, nunquam hac in re adsentiar. Causa vero, quò talia ut sciberet, philosophum impulerit, hæc est, quòd vel providentiam divinam circa actiones nostras, & immortalitatis animæ prorsus negaverit, vel saltè in dubium vocaverit. Nam quòd modo audivimus illum dicentem, fortitudinem multis exitio fuisse, causam illius ex *Nicom. 6. §. 14.* cognoscas, licet: *Omnium, ait, rerum nihil horribilius est morte; nam ea omnium rerum est extremum: nihilque reliquum videtur esse mortis neque bonum neque malum.* Numquid plura paucis planius potuit proloqui? Scio quidem hunc textum quibusdam coloribus incrustari, quòd impietas Viri excusetur. Sed nihil profecto suis lecythis proficiunt. Materiam itaque moralem, et si ea non suppeditet aut admittat mathematicas demonstrationes, tamen solidas exigere pro sua conditione ratum esse. Superesse ex eodem Opere Nicomachæo videtur adhuc obstaculum, quòd etiam removendum est. Quando Aristoteles *lib. 6. Nicom. c. 3.* Virtutem Intellectus Scientiam nobis depingere instituit, dicit illam versari in materia plane necessaria, qualis sunt *τὰ αἰδία, æterna*. Jam vero suprà à nobis concessum fuit, moralem materiam ita simpliciter necessariam non esse, sed sæpe contingentem ut pharimum. Primum itaque dicendum est, hic quidem exactè agi, vel potius actum esse (multa enim hic meritò desideramus) de prudentia, non item de reliquis virtutibus dianoëticis. De his enim *παρρησια* solum agitur, quo ex qualibuscunque harum differentiis propria prudentiæ natura perspiceretur. Atque hanc ob causam bis brevissimo illo capite lectorem suum ad Analytica remittit, ubi de scientia *κατ' ἀρεβειαν* egit. Intelleximus autem supra, in Analyticis expressè profiteri Aristotelem, scientiam dari rerum vel necessariarum, vel contingentium *ἐν τῷ πολῷ*.

Si itaque Aristoteles Scientiam d. l. 6. dixit esse rerum necessariorum & æternarum, non alio id factum est ab ipso fine, quam ut inter Scientiam πρώτης maximeque propriè dictam & Prudentiam tantò major & evidentior appareret diversitas. Hoc vero non potuit commodius fieri, quam si primum Anagogum deligeret. Qui enim de proprietate rerum quæ ἀφ' ουκ εἰσίν, velit differere, & differentias harum aliarumque proponere, debet certè in eo genere sequi, quod primum est in eis proprium. Hinc cautè noster Stagirita, cum Scientiam d. l. 6. versari circa necessaria, addit, d. l. 6. c. 3. §. 4. εἰ δὲ ἀπὸ τῆς ἀπολογουμένης, καὶ μὴ ἀπολυτῆς τῆς ὁμοιότητος. *Si subtilitatem exigentiam rimari facit, & similitudines jam non attendere.* Denique & illud contra nos moveri queat, non semel ab Aristotelo dici Prudentiam & Artem versari circa singularia: dici quoque ab eodem, Scientiam esse universalium. Certum item illud est, Prudentiam esse illam virtutem, quæ homini præscribat & dicitur, quæ in rebus humanis bona vel mala, sapienda vel facienda sint. Recipio hæc omnia. Sed Philosophus idem ille Prudentiam etiam dicit esse universalium. Nec dispar ratio est circa Artem. Ita enim legimus 6. *Nicom.* 7. §. 22. *Neque vere rerum universalium modo prudentia est, sed etiam etiam ei esse nota res singulares.* Et ne temerè hoc illi esse posse putes, idem repetitur *cap. seq. 8. §. 22.* Ita enim res se habent. Et Prudentiæ & Artis cujusque sunt quædam universalia, sunt item singularia. Horum est *Experientia*, istorum *Scientia*. Si itaque Prudentia in agendo, Ars in efficiendo tantò expeditiùsque versari ac progredi velit, necessum est, ut universalium ad singularium fiat applicatio, seu, ut Prudentia universalibus practicis in singularibus actionibus, Ars universalibus suis effectivis in singularibus effectationibus utatur: id quod fit per *διδασκίαν* Prudentis & Artificis. Atque ex hoc fundamento ipsa Prudentia & Ars dicuntur habitus *μετὰ λόγῳ ἀληθῆ*: uti ex utriusque definitione apud Aristotelem liquet 6. *Nicom.* 7. §. 21. & 7. §. 9.

CAP. IIX.

*Quatenus Probabilitas in Moralibus admitti possit.
ubi de Conscientia in genere, & de Consensu.*

EXplicatum hætenus à nobis est, quid sit Probabile seu Probabilitas. Ostendimus etiam proxime, nonnumquam probabiles rationes in praxi nos posse sequi. Jam ordo postulat, ut dicamus, Quatenus Probabilitas in moralibus locum inveniatur, & tunc tales rationes probabiles, in vita civili sequantur. Dicendum itaque, omnis vitæ actionumque voluntas esse quasdam regulas & normas. Atque has esse leges, sive Naturæ, sive divinas, sive civiles, sive alias. Lex Naturæ & ipsa quidem Divina dici potest, si obligationis, quam habet, vim atque originem spectes, uti ex his cognoscitur, quæ mox infra de Legibus divinis dicam. Jam vero hanc ab illa distinguere lubet, ut Lex Naturæ sit, quam homines Naturæ cognoscere, eique accedente debita adsuæfactio, quæ summum tribuere possumus: Lex vero divina hic jam intelligatur, quæ libera Dei voluntate lata nobis per gratiosam revelationem innotuerit. Legem civilem illam denotamus, quam quisque civis in sua Rep. obligatus est quatenus est talis. Præter hanc normam, LEGEM dico aliquam, Theologice Moralibus Doctores constituunt etiam alteram, Conscientiam. Unde etiam sua volumina maximam partem explanatione doctrinæ de Conscientia consumunt. Sed ut illi quidem Conscientiam accipiunt, mihi hætenus probari non potest, rationibus his ductus. Vel Conscientiæ vocem proprie interpretantur, vel improprie. Si proprie, tum Conscientiæ, vel etiam bona, vel Mala. Bona conscientia nihil aliud est, quam virtus seu Tranquillitas animi, pars consequens ipsius Felicitatis. Mala conscientia è contrario ipsius extremæ Infelicitatis pars & pedisequa est. Apparet hinc Conscientiam proprie dictam actiones nostras, pro diversa harum qualitate, vel Bonam subsequi.

sequi, vel malam. At illi Doctores principium actionum humanarum faciunt conscientiam. Hinc Thomas *part. 1. q. 79. art. ult.* Conscientiam dicit *esse cognitionem sive scientiam ad viam actionis applicatam.* Quem vir quidam doctissimus secularis ita tradit: *Scientia qua principium est actionum nostrarum proprio dicitur Conscientia vocatur.* Imò improprie. quomodo enim id, quod actiones morales demum subsequitur, illarum sit principium? Principium enim actionum moralium quod sit necessarium est, ut iis moralitatem conciliet, adeoque iis principium. At Conscientia proprie dicta actiones vel moraliter bonas, vel moraliter jam tum malas, bona sequitur, vel mala. Nihil igitur est certius, quam Conscientiæ vocem improprie ab illis usurari, pro iudicio Intellectus practici actionem præcedente: atque hoc ipsum luculentè ostendi potest ex Vasquezio, qui in *1. 2. tom. 2. disp. 59. art. 1.* definit Conscientiam, *Intellectus iudicium, quod dicitur bonum quid aut malum in se esse.* Sed de vocabulis non sumus amplius solliciti, cum iam de re constat; monendum tamen hoc fuit, quod unicam vivendi normam constituerim LEGEM, atque huic adferenti reliquam disputationem accommodare decreverim. Iudicare interim sententiæ nostræ adstipulantem possum Cl. Bernardum *Philos. Moral. l. 3. c. 4. p. 318.* ubi ait, Legem naturæ & divinam esse primam & unicam actionum humanarum normam. Proinde si & ipse iudicium Intellectus practici ad actionem applicatum easque præcedens fortè recepto more Conscientiam dixerò, improprie me loqui profiteor. Nec aliter sentire videtur de la Chambre (Camerarium latinè dixeris) insignis Medicus ac Philosophus, Regisque Galliæ Consultarius in elegantissimo Libro suo, quem inscribit *l' Art de connoître les Hommes.* Verba ejus hæc sunt cap. 5. *Les actions morales sont conformes à la Droite Raison, quand elles sont négligées, ou par le Loy divine, ou par les Loix naturelles & civiles, ou par le raisonnement de la philosophie morale.* Lex vero operis vel jubet, vel vetat. Nam quod Modestinus quatuor dicit esse Legi virtutes *l. 7. ff. de Legg. παχλος* dictum fuit, non

non *directas*. Omnis enim Lex propriè dicta vel ad faciendum præcisè obligat, vel ad omittendum. Prior obligans ex Lege iubente, posterior ex vetante nascitur, cui parere omnino necesse habeas, siquidem Legislator autoritatem te obligandi habuerit, & reapse etiam te obligatum universali Legi suæ propositione esse voluerit. quæ vero permittuntur, si licitè possunt fieri, nec ne; sic ut ad faciendum aut omittendum non sis præcisè obligatus. Obligationem vero ipsam animam Juris Legisque esse adfirmo, ut adeo Permittere minimè Legis virtus censeatur. Nec etiam *Prudens* propriè Legis virtus est. Lex enim intendit hoc primario, ut obedientiam illi præstent subditi: pœnam non nisi secundario, & ex eventu; si videlicet morem Legi gerere subditi detrectaverint. Urigitur ubique in vita nos rectè geramus, duo necesse est rectè se in nobis habeant, Intellectus & Appetitus. Quales enim hæ fuerint in nobis Facultates, tales erunt etiam cum internæ energiæ, tum externæ actiones. Rectè se habebit Intellectus Practicus, si Prudentia sit perfectus, si non exactissima, quam tamen fieri potest exacta: Appetitus vero virtute Morali perficitur. Hæ enim virtutes & perficiunt illas Facultates, & operationibus illarum *opportuna conciliant*. Unde sapienter Philosophus *6. Nicom. 12. §. 16. & 17. Ex Prudentia & virtute morali opus Honestatis absolvitur. Virtus enim scopum propositum agenti rectum efficit: Prudentia vero ea, quæ ad scopum ducunt. Quia igitur Appetitus semper in suum objectum fertur sub ratione boni; etsi reapse non sit semper bonum; facile apparet quantum ad bene agendum virtus Moralis conferat, ut verum finem à falso, &, quod idem est, verum bonum ab apparente non solum prudentiæ adminiculo & *οὐκ ἐξου* discernere sciat, sed etiam non nisi in verum finem & bonum tale inclinet. Cum item multa sæpe se offerant, quæ tanquam media ad illius finis consecutionem conducere videantur, prudentia suum quoque facit officium, & accurato eorum delectu utitur, atque inutilibus segregatis, accommodatissima ratione, via, modo ac tempore usa *finem**

fine

sine impedimento adsequi novit. Si igitur quædam in vita
 a se occurrat, quæ aliquam deliberationem mereatur, In-
 tellectus practic⁹ prudentis protinus dispiciet, possitne referri
 ad debetum finem: posse vero videbitur, si Legi congruat.
 Tum dispiciet de modo, reliquisque singularibus, ut & ipsa
 boni finis sint consentanea. Hinc jam ejusdem Appetitus
 eundem & non alium finem promptè ac cum voluptate
 excipiet, qui tum dicitur Voluntas: parique facilitate ac ju-
 cunditate modum ac media finis honestati convenientia deli-
 berationemque bonam perficiet; atque tum ille Appetitus
 dicitur *προαιρεσις*. Quod jam Leges cum Naturæ tum à Deo re-
 velatas attinet, sunt illæ *φιλοσοφικῶς* consideratæ vel ipsa Prin-
 cipia, vel Conclusiones. Atque hæc vel sunt Principiis suis
 propiores, vel ab iisdem remotiores. Quæ suis Principiis
 sunt viciniores, majorem habent evidentiam, quam alteræ
 illæ; imò sæpe tantam, ut pro ipsis Principiis in praxi ab om-
 nibus (quibus non profus læva aut improba mens sit) acci-
 piantur. v. g. Deum esse colendum, Parentes esse hono-
 randos. Quandocumque igitur certam per demonstrationem
 veritatem colligere de illa actione, de qua consultatur, pote-
 ris, probabilem profectò opinionem, utpote cum formidine
 oppositi si non semper actualiter, radicaliter tamen conjun-
 ctæ, apodicticè collectæ veritati sine peccato non poteris in
 praxi præferre. Quomodo autem illa demonstratio institui
 debeat, jam supra tetigi, & plenius ex Analyticis ipsaq; praxi &
 ad satisfactionem addiscitur. Videlicet si Lex Naturæ aut divina ali-
 qua subens majorem Syllogismi practici propositionem constituit:
 & deprehenderis actionem illam, de qua jam quæstio est,
 sub Legis illius subjecto comprehendi; protinus hinc sequi-
 tur talis Conclusio, Ergo hoc est faciendum. Sin fuerit Lex
 vetans, atque item actio, de qua deliberatur, sub illius subje-
 cto contineatur, non potest non sequi hæc Conclusio, Ergo
 hoc est fugiendum seu omittendum. Quidquid enim Syllo-
 gismo practico concluditur, ad praxin pertinet; sic quidem,
 ut quælibet conclusio subjecti loco Actionem singularem

ponat

ponat, de qua prædicetur quod vel faciendâ sit, vel fugiendâ. Hic vero notandum est, apodicticam veritatem in Practicis non solum obtineri per primâ atque immediatâ principia, sed etiam per mediata, sic ut primâ demonstrationis conclusio fiat principium seu Major propositio secundæ, & sic deinceps, modo Leges bonæ consequentiæ attendas, juxta quas una ex alia apta est. Verbi gratia non solum apodicticè colligo hunc in modum. Quidquid sua natura honestum est, illi omni studio est incumbendum: Atqui Justitiæ exercitium atque administratio est sua natura honesta; Ergo Justitiæ exercitium atque administrationi omni studio est incumbendum. Sed hæc jam Conclusio fieri potest principium sequentis Syllogismi Practici: Quidquid ad Justitiæ exercitium & administrationem facit, in id omni studio est incumbendum. Hic jam varia subsunt singularia: Atqui patrocinium præstare homini innocenti adversus potentem adversarium, coercere calumnias, prævaricationes, animadvertere in facinorosos, ejusque generis alia facere, ad exercitium administrationemque Justitiæ faciunt: Ergo hæc sunt faciendâ. Si ita cautè quis in consultando & agendo progredietur, non facile crediderim quæstionem ex his Legibus definiendam reperiri, de cujus veritate non possit *συνδεδειχένως* constare. Quod si quis morosior sit in posterioris generis demonstrationibus admittendis, velitque omnia ad *ἀνεπίβητος* Mathematicam exasciata esse; primo quidem *ἀναδιεύχεται* suam prodit, de qua videatur jam citatus textus 1. *Nicom.* 3. §. 7. *seqq.* Cum merito tales admittendas esse ex ipsa Demonstrationis definitione apud Aristotelem 1. *Topi.* c. 1. certum sit. *Demonstratio*, inquit, *est, cum ex veris & primis Syllogismus constat; vel ex ejusmodi, quæ à quibusdam veris & primis sui cognitionis principium sumpserunt.* & 1. *post. Anal.* c. 2. dicit, quod propter primâ sciamus & credamus posteriora. Deinde Conclusiones illas videtur in dubium vocare, quæ nulla demonstratione indigent, sed communi consensu omnium bonorum ita corroboratæ sunt, ut his *fidere tam fas sit, quam dubitare nefas.* **Le-**
quor

quarum jam de Conclusionibus legum Naturalium. Leges enim Divinæ quod concernit, non opus est anxie disquirere, præcos gratia, utrum sit Principium an Conclusio hæc illave propositio; quia quodlibet Dei præceptum aut interdictum scimus esse infallibilis prorsus veritatis. Jam vero Legum naturalium conclusiones Consensu bonorum corroboratas quantum ad faciendum in praxi, inde facile est colligere, si videamus quid Philosophi de iis propositionibus dicant, quæ *καταλογητέως*, seu communi consensu ratæ habentur. *Quod omnibus videtur, ita esse statuitur. Nec qui communem illius consensum tollit, probabiliora est allaturus.* Verba sunt Aristotelis 10. *Nicom.* 2. §. 23. eorumque rationem colligere possumus ex 1. *Nicom.* 8. §. 2. *Quod verum est, cum eo congruunt omnia, quæ existant, inter homines: à falso autem cito verum disfidet ac discrepat.* In quem textum ita commentatur Eustratius, Episcopus Nicenus: *Utitur in hoc communi consensu, utpote ex se fide digno, nulloque extrinsecus ad confirmationem indigente (ὅς αὐτοπίστω)* Nam ubi quid communi consensu probatur, quid in eo opus demonstratione est? Nec secus sentit Alexander Aphrod. lib. de Fato: *Neque vana, inquit, aut à vero aberrans est hominum natura, ubi de re aliqua consentitur.* Atque ad has *κατάλογητέως* seu *κατὰ τὸν κοινὸν ἐννοίας*, uti ipse appellat, quæties, quæso, in illo libello provocat? quod profecto ὁ *ἔργων* nequaquam fecisset, nisi magnum iis pondus inesset. Ita Cicero, ita Seneca, & alii quoque sentiunt. Hic quidem 1. de Nat. deor. De quo ait, *omnium Natura consentit, id verum esse necesse est.* Idem 1. Tusc. qu. In re consensio omnium gentium jus natura putanda est. Hic Epist. 117. ita disserit: *Multum dare solemus presumptioni omnium hominum. Apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri; tanquam Deos esse inter alia sic colligimus, quod omnibus de Diis opinio insita est, nec ulla gens usquam est adeo extra leges moresque projecta, ut non aliquos deos credat. Cum de animarum aternitate differimus, non leve momentum apud nos habet Consensus hominum aut sumentium inferos, aut colentium.* His quidem Senecæ verbis

sunt mala mixta bonis. Ego vero jam eo nomine illa adscribo, ut appareat quantum ipsi gentiles fecerint Consensum. Addatur his illud Hesiodi:

Φήμη δ' ἔπι πάντων ἀπόλλυται, ἢ ἕνα πολλοὶ
λαοὶ φημίζουσι.

Non etenim penitus vana est sententia, multi

Quam populi celebrant.

Quintilianus: Pro certis habemus ea, in qua communi opinione consensus est. A Ibi Aristoteles: κατὰ τὸν πάντας ἀνθρώπους φαίνεται συνομολογίας τοῖς ῥηθυστέμοις, Potentissima probatio est, si in id quod dicimus omnes consentiant. Nec immerito tantum Consensui tribuitur. Ipse enim usus & Experientia extorsit illum consensum, quod potissimum illas propositiones eo confirmatas videmus, quæ per se ad Felicitatis humanæ consecutionem & energiam pertinent: e contrariò tali consensu damnatas potissimum esse illas sententias, quæ isti fini obstant, & ad contrarium profus, Infelicitatem & extremam Miseriam abducunt. Jam vero quæ talia sunt, ut per se ad Finis ultimi humanæ Societatis consecutionem nos ducant, iura sunt Naturæ illius Societatis: Et quæ ab illo fine abducunt & abhorrent, suaque natura illi contrariantur, naturaliter sunt iniusta.

Sed hunc Consensum non nemo elidi posse sine magno negotio putet, instantia ab iis petita, qui contrarium de precipuis sæpe Juris naturæ capitibus senserunt. Ita Diagoras, & Theodorus, Ἄθεοι cognominati, Dei existentiam, Epicurus Providentiam, Diczarchus animæ immortalitatem, alia talia capita sustulerunt. Non plus talium hominum iudicium tribuendum est, quam si biliosus amarum dicat esse saccharum, aut ictericus si nivem esse flavam contendat. Hinc recte Philosophus 10. Nicom. 3. §. 31. & 32. *Non si qua hominibus male affectis jucunda sunt, absolute & sua natura etiam sunt talia. Sicuti nec agrotis salubria, dulcia, vel amara, absolute talia sunt: neque etiam lippientibus alba putata, vere talia sunt.* Et cap. 5. ejusdem libri cum de variis voluptatibus doceret, disputat ibi, turpes voluptates non esse voluptates, licet secus

videatur

videatur improbis. Quapropter ita differit §. 41. seqq. Eadem res, alios quidem molestia adficiunt, alios vero delectant: his odiosa & intoleranda sunt, illis amabilia & jucunda. Atque hoc ita & in rebus dulcibus usu venit: non enim eadem dulcia sunt febricitanti & valetti: neque idem calidum videtur debili, & corpus firmum, & neque constitutum habenti. Idem vero etiam in aliis usu venit. Sed in hisce omnibus id videtur verum esse, quod viro bono esse videtur. Quod si hoc rectè dicitur, ut certè videtur, si que virtus est rei cuiusque mensura, itemq; vir bonus, quàm bonus: sunt voluptates estimanda sunt qua huic videntur, illaque ita & rectè jucunda, quibus hic delectatur: illa autem, qua huic non videntur, si cui alteri sua visa videantur, non est mirum. Multa enim sunt hominum pestes & corruptela. Veretamen talia jucunda non sunt: sed hec solummodo at que sic affectis. Quae igitur communi omnium hominum consensu turpes habentur, non debent voluptates vocari; nisi hominibus corruptis, &c. Locus hic quamvis prolixior exscribendus fuit, quod instituto nostro ex illo respondeat. Ubi cum primis notari velim, *communis Consensus* in moralibus comprobata dici Philosopho, etiam si contrarij statuunt omnes improbi, etsi numero illos hi vincant. *de τὰς φυσικὰς ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ ἐκ τῶν τοῖς διεφθαρμένοις.* Quid enim naturale sit spectandū in his qua bene secundū naturam se habent, non in de pravatis: inquit, 1. Polit. 3. p. 24. Nam ut rectè docet Porphyrius. *Quadam nationes efferae sunt, & facta inhumana, ex quibus non oportet ab aequis iudicibus estimatione facta humana natura convitium fieri.* Ita quoque Justinus colloquio cum Tryphone excipit illos, qui ab impuris spiritibus abrepti & per malam educationem, instituta prava & leges iniquas corrupti, naturales notiones perdidierunt. Sicuti igitur monstrum hominis, non pro homine; ita quoque opinio monstruosa, ut illam in praxi sequi velis, pro nihilo reputanda est. Non solum igitur Juris naturæ capita diferte negare aut tollere impium est, sed & de iis, cum primis si bonorum consensu corroborata fuerint, dubitare flagitio non yacat. Doceat meliora tales improbos, minimè profecto

Etò aliàs in talibus credulus, gentilis homo Aristoteles. *Nec vero, inquit Topic. 11. sub fin. oportet omne problema aut omnem thesin in quaestionem revocare: sed eam de qua dubitare quispiam possit egens rationis, non pœna, aut sensus. Nam qui ambigunt, Utrum oporteat Deos colere, & Parentes diligere, nec ne, pœna: qui vero dubitant, Utrum nix sit alba, nec ne, sensu indigent.* Ex illius igitur sententia, qui evidentia Juris Naturæ capita in dubium vocaverit, non rationibus docendus, sed supplicii est adficiendus. Abderites Protagoras, Sophista suo tempore maximus, cum in principio^o sui Libri posuisset: *De Diis neque ut sint, neque ut non sint, habeo dicere*; Atheniensium jussu urbe atque agro est exterminatus, librique ejus in concione combusti: teste Cicerone 1. de Nat. deor. Rectissime; quippe cum pœnam, etiam severiorem, ne dubitatio quidem talis effugere debuerit.

Pro vitæ humanæ regulis & normis, uti supra dictum est, non solum *Leges Naturæ*, sed & *Divinæ* nobis sunt observandæ. Cum autem illæ non sint unius generis distinctæ de iis agendum est. Dividere igitur *Divinas* mihi *Leges* liceat in *Æternas* & *Positivas*. Illas voco *Providentiæ divinæ decreta*, ab æterno menti divinæ impressa, juxta quæ omnes res creatas, cum primis hominem, ad suos fines dirigere voluerit. Ita de his *Legibus* & gentiles & Christiani locuti sunt. Videatur modo unus instar omnium Cicero in suis de *Legibus* libris. *Hanc, inquit, video sapientissimorum fuisse sententiam, Legem neque hominum ingenii excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed æternum quiddam, quod universum mundum regeret imperandi prohibendique sapientia. Ita principem legem illam at ultimam mentem esse dicebant omnia ratione aut cogentis aut vetantis Dei: ex qua est illa lex, quam Diis humano generi dederunt. Et post aliqua: Orta est Lex sempiterna cum mente divina.* Augustinus lib. 2. de lib. arb. c. 5. illam ita describit: *Lex æterna est ratio in mente Dei existens, qua res omnes per consentanea media in suos fines diriguntur.* Hæc *Lex Æterna Dei* quatenus *Hominem obligat*, à *Lege Naturæ* nihil differt, sed eadem cum illa

illa est. Per talium enim jurium observationem, qualia Legibus Naturæ comprehenduntur, Deus ab æterno hominem ad finem suum destinavit. Unde Aristoteles Juri Legitimo Naturæ contra distinguens, illud τὸ νομιμὸν δίκαιον appellat, hoc τὸ πρὸς τὸν νόμον. De his igitur cum dixerimus, agē de Legibus. De Arbitrariis & tempore certo revelatis videamus. Sunt autem illæ duplices; vel enim universo Generi humano latæ sive vel certe alicui populo. Prioris generis ter latas fuisse Grotius ait: *d. l. c. 1. n. 15*. Primò quidem statim post mundum conditum: Deinde post diluvium: Denique post Christi. Posterioris generis leges sunt, quas Deus & populo Judaico in certam regiminis formam à se conscripto peculiariter observari voluit: quales sunt quæ vel ad ipsorum politiam spectant, aut ritus & ceremonias pertinebant. Si jam quæras, quasnam ex his Leges pro vitæ regulis nos sequi oporteat, facile constat ad æternarum (de quibus jam dictum est supra) nec non universo humano generi positarum legum observationem omnes omnino obligatos esse: Ad postremas veto, Judæis peculiariter latas, non præcise alios præter illos obstructos fuisse. Interim quem usum vel Christiani vel alii ex legibus Politicæ Hebræorum propriis petere possint, Grotius docet *d. l. n. ult.* Nos jam illud præcipue spectamus, quinam iis obligati fuerint.

Præter has magna quoque Legum humanarum civilium est autoritas, in usum Rerump. conditarum. Ipsa enim Natura ordinem imperantium & parentium instituit. Hic vero sine *εὐνομία* consistere nequit. *Εὐνομία* vero hæc duo complectitur: primò ut Leges recte sint latæ: deinde ut ex illarum præscripto vivatur. ---- -- *Alterius sic*

Alter a possit opem res, & conspirat amice.

Alterutra si malè se habeat, aut negligatur, protinus ille ordo turbatur, & Naturæ decretum violatur. Ut vero appareat, quatenus Legibus civilibus actiones nostræ obnoxie sint, ipsæ illæ sunt distinctè item considerandæ. Quia enim Civilis societas certo jure ac legibus constituitur, certamque

Recip.

Reip. formam hinc confequitur, accidit, ut non ejusdem for-
 mæ Leges ferantur, sed aliæ quidem ex iis bonæ sint, aliæ
 Malas enim Leges & ipsas esse Leges nullum dubium est, ut
 ut sint malæ. Atque hinc ipsarum Rerump. discrimen con-
 sistit, ut aliæ sint bonæ aliæ vitiosæ. Quæ de re convenienter
 differit Philosophus 2. Nicom. 1. §. 12. & 13. *Legislatores
 ad virtutem eos adsuæfaciēdo bonos efficiunt. Atque hæc qui-
 dem est omnium, qui Leges ferunt, mens & voluntas. Quos quæ
 autem minus recte eos adsuæfaciunt, voto suo frustrantur.* At-
 que hoc uno Reip. administranda forma altera ab altera differt,
 bona & vitiosa. Cui geminus est textus 7. Polit. 8. *Quoniam*
*inquit ibi, summum bonum est beatitudo: beatitudo autem vitio-
 ris operis functio, & usus quidam perfectus est: respicitur ad
 ut alii possint ejus esse participes & compotes, alii parum aut ni-
 hil: hæc videlicet causa est, quamobrem civitatum & Rerump.
 plura & dissimilia genera exstiterint. Nam dum aliis aliis modis,
 aliisque viis ac rationibus singuli hoc aucupantur atque investi-
 gant: & vitia genera diversa efficiunt, & Reip. administran-
 da formas dissimiles.* Ut igitur rem omnem summam com-
 plectamur, Leges humanæ arbitrarie in salutem & empen-
 sanciri solitæ, vel comprehendunt ea, quæ Legibus Naturæ
 sive jubentibus sive vetantibus sunt prorsus consentaneæ, vel
 continent ea, quæ ab iis quidem diversa sunt, non tamen e-
 repugnant: vel denique ea complectuntur, quæ illis penitus
 sunt adversa & contraria. Prioris generis Leges sunt ipsius
 Juris naturalis stricturæ, quæ hætenus forte possint civiles ha-
 beri, quatenus ad certam Reip. formam ejusque utilitatem
 applicantur. Hæ igitur Leges si forte ipsa Juris Naturæ præce-
 pra contineant, eaque hac nova repetitione civibus suis incul-
 cent, his quidem quo pacto morem gerere debeant, facile
 Intellectus Practicus pervidet: quod talibus principiis posi-
 tis, facile demonstratione facta solidè Intellectus certior fieri
 queat, Si vero illæ Leges Juris Naturæ conclusiones sunt, at-
 que satis manifestè appareat, ex quibus principiis aptæ sint, &
 quo pacto illæ ipsæ conclusiones porro demonstrationibus
 ulteriori-

ulterioribus inservire possint, tum item haut facile illius iudicium erabit. Quod si illæ leges tales fuerint propositiones, quæ non sine aliquo negotio ad sua principia revocari queant, si tamen omnium bonorum consensu illas ut Juri naturæ consentaneas comprobari intelligas, & ipsæ illæ pro norma & principio actionum tuarum tibi esse debent, siquidem tale quid faciendum aut omittendum propositum fuerit, quod iis recte subservi possit & debeat. Quisquis igitur fuerit civis, in quacunque etiam Rep. sit constitutus, tales Leges tanquam infallibiles & extra omne periculum positas normas sequi in agendo poterit, modò talium legum quæque Resp. sit capax. Etsi nec Resp. aliqua omnibus modis aut partibus ita soleat esse corrupta, ut nulla bona lex in ea obtineat. Et licet officium boni viri & boni civis multum differat, tales tamen leges in vita sequens, utriusque officium hactenus explevisse viderur.

Alterius generis Leges civiles quod attinet, major civi ac subdito difficultas atque sollicitudo oritur. Quia enim Natura non omnia suis Legibus certo jure definit, sed plurima adæquata esse permisit, arbitrio humano relicta; hinc primò quisque civis pro suo statu, conditione, & quo potest studio ac industria, explorabit omne illud ius legitimū, propterea quod illius observantia sedulo nobis inculcetur illa Juris Naturæ regula, Magistratibus est parendum. Uli vero suam voluntatem vel expressè tali jure vel tacitè sufficienterque declarant: cui ad eò parere fas sit. Etsi enim ius Legitimum tale sit, ut ante sanctionem nihil interfuerit, vixerintne ex eo homines nec ne: post illam veso vel maximè refert. *J. Nicom. 7. §. 3.* Ubi ergo hoc ius Legitimum, diversum quid à Jure naturæ non adversum constituens, ut quidem potest & debet civis exploratum habuerit, tum jam ita secundum illud vivendum est, uti illa quæ ante sanctionem talem & Jure naturæ erant ad id præparata, jam vel ut debita sequatur, vel ut prorsus illigita fugiat. Proinde Intellectus ejus practicus dispiciat, an illud de quo consuetudine lege civili determinatum sit sub
 8
 condi

conditione Justi vel Injusti, nec ne. Sin posterius, tum *ad id*
quæ Jure naturali tali negotio relicta integra est, nisi fortè
 hinc incommodum aliquod in societate civili sit metuen-
 dum. Sin prius, tum vel planè constat Civi, quomodo de-
 terminatio à Lege sit facta, vel non constat. Prius quando
 obtinet, pari ut supra dictum est modo Intellectus Practicus
 procedit, & in consultando talem Legem pro norma seu
 principio supponit: Illi quod rectè fuerit subjunctum, & in
 conclusione de eo pronuntiatum, prompte Appetitus vel
 persequi, vel fugere debet. Quod si forte non planè sit
 certus, quid juris determinatum sit: aut dubitet, an illud;
 quod quidem latum constat, etiam Naturæ aut Deo adver-
 setur; tum vero oritur anceps & perplexa magis consultatio.
 Sanè ut scias, quid constitutum lege sit, prudentiores non so-
 lum adfiscisci in consilium possunt & debent, sed sæpe ipse ro-
 gandus est Legislator, ut suam *Arbitrat* planius representet.
 Quia vero, uti etiam supra monitum est, Respp. magnam par-
 tem sunt vitiosa, aut malè mixta, vel melius pejusve mixta;
 & infinita penè fiat negotiorum civilium trix, sæpissimè
 anceps illa deliberatio civi oboritur, ut quidem boni civis of-
 ficiū explere velit, modò ut boni viri notam factam rectam-
 que retinere possit. Hic fateor propter allatas & plures etiam
 alias causas sæpe non apodiëcticas suppetere rationes, adeo-
 que probabiles esse admittendas; non tamen promissè,
 sed observatis quibusdam cautelis ad praxin necessariis, de
 quibus Capite sequenti.

Postremo quod illas Leges civiles concernit, quæ quædam
 jubent aut vetant, quæ directò Juri naturæ repugnant, sic ut
 contraria illo vel jussa vel vetita fuerint, his nequaquam Civi
 parere licitum est. Esi enim Naturæ lex sit, Magistratui mo-
 rem esse gerendum: atque item Divina jubeat, Omnem
 animam debere esse subditam potestati civili, quod à Deo sit;
 facilè apparet, hætenus illas Leges obligare, quatenus Ma-
 gistratus facienda jubet, non facienda vetat, quæ vel Naturæ
 aut Dei legibus universalibus item jussa sint aut vetita, aut
 saltem

saltem illis plane contrarium non sanciant. *Sunt nonnulli ejusmodi, inquit gentilis Philosophus 3. Nicom. 1. §. 19. ut fortasse nulla vi aut necessitate contra ea agere debeamus, utque potius mors nobis sit oppetenda, gravissimique cruciatus perferendi.* Et si vero Honestum atque Inhonestum aliud sua natura & ubique sit tale, aliud opinione hominum, facile tamen quemvis videre arbitror, me prioris generis intellectum velle, ut si sua natura turpe quid jubeatur mala lege, ei tali casu non esse parendum. De aliis Legibus non addo, quod ex jam dictis facile colligi queat quo pacto & hæ actionum normæ sint ponendæ; Lex enim omnis actionum quædam est regula.

quod si nonnunquam gravis Necessitas exceptionem hanc, *Ex malis minimum*, aut similes alias dicitur, tunc non solum huic cedere licet, quin etiam sæpe cedere oportet. Hanc igitur diligentiam si quis in agendo adhibuerit, prudenter, uti par est se geret, nec facile ad aliquem scopulum impinget, quin potius priusquam incipiat rectè consultans securè certam plerumque veritatem sequetur. Et si autem commonstraverim, quo pacto ex vatis Legibus tanquam principiis practicis demonstrationes faciendæ sint, atque hæ non sint unius generis, sed aliæ sint vel τὸ δότι, aliæ τὸ ἔστι, aliæ item vel Directæ, aliæ Indirectæ appellatæ; ex his tamen nullam esse repudiandam in hac philosophia existimo. Bene expendi merentur quæ leguntur verba 1. *Nicom. 4. §. 13. Principium doctrina Politica in illo est, quod vocamus τὸ δότι: & hoc si sit satis perspicuum, tum vero alterum, quod est τὸ ἔστι, non magnopere desiderabitur. Et is, qui τὸ ἔστι habet, aut jam tenet principia, aut ea facile percipere poterit.* quem locum hoc sensu accipit eruditissimus Paraphrastes Græcus, cujus hæc sunt verba: *Vel ab effectis demonstrantur principia, aut à principis effecta. Nos autem utramque suo tempore adhibebimus rationem. Et à principis quidem demonstrabimus, cum manifesta erant illa: contra vero, cum effectum erit manifestus, &c.* Addatur geminus huic textus 1. *Nicom. 7. §. 54. Pro-*

inde hic locum habent tam Indirectæ, quam Directæ demonstrationes, etsi hæc istis sint potiores. Directæ (quæ & Ostensivæ appellantur) vel sunt Affirmativæ vel Negativæ: utriusque generis in moralibus usurpari possunt. Et licet utraq; sint præstantiores Indirectis, seu ad incommodum ducentibus, nihilominus sæpe & hæc ipsæ magnam hæviam habent.

CAP. IX.

Proponuntur Cautela, quaedam seu Regulae in Praxi observanda.

EX superioribus certæ quædam Cautelæ erunt repetendæ, juxtaque cum aliis una quasi tabula consignandæ. Sed, inquis, quid opus est novis regulis, cum supra actionum humanarum regulæ, videlicet Leges naturæ, Divinæ & Civiles, jam sint constitutæ? Ita est, sed jam aliud agitur. Traditurus enim sum regulas, quas Intellectus Practicus in diducando & Appetitus in eligendo debito modo sequatur. Hæc verò multum differunt ab actionum humanarum regulis finalibus, Legibus. quemadmodum enim peritus nauta in pyxide magnetica certam lineam observat, ejus ultimo puncto locus ille designatur, quo cursum destinat. Interim aliæ atque alia tamen ratione navis gubernaculum torquet, aliaque facit, quæ maxime artis *subsequenti* propria sunt, ut breviam vadis que loca, ut item gravias incumbentes procellas aliaque pericula ipsumque naufragium effugiat. Ita quoque quilibet homo bonus & prudens ad Leges tanquam normam finalem actiones suas componit. Sunt enim leges præcepta virtutum, in quorum observatione ipsa *virtutis* seu Felicitas hominis consistit. Interim ne Intellectus Practicus in via erret, aut

aut impetatur: ne item Appetitus turbulentorum adfectuum
tempore præceps agatur, sed secunda Rationis aura usus
viam bonam anhelet, certæ Moderationis hujus regulæ ad-
ministrandæ sive cautela sunt constituendæ.

Cum igitur perinde uti in alia materia ita quoque in
Moralia supra exposita locum inveniant, Scientia, Opini-
o & Fides, circa prius hæc sunt observandæ cautela:

I. Quodcumque per demonstrationem
certum esse potero de faciendis & fugiendis, ta-
li veritati Opinionem probabilem, cum primis
à scientia illa dissentientem, sine peccato mi-
hi præferre non licet.

Qui de Conscientia docent Doctores, hætenus rectè
tradunt Conscientiam dubiam esse, cum quis dubitat & an-
ceps hæret utri parti contradictionis adsendendum sit, vel
simpliciter existimans rem omnem esse incertam, vel secum
quod rem satis diligenter versans, non tamen uni contra-
dictoriarum magis quam alteri adsendens. Qui vero talem
conscientiam (si qua dicenda fuerit) in praxi sequitur, pec-
cat, qui enim se exponit peccandi periculo, utique peccat.
Quin imò dum id agit, quod nescit bonum sit an malum, scit
vero ita dubitans & bene & male illud fieri posse, in peccatum
quodammodo consentire atque illud velle videtur. Rectè
idem gentiles intellexerunt. Sic enim post Stoicos Cicero r.
*Offit, Bene præcipiunt, qui vetant quidquam agere, quod dubi-
tes, æquum sit an iniquum. Equitas enim lucet ipsa per se: dubi-
tatio autem cogitationem significat injuria.* Probabilem Con-
scientiam vocant cujus iudicium sit probabile, seu opinioni
probabili imitatur. Opinionem vero describit ita cum Tho-
ma Angelus de Clavasio, cum Intellectus rei adsenditur, non
quidem sufficienter aut plene convictus, sed quod voluntas
propter probabilem rationem magis inclinatur in unam par-
tem, quam in alteram, cum formidine tamen oppositi.

Et si igitur Conscientiam probabilem aliquando ut Rectam sequi fas sit, nefas tamen est illam sequi, si de probabiliter cognita propositionis contradictoria apodicticè tibi constet. Tunc enim per conclusionem apodicticam ita est convictus intellectus tuus, ut contradictoriam probabilem aliquando vitam, non solum non possis sine peccato sequi, sed etiam illam jam ut manifestè falsam debeas abjicere atque damnare.

Præterea etiam si omittantur, illa data regulæ verba, **SCIENTIA ILLA DISSENTIENTEM**, reliquis sua integritate relictis, nihilominus illam obtinere existimo. Et si enim formido oppositi, quam conjunctam habet Opinio, non sit semper realis dubitatio, nihilominus tamen peccatur, cum possis certam tutò veritatem sequi, malis tamen cum periculo falsi probabilem opinionem amplecti, etiam si idem probabiliter per hanc concludatur, quod per demonstrationem apodicticè. Negligenter enim aut præfidenter res practicas tractare, & probabile certum apodictico forte per piam Voluntatis adfectionem præponere, & ipsum est peccare. Non equidem immemor sum eorum, quæ supra dicta sunt, eundem hominem de eadem re simul non posse Scientiam habere & Opinionem, ut videri possit nihil hac Regula opus fuisse, propter vesanas tamen Probabilistarum sententias & adsertiones illa poni debuit. Et sapissimè Opinionem præponi solere scientiæ, & hanc ab illa extrudi, exemplo sint Incontinentes, qui contra Scientiam suam agunt, & Opinionem ab adfectibus Intellectui non satis bene disposito commendatam sensuique gratam sequuntur. Qua de re subtiliter contra Socratem disputat Philosophus 7. *Nicom.* 3.

II. Demonstrationes practicas eo discrimine in agendo sequi oportet, quo ipsa illarum constabunt principia.

Practicarum Demonstrationum principium Legem aliquam esse dixi: harum vero cum magna sit diversitas, cum primis

leges humanas positivas si videas, Prudentis sanè hic opus est frangere. Malas enim Leges, hoc est, Juri Naturæ ac voluntati divinæ penitus repugnantes vicem Principii sustinere in vite humana hautquaquam fas est. Aliæ, quæ quidem non sunt tales, sed hominum placito præter naturæ decreta quædam constituunt, superioris autem ejus Legis autoritati sæpe obnoxie sunt, ut certis casibus modo illarum obligatio suspendatur, modò per æquitatem restringatur, imò, ut sunt res humanæ, aliquando tota extingatur, si v. g. Lex sit, Seditiosos esse capite plectendos, aut in exilium pellendos: talium verò tantus sit numerus, eæque vires, ut in discrimen univ. sa adducatur Respublica, propter majoris mali metum suspendenda fuerit illa obligatio, & potius à univ. omnis injuria obliteranda. *Qui enim in sua manu habent arma, in eorundem arbitrio est, maneat, an non maneat respublica.* 7 Polit. 9. Par quæque necessitas nonnunquam jubebit, ut Lex penitus abrogetur. De Æquitatis restrictione non est cur quidquam addam, cum illa sit perfrequens. Omnia igitur ea, quæ jam supra attuli, iisque fortè pro re nata addi possunt & debent, in eam ipsam actionem aggrediaris aut deseras, provide in deliberando sunt ponderanda. Exactè enim hic omnia definire nec licet, nec consilium est; sed his ita positis, Probabilitatis Jesuiticæ absurditatem solum generaliter detexisse sufficiat.

Proinde Opinionem quod attinet, cum illa multis modis variare possit, certæ quoque de illa constituendæ sunt regulæ.

III. Quodocunque apodictica ratio non suppetit, probabilem rationem sequi oportet, sed maximè tutam.

Pluribus supra demonstratum fuit, fas esse aliquando in vita sequi Opinionem probabilem. Cæterum cum Probabilitatis sint gradus, aliaque sententia magis, alia minus probabilis sit, non continuo illa arripienda & in praxi usurpanda est, quæ

quæ maximè sit probabilis. Accidit enim ut minus probabilis magis sit tuta quàm quæ probabilior videtur, minusque est tuta. Probabiliorem appello, quæ fortè pluribus ac solidioribus rationibus nititur; Tutio rem, quæ à peccato remotior est, et si rationes illius sint pauciores minusque firmæ. Proinde si de actione aliqua deliberes, & Intellectus Tibi suggerat utriusque generis probabiles rationes, Prudentia Te obligatum esse ostendet, ut tutio rem licet minus probabilem opinionem sequaris, propterea quod non solum peccatum, de quo penitus constat, sed etiam periculum & occasio peccandi evitari debeat, ne in ipsum peccatum consensisse tuæ culpæ te præcipitasse videri queas.

IV. Opinio probabilis falsa in praxi usurpata à peccato neminem penitus absolvit.

Hæc Regula ut rectè intelligatur, multa notanda veniunt. Primò quidem nulla Opinio probabilis est, nisi ejus contradictoria quoque sit probabilis. Si enim ejus sit certa atque evidens veritas aut falsitas, de opposita opinione quid judicandum sit, cuius manifestum erit, quandoquidem contradictoriarum alteram veram esse, alteram falsam, planè necessum est. Deinde sæpe Intellectus de faciendis ac fugiendis secus statuit, quam *Lege* vel *Naturæ* vel alia definitum est. Theologiæ Moralibus Doctores *Conscientiam errantem* vel *erroneam* appellant. Atque hæc à Probabili non differt, cum falsum approbando in praxi sequitur. Errat enim, qui falsum censet esse probabile, falsamque morum facit regulam. Cum primis illi errores probabilibus opinionibus accenseri solent, si difficilius & fortè à paucioribus deprehendi queant. Præterea et si ratione Conscientiæ quam dicunt Errantis discrimen sit faciendum, primò ratione rei, quod vel de re per se bona, vel de re per se mala, vel de indifferenti concipiatur: deinde ratione ipsius Erroris, qui vel sit vincibilis, vel Invincibilis; nos tamen operosius omnia & singula hæc non executiemus, sed hoc solum urgebimus, quisquis falsum sequendo

quodlibet (ut ut ipsi probabile videatur) ab æterna veritate recedat, non peccare. Ab æterna, inquam, veritate; cujus universalia & æterna ac jura neminem fugere debent. Aliàs si quis legi errore invincibili ductus, sic ut in sua causa (ut loquitur Aristoteles Scholastici) planè fuerit invincibilis, & non fuerit peccator, non tenetur poenitentia, actio invita fuerit habenda. Opera prædicta legit Thomam ingeniosè hac de re differentem audire, cuius verba à Wendrockio citata legere est supra pag. 79. Modò testes Thomam ibi more Scholasticorum Doctorum, non esse notari, præter Legem alteram morum normam iustitiam, & Conscientiam. Quod tamen nostræ adsertioni nihil obstat, quod cum Conscientia sive Intellectus judicium, de quo jam prædictum est, Legem aliquam supponat, ac sæpe sibi fingat.

Cum vero Probabilitatis dogma maximè innitatur tantummodo arque auctoritati Doctorum, circa Fidem notanda sequentes sunt Regulæ :

V. Fides divina semper præferenda est humana.

DEUS enim ubique sapiens, ubique verax est, & fallere non potest; cum è contrario nemo non hominum labi, errare ac fallere possit. Nec est, quod divinæ auctoritati fortè hominum existimatione magnos, aut numero multos opponere velis Doctores; hi enim ipsi sæpè falsissimis principis fascinati in absurdissimos ruunt errores.

VI. Imò Fides divina omnibus rationibus & argumentis humanis, non solum probabilibus, sed & apodicticis, præponenda est.

Nam si de Dei voluntate perspicuè modò constet, quid fieri à nobis aut non fieri velit, humanas rationes non est quod operose scrutemur, sed promptè obsequi, & vel hæc facere, vel illa omittere nos oportet. At modò hæc sanè si legitime se habuerit nunquam voluntati divinæ adversabitur; A Prudenti enim facta co utetur principio, seu tali Lege, quæ illi consentanea

EXAMEN PROBABILITATIS RESUITICÆ.

fit, ut *utrumque* legitime collectum nihil sit pronuntiatum voluntati divinæ contrarium. Interim cum non legimus ubique expedite demonstrationes confici possint, fit, si modeste Dei nutui parcamus, modeste illius sententiæ voluntate nobis consistet, uti dictum est.

VII. Fides humana unius aut plurium Doctorum testimonio nitens: solida demonstrationi postponenda est.

Si de eadem questione hinc complurium Doctorum rationes proponantur, atque hinc una aliqua unius Demonstratio solida; hanc in moribus sequi, illas missas facere oportet. Demonstratio enim cum planè certum faciat Intellectum Practicum, nullo periculo obnoxius est homo, in agendo illam veritatem *Secundum* sequens. Testimonia vero illa & probabiles rationes, ut ut multorum Doctorum, non tamen aliam quam probabilem efficiunt veritatem, sic ut licet Intellectus Practicus iis in alteram contradictoriarum magis inclinet, periculum tamen peccandi non omne absit, cum probabiles has rationes, & apud Deum illius unius *veritas* reperis, aut perspicere potueris & debueris. Demonstratio enim ad sensum non tribuitur propter fidem & auctoritatem dicentis, sed propter vim & evidentiam ipsius veritatis.

VIII. Fides humana Intellectum Practicum aut hominem in agendo nunquam securum prestare potest, nisi Legi alicui, DEO vel probatæ, vel non improbatæ sit conformis, vel saltem Legi alicui aut Voluntati divinæ non repugnet.

Securitatem in agendo ex se nemo Doctorum prestare potest, quòd auctoritatem docendi habeat, aut sufficiat, si indigere possis, *Aut qd. ipa.* Quæcumque vero Fides iis tribuitur, propter rationes tribuenda est. Lex vero est optima ratio, adeo hæc potissimum ad sensum meretur, imò: sæpe illum ex-

tor

requisita. Auctoritas verò illa &c. testimonium externum Do-
ctoris opinionem solum facit probabilem, eandemque sapi-
entis fallacem. Fanti igitur faciendum est testimonium, quanti-
um cum Lege aut vera ratione habuerit convenientiam, cui
Fidem tribuam, his debetur, non illi. Interim cum Leges
multarum sint diversæ, quod ex superioribus manifestum esse
existimo, hinc tum demum securus in agendo sum, si testimo-
nium Doctoris sequar tale, quod conveniat profusum cum Lege
vel Naturæ, vel Divina, vel Humana civili à Deo non impro-
batur. Quod si negotium fortè extiterit tale, quod nec Na-
turæ nec Divina, nec Humana lege sit definitum, certa illius
falsitas determinata, testimonium Doctoris hæctenus licite se-
quor, quatenus certò mihi constat, illius sententiam nulli Le-
gi sub eadem obligatione alioqui agens esse possit, repugnare.
Si contra hoc de re certus non sum, ac temerè fidem Humanam
sequar, eamque forte erroneam, à peccato capropter absolvi
debeo. Bene in hanc rem Thomas *Quodlib. II. art. 10. Re-
spondens articulum, quod diversa opiniones Doctorum sacra scri-
pturae, siquidem non pertineant ad fidem & bonos mores, absque
periculo auditores utramque opinionem sequi possunt. Tunc enim
habetur licitum, quod Apostolus dicit ad Rom. 14. Unusquisque in suo
sensu abundet. In his vero quæ pertinent ad fidem & bonos mores,*
NULLUS EXCUSATUR, SI SEQUATUR ERRONEAM OPINIONEM
MAGISTRE. *In talibus enim ignorantia non excusat.* Quæ verba
in signi perfidia adulterare non erubuit Sanctius Jesuita: cu-
jus verba habes supra apud Wendrockium in notis pag. 59.
66. & 80.

IX. Quidquid theoreticè verum est vel fal-
sum, idem quoque in praxi vel verum vel fal-
sum, h. e. licitum vel illicitum est.

Hæc Regula nō speciatim Scientiam aut Opinionem aut Fidem
concernit, sed universalis est. Theoreticè verum appellant,
quando Intellectus Practicus Legem ita habet certò cognitam,
ut ipsi de actionibus universaliter rectè constet, quæ illi vel con-

sentiant, vel ab illa abeant. V. g. Si suum cuique tribuendum esse sciam, constat iustitiam ubicunque opus est exercendam, & omnem iniustitiam esse fugiendam. Practicè verum, vel falsum esse dicunt, quando quaestio est de actione singulari. V. gr. an calumniatorem meum mihi occidere liceat. Ita quaeri posset theoretice, An Christiano liceat bellum gerere, aut usuras capere: Practicè, an huic liceat isti bello interesse, an mihi à Sempronio tali tempore usuras capere. Distinctio, inquit, tolerari posse videtur, de ipsa tamen Regula veritate rectius constabit, si ex Aristotele repetamus, quæ ipsi dicuntur Veritas Practica. Si Intellectus Practicus & de universalibus & de singularibus practicis rebus rectè iudicet, & appetitus huic iudicio promptè morem gerens ad singularem actionem perficiendam moveatur, adeoque semper recto rationis statu se regi patiatur, Veritas est Practica. *6. Nicom. 2. 5. 1.* Si igitur Appetitus, proximum principium *ἡ ἐπιθυμία*, debet planè consentire Intellectus recto iudicio, atque hoc rectè *ἡ ἐπιθυμία τῆν ὀρθὴν τῆν ὀρθὴν*, uti hic loquitur Philosophus, non potest non eadem esse Veritas de rebus agendis, si in illarum cum ipsa praxi contendas. Illud sanè accidere potest, ut quis universalem propositionem ratam habeat, & nulli Christiano licere artem foenebrem exercere; & tamen ignoret hoc vel illud, quod jam agitur à foeneratore Alphio, esse artem foenebrem exercere: hoc autem inde evenit, quod non satis rectè pervideat, hoc singulare sub illo universali contineri. Ubi vero de utroque constiterit, non potest non & in universali theoria & in singulari praxi statuere, tale quid agere esse planè illicitum. Atque hæc sunt illæ Regulae, quas quilibet vir bonus, & præcipuè Christianus, in vita & moribus prudenter observet: præter quas & aliæ nonnullæ sine dubio constitui poterunt, & his (si arguari aut calumniari valint Probabilistæ) addenda sunt. Nos vero ne iusto prolixiores simus, jam traditis contenti erimus & utemur.

CAP. X.

*Jesuitarum novorumq; Casuistarum Effata de
PROBABILITATE, & varia hinc producta
Conclusiones proponuntur.*

Profecto vox est Ciceronis 3. de Finib. Ut, inquit,
boni actio, saltatori motus, non quovis, sed certus quidam
sive vita agenda est certo genere quodam, non quolibet.
Iste illuc norma agendi vivendique rectissime capitur ex
Legibus, et primis Naturæ & Divinis. Lex enim nemini
indulget, nihil dat adfectibus, sed est oratio à prudentia profe-
cta, ut Aristoteles 10. Nicom. ult. Mentem autem seu Pru-
dentiam qui actionum præsidem constituit, videtur iis consti-
tuisse Deum atque Leges 3. Polit. 12. p. 208. & 7. de Rep. v. 1.
Lex enim est sine appetitione mens. ibid.
Lex ob causam ita à Cicerone Lex describitur, quod sit ni-
hil aliud, nisi recta & à numine Deorum tracta ratio, imperans
bona, prohibens contraria. Ut igitur contraria sibi invicem
opposita rectissime innoscant, videamus sanè, ecquam vi-
vendi normam Jesuitæ novique Casuistæ habeant. Est illa
PROBABILITAS, quæ actionibus moralibus applicata Lesbix re-
gulæ vicem sustinet. Quemadmodum enim Lesbii in ædifi-
candis propter lapidum asperitatem usi regula plumbea & fle-
xibili, quæ se inflecteret atque accommodaret ad lapidum in-
æqualitatem, cum alioqui lapides ad regulam dirigi & æquari
fovere, ita Probabilis actiones non conformant Legum
normam, sed Lesbiam PROBABILITATIS suæ regulam quibusli-
bet actionibus & nauseanti luxuriantique appetitui attempe-
rant. Ut igitur superiorum veritas & Probabilitatis Jesuiticæ
salvis tanto luculentius appareat, pronuntiata non solum
generalia de Probabilitate, sed varias hinc collectas conclu-
siones sub unum conspectum producam, ut monstrosa hæc
bestia planè sit *monstrum*, & à quovis honestæ pietque vitæ stu-
dioso

dioso attentè cognosci possit. Primum autem ea excerptam, quæ habet Montaltius de PROBABILITATE placita Epistola quinta & sexta: tum subjungam ea, quæ à Parochis Rothomagensibus & Parisiensibus ex Jesuitarum novorumque Casuistarum libris collecta dogmata Archiepiscopia, Episcopis & Clero Gallicano Anno MDCC. LVI fuerunt exhibita, & ab aliis fortè sparsim compilata attextam.

Ex Epistola Montaltii quinta hæc damus, reliquæ autem hic omiſſa suo videantur loco.

ANTONIUS DE ESCOBAR, Vallisoletanus, Jesuita, in Prin. Exam. 2. n. 3. *Probabilis ea opinio dicitur, quæ rationibus innititur alicujus momenti. Unde aliquando unum tantum Doctorem gravi admodum opinionem probabilem potest efficere. Quævis doctrina specialiter adductus, hæc adheret sententia, nisi præstantis sive sufficientis rationis vi allectus.*

SANCTIUS Sum. c. 9. n. 7. *Sed dubitabis an autoritas unius Doctoris probi & docti reddat opinionem probabilem? Respondetur reddere. Ita tenent Angelus, Sylavius, Navarra, Emmanuel Sa, &c. Probatur: quia opinio probabilis est, quæ voluntariè nititur fundamento: at autoritas viri docti & pii non est leve fundamentum. Si enim non est leve momenti, sed magni potius, ut niliquid Roma contigisse cædamus, id virum piuum adforet, cur non magni erit in re morali dubia, quod vir pius & in caritate doctus censuerit? Nec placet limitatio Adriani & Corduba, &c. ut hoc intelligatur, si sit error juris humani, secus si divini: quippe qui in utrisq; magni est ponderis & momenti viri gravi & pii autoritas.*

ANTONINUS DIANA, Panormitanus, Episcoporum Examiner & S. Officii in Regno Siciliae Consultor, Part. 3. Tr. 4. Resol. 244. *Hæc omnia Pontius advergus Sanchez. Sed quia sunt viri doctissimi, saltem ex principio extrinseco unumquodque suam opinionem efficit probabilem, & tutam in praxi.*

EMANUEL SA, Jesuita, in Aphorismis: *Potest quis facere, quod probabilis ratione vel autoritate putat licere, etiam si oppositum verius sit. Est communis recentiarum.*

FILIIUS, Iesuita Romanus, Tr. 21. c. 4. n. 128. *Licitum est sequi opinionem minus probabilem, etiamsi minus tuta sit. Est communis recentiorum.*

FABULUS LAYMANNUS, Iesuita; Th. Mor. tom. 1. tract. 1. c. 5. §. 2. n. 4. *Doct̃or alicui consulenti consiliū dare potest, non solum ex proprio, sed etiam ex opposita probabili aliorum sententia, si forte illa illi favorabilior seu exceptior sit: quæ de re Vasquez disp. c. 2. n. 11. Sanct. in Sum. c. 9. n. 29. Lopez, p. 1. inst. c. 120. Imò arbitrat̃ur quod à ratione alicuiam fore; si Doct̃or consultus consulenti opem ferat à quibusdam viris doct̃is tanquam probabilem defendi, quæ procedo sequi ipsaliceat, quamvis idem Doct̃or ejusmodi sententiam suspensionem falsam esse CERTO sibi persuadeat.*

DIANA Baumium sibi inventum amplexus contra P. Lugum, repugnantem: Deo, fert Deo alter opem.

CILLOTIUS de Hierarchia lib. 8. c. 16. n. 714. *Quæ circa fidem contingunt difficultates, è veteribus haurienda: doctrina recentioribus sumenda.*

REGINALDUS in præfatione Operis sui: *In definiendis quædam circa credenda occurrentibus difficultatibus, quo antiquiores fuerint auctores, eò majoris ponderis censentur ipsorum placita, tanquam viciniora traditioni, doctrinæq; Apostolica. In dirimendis tamen controversiis circa agenda natis, potior ex adverso habetur ratio Doct̃orum recentiorum, quæ præsentium temporum, morumq; conditiones per se patet habent.*

DIANA hæc secutus ita scribit Part. 5. Tr. 8. Resol. 31. *Beneficiarius ut tenetur nã restituere proventus beneficiorum, quibus male usi sunt? Antiqui affirmabant: negant recentiores. Sed tu ne deseras prædictam sententiam, liber autem supra dictos ab onere restitutionis.*

Ex Epistola VI Lud. Montaltri sequentia adfero.

CASTRUS PALAUS, Iesuita, Oper. Moral. part. 1. dis. 2. p. 6. *Non est controversia, quando daretur opinio probabilis ex parte subditi, quod non teneatur obedire, etiamsi contraria sententia sit probabilior. Tunc enim licitum est ex supra dictis amplexi, quæ sibi gratior fuerit. Ita notavit in præfati Thomæ*

Sanchez l. 6. in decal. c. 3. n. 7. Neg. obstat; superiorem tunc iuste precipere, ut tu tenearis obedire; non unde quaque iuste precipitur, sed probabiliter; ac proinde tu PROBABILITER solum obligatus vis obedire, & PROBABILITER DEOBLIGATUS.

Sequuntur Assertiones maximè perniciosæ doctrina Probabilitatis fundatæ, à Pærochis Parisiensibus & Rothomagensibus Clero Gallicano exhibitæ: quarum inscriptio in Gallicane Gallicæ hæc est: *Extrait de quelques unes de plus Dangeuses propositions de la Morale de plusieurs nouveaux Casuistes, qui ont été tirées de leurs ouvrages.*

FILIUCIUS Mor. Quæst. Tract. 21. c. 4. n. 128. *Dicitur esse licitum esse sequi opinionem minus probabilem; etiam si contra sit. Communis recentiorum.*

TANNERUS, Jesuita, Theol. Scholast. tom. 2. dispa. 2. dub. 3. *Est, aliquis unius sententia tanquam vera absolute assensu adhaereat, eamq; adeo ex propriis principiis veram, et necessariam falsam censet: aut, quod adhuc expedire non est, ut si illa ex propriis principiis de utraq; parte dubius, nihilominus in communibus & extrinsecis principiis, putà ob auctoritatem sententiarum ita sentientium, poterit etiam ipse oppositum sua sententia habere utram partem in praxi velut probabilem rectè sequi. Quæ enim pugnant hac inter se, unam opinionem probabiliter esse veram, & contrariam et si falsam haberi probabilem.*

THOMAS SANCHEZ, Jesuita, in Sum. l. 1. c. 9. n. 7. *Est dubitabis an auctoritas unius Doctoris, &c. Supra enim iam ex epist. 5. Montaltii hujus verba adduximus.*

LAYMAN Theol. Moral. l. 1. T. 1. c. 5. §. 2. n. 6. *Notandum certè. Probabilis sententia, uti communiter accipitur, non de finiri potest: Quæ certitudinem non habens, tamen vel gravitate, vel non modici momenti ratione nititur. Autem tunc gravis hoc loco censeri debet, quæ est saltem unius viri docti & probi: qui tamen talem doctrinam non inconsideratè ac temerè, sed post perspectam rationem pendens, quæ in oppositum asserti possunt, complexus est: quod quidam ab ipso factum fuisse alii plerumque non credere possunt, præsertim qui indocti sunt.*

JOHANNES CARAMUEL, S. Theologiæ Doctor & Prof. Monasteriensium & Dissenbergensium (Benedictinorum Cisterciensium) Antistes, & Eminentissimi Principis Cardinalis abstracti, Archiepiscopi Pragensis, Vicarius Generalis, decessit. Mysæ Episcopus, in Epist. ad Dianam : *Laudantur viri docti, nec est in Europa Theologus, qui sit studiose & accurate. Si quis obmurmurat, docti non sunt, & tota doctrina malitiam pervertit ad Columnas Herculeas, cum dicuntur ESSE AGNUM DEI, QVI ABSTULIT PECCATA*

MUNDI. Idem ego frequenter inculca, ut te commendem.
Idem dicitur Ego inagium Diana viri quidem doctissimi venerabilis, quod doctrinae multarum opinionum evasisse probabiles, quæ antea non erant, invidus sit qui non assermet. Sed jam sunt probabiles, quæ antea non erant, jam non peccatis, qui eas sequuntur, licet ad illas non veniant. Ergo si ejusmodi peccata ab orbe literario Diana essent, verisimile dicitur esse AGNIS DEI, QVI ABSTULIT PECCATA MUNDI. Habent Navarrus & veteres Celsæ gloriæ suam : sancto tones, & à rigore & severitate laudantur : esse AGNUS tu, laudandus à benignitate.

LAYMAN Theol. Moral. l. i. Tr. c. 5. §. 2. n. 7. Arbitror nihil rariore, alienum fore, si Doctor consultus significet consulenti, opinionem à quibusdam viris doctis tanquam probabilem defendi, quam proinde sequi liceat : quamvis idem Doctor ejusmodi sententiam speculativè falsam esse certò sibi persuadeat, ut proinde ipsemet in praxi eam sequi non possit. Cum enim consulens in re dubia jam habeat se conformandi opinionem, quæ à quibusdam viris doctis defenditur, nihil obstat quod aliqui alii contrariè & speculativè sententiam improbabilem judicent, hoc ipsum pro consulenti Doctor indicare non prohibetur. Atq; hinc existit, quod vir doctus divinis secundum oppositas probabiles sententias opposita consilia dare possit, servata tamen discretione ac prudenter.

ESCOBAR Prin. exam. 3. n. 20. edit. Lugdun. an. 1644.
Idem potest non alteri consulenti dare consilium non solum ex propria,

*pria, sed etiam ex aliena sententia probabili, qua consultentis fa-
vorabilior? Posse affirmo cum eodem Laymano.*

IDEM n. 24. ultima edit. *An Confessarius ut consultor possit
contra propriam opinionem, minus probabilem consilium, ut peni-
tentem vel consultentem ab amore aliqua liberat? Posse Vasquez
affirmat. 1. 2. d. 62. c. 9. n. 47. Becanum seio distinxisse in 1. 2. et in
4. q. 9. n. 16. sed idem demum asseruisse constat.*

IDEM. Theol. Moral. Tr. 1. Exam. 8. c. 3. *Praxis circa 6. m. 10.
datum ex Soc. Jef. Doctoribus. 102. Num. Bulla Pii 7. capite
Clericos Sodomias obliget in foro conscientia. Henriquez scilicet
ait usu non esse receptam probabiliter, nec in conscientia fore obli-
gare. Quod si usu recepta sit, Clericus feminam in indebito subin-
gens vase, non committit proprie Sodomiam, quia licet non ser-
uet debitum vas, servat tamen sexum. Nec incurrit ex Soma
penas Bulla intra vas masculi semen non immittens, quia deli-
ctum non est consummatum. Nec ex eodem qui non nisi viri aut
ter in Sodomiam sunt lapsi, quia Pontifex has penas Clericis ex-
ercentibus Sodomiam infligit. Hoc (adhuc ex Suarez) vnde
sententiam Judicis declaratoriam penas Bulla in foro conscientia
incurrunt: quia nulla lex poenalis obligat homines ad superueni-
endum. Colligo Clericum exercentem Sodomiam, si sit contri-
tus, etiam retento beneficio & dignitate amissa esse absolven-
dum.*

AZORIUS. Instit. Moral. Part. 3. l. 2. p. 105. *Decimo sexto quaeritur,
an si in vas for percussus v. g. alapa, vel fuste, vel verberet
hominem alicujus nota & honoris, ita ut ignominiosum sit illi, lici-
tum sit occidere in vasorem, ne alapa, vel fuste, vel verberet eum.
Duae sunt opiniones. 1. afferentium non licere occidere. Sic videtur
sentire Major. 4. d. 10. q. 10. quia etiam proximi presertim est
nostra honore. Deinde quia est delictum occidere alium, nec
nos alapa, vel verberet, vel fuste percussus. Opinio secunda est
afferentium id esse licitum, nimirum quando alapa, vel verberet,
vel fuste percussus est valde homini percussus ad eorum salutem. Ita
Socinus, Coruar. Navar. locis supra citatis. Certe hoc videtur proba-
bile, cum alio modo suum honorem defendere non possit. At-*

ter ~~non~~ ex malitia hominum honor innocenti passim tolli
possent.

FILIUCIUS Tom. 2. Tr. 29. c. 3. n. 50. *Si factis impugnetur
honor, committendo alapam vel fustem impingere, probabilis est sen-
tentia Doctorum dicentium fas esse viro honorato occidere talem
invasorem.* Navar. c. 15. n. 3. Sor. a. 8. Syl. tom. 1. q. 5. & alii cum
Lesius 77. Ratio est, quia sicut licet invasorem occidere ad defen-
denda bona temporalia, ut dictum est præced. quæst. ita multò ma-
gis debet ad defendendum honorem, qui meritò pluris apud
homines estimatur, quàm damnus multorum bonorum vel pecu-
niarum. Dixit, viro honorato, quia si secundum rectam ratio-
nem conferretur alicui sibi defensio nimis utilis aut necessaria
ad pariter, Clerico, Religioso, vel persona vulgari, tunc non lice-
ret: nisi autem laico, militi &c. liceret.

LESSIUS de Just & Jur. l. 2. c. 9. dub. 12. n. 77. Dico 2. fas est
invasorem occidere, qui fustem vel alapam
atque impingere, ut ignominiam inferat, si aliter hac ignominia
viri vitæque vitæ. Ita docet expressè Sor. a. 8. Navar. c. 15. n. 3. &
Dico 2. homicidium. 1. q. 5. & Lud. Lopez. 62. Antonius Gomez
Tom. 2. c. 3. n. 23. Julius Clarus §. homicidium. n. 26. ubi dicit peri-
culum fama equiparari periculo vitæ. Ratio est, quia hic con-
stat auferre honorem, qui meritò pluris apud homines estimatur,
quàm damnus multarum pecuniarum: ergo si potest occidere, ne
damnus pecuniarum accipiat, potest etiam, ne hanc ignominiam
cogatur sustinere.

ESCOBAR Mor. Theol. Tr. 1. Exam. 7. c. 3. Praxis Societ.
Jesu 47. Aggreditur quis virum nobilem seu alapam seu baculo per-
cutere, licetne ei occidere prius aggressorem? Affirmat Lesius
lib. 2. c. 9. dub. 12. n. 77. quia maximum in aliquibus regionibus de-
decus est alapas vel baculi verbera absque vindicta relinquere.
Limittò tamen sententiam ad viros nobiles. Plebeis enim alapa &
verbera parum sunt dedecori.

MARTINUS BECANUS, Jesuita, Theol. Doctor & Pro-
fessor in Academia Viennensi, Moguntina, Wurceburgensi
Sum. 3. par. tr. 2. c. 64. de homicidio q. 8. *Secunda Conclusio. Lici-*

rum est etiam viro honorato occidere invasorem, qui fustem vel alapam nititur impingere, ut ignominiam inferat, si aliter hac ignominia vitari non potest. Ita Sotus a. 8. Sylv. v. homicid. 7. q. 5. Navarr. c. 15. n. 3. Lopez. c. 62. Gomez l. 3. c. 3. n. 23. & Julius Clarus §. homicid. n. 26. Ratio est quia hac ignominia, qua fuste vel alapa inferitur, censetur magis malum, quam damnum multarum pecuniarum: ergo si potes occidere invasorem, ne damnum hoc accipias, poteris etiam ne ignominiam cogaris sustinere.

FRANCISCUS AMICUS, Consentinus, Jesuita, S. Theol. Doctor & Professor in Collegiis, Aquilano, Neapolitano, Græcensi & Viennensi, Tom. 5. disp. 36. n. 13. Negari non potest, quin saltem honorem famamq. illam, qua ex virtute, & sapientia nascitur, quique verus honor est, justè defendere Clerici ac Religiosi valeant, ac sapè debeant, cum hic sit proprius professionis ipsorum, quem si amittant, maximum bonum ac decus amittunt, Nam per hunc redduntur summopere estimabiles & conspicui secularibus, quos sua virtute dirigere ac juvare possunt: quo sublata aut illa dirigere nec juvare poterunt. Ergo saltem hunc honorem poterunt Clerici ac Religiosi cum moderamine inculpata tutela ETIAM CUM MORTE INVASORIS defendere: quin invidiosè lege saltem charitatis videntur ad illum defendendum tenentur, si ex violatione propria fama integra Religio infametur. Unde licet Clerico vel Religioso calumniatorem gravia crimina de se vel sua Religione spargere minantem occidere, quando alius defendendi modus non suppetat, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus ea vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publice, ac eorum gravissimis viris impingere, nisi occidatur. Nam si in tali casu licitum est Religioso, ne ipse occidatur, invasorem prius occidere, si fugâ non possit, quia nimirum hunc ante se habet, mortem evadere, licitum quoque eidem erit ad vitandam gravissimam sui suæq. Religionis infamiam, si alius modus non suppetat, calumniatorem occidere. Nam quo jure licitum est seculari, in tali casu calumniatorem occidere, eodem jure licitum videtur Clerico ac Religioso, cum in hoc Religiosus & Secularis sint omnino pares, cum non minus jus in talem honorem habeat Clericus & Religiosus, quam

quod in se habet in suum: imò maior, quanto maior est professio sapientie & virtutis, ex qua hic honor Clerico & Religioso progignitur, quam sit valor & dexteritas armorum, ex qua honor seculorum confertur. Adde quod ut sequenti sectione probabitur, licet non est Clericis ac Religiosis in tutelam suarum facultatum futurum, ut si alius modus eas defendendi non supersit: ergo multo magis licet non videtur in tutelam fama & honoris ex virtute sapientia & pietate confurgentis. Verum quoniam hac apud alios scripturae sententia nolumus ita à nobis dicta sint, ut communi sententiae contrarietur, sed solum disputandi gratia proposita, maturo iudicio, & non sine prudentem lectorem.

Quod dicitur in Theol. Fundam. Fund. 55. §. 6. p. 544. Quæritur, an doctrina Petri Navaræ, Sayri, & Francisci Amici, quæ ab eis dicitur, sit aliqua censura digna? Et ego addo, eandem etiam doctrinam domi de Restit. qu. 4. c. 1. n. 7. Saneii in Selectis disp. 46. n. 5. & aliorum etiam apud ipsos. Et vicissim interrogo, utram alioquin possit Theologus, qui in terminis Amico contradicat? Interrogatio an Censor ipse qui Amici doctrinam condemnat, audeat in testimoniali confessionis jubere (jubere dico, non consulere) opinionem contrariam? DOCTRINAM AMICI SOLAM ESSE VERAM, ET OPOSITAM IMPROBABLEM CENSEMUS OMNES DOCTI: Si qui enim videntur contradicere, mutant casum, & circumstantias alterant, non autem directe opponuntur.

IDEM Ibid. §. 7. p. 551. Legisti hanc doctrinam, & inquiris: An homo Religiosus, qui fragilitati cedens feminam vilem cognovit, qua honoris ducens se prostituisse tanto viro, rem enarrat, & eundem infamat, possit illam occidere? QUID SCIO? At audiivi ab eximio Patre N. S. Theologia Doctore magni ingenii & doctissima viro. (Potuisset Amicus hanc resolutionem omisisse: AT SEMEL IMPRESSAM DEBET ILLAM TUERI, ET NOS EANDEM DEFENDERE; doctrina quidem est probabilis, sed qua posset uti Religiosus, & pellicem occidere, ne se infamaret, &c) tu rem accuratè ne perpende.

IDEM Theol. Fundam. Fund. 55. §. 6. p. 550. Hac omnino viderentur sufficere, sed volo adhuc breviter instantiam adungere.

*Sic discuro. Conformius rationi videtur honorem defendere
gladio, quàm mendacio; generosius & sanctius famam defendere
occidendo aggressorem, quàm ei falsum testimonium imponendo,
cū moderamine tutela (id enim semper subintelligitur) ac non esse
mortale peccatum hoc ultimum, probabile est: ergo illud prius.
Majorem probo, quia homicidium ex natura sua malum non est,
multi enim interimuntur justè: & mendacium ita malum est,
nec divinitus dispensari aut cohonestari possit in omnium Thomæ
starum sententia, imò etiam in opinione Scotistarum plurimum, qui
putant posse Deum dispensare in aliquibus præceptis Decalogi.
Probo minorem etiam, videlicet esse probabile, non esse mortale
liter, qui imponit falsum testimonium alicui, ut suam justitiam &
honorem defendat: quia illud est probabile quod assertum a viri
doctis probisq; & hac doctrina habet pro se viginti aut plures
ros magnos & doctos: qui si dicantur non sufficere, vix ulla erit
opinio probabilis in Theologia. Vid. Gasparum Hurtadum disp. 4.
de reo diffic. 1. Dicastillum de Just. l. 2. tract. 2. disp. 12. part.
4. dub. 2. n. 404. Dianam part. 9. tract. 8. resol. 43.
pag. 356.*

*LESSIUS de Just. & Jur. lib. 2. c. 9. dub. 12. n. 79. Tertio
lata alicui a lape cesses vel etiam fugias, multi Doctores existunt
in hoc casu, si vir nobilis vel honoratus hujusmodi injuria sit lape-
sus, posse statim repercutere, vel fugientem insequi, & tantum
infligere verberum vel vulnerum, quantum putatur necessarium
ad honorem recuperandum. Ita tenet Navar. c. 15. n. 4. Henr. de
irregularitate c. 10. ubi citat multos pro hac sententia, inter cete-
ros Jasonem, Cordubam, Mantium, Pennam, Glarum, Cajetanum
& Antonium. Eandem docet Pet. Navar. l. 2. c. 3. n. 380. & citat
pro hac sententia Mercatum. Idem tenet Victoria relect. de
Jure belli n. 5. ubi dicit eum qui colaphum accepit, posse statim re-
percutere etiam gladio, non ad sumendam vindictam, sed ad
tandam infamiam & ignominiam, etiam si invasor non esset ulte-
rius progressurus. Unde sequitur si ille fugiat, posse laesum sta-
tim insequi & percutere. Si enim potest repercutere manentem,
cur non fugientem?*

Deberi potest hæc sententia. 1. Qui rem meam accipit, & eam aufugit, potest à me percuti ut eam relinquat, vel reddat, si aliter non potest recuperari: at qui is, qui illata gravi ignominia fugit, honorem meum secum quodammodo defert; nam in potestate illius est, cum mihi restituere, offerendo satisfactionem: ergo passim illi peruenire, ut honorem meum restituat, vel saltem ut eum in partem recipiam. Dices: est dispar ratio; nam res adhuc existit, & in tua, sed contumeliâ illatâ honor iam perit: ergo hic namque non est paritas. Respondeo: In eo est paritas, quod sicut res potest in partem recipi, ita etiam honor, qui in signis excellentiâ & hominum estimatione consistit.

2. Probatur, quia si damnum à te rebus meis illatum non poteris satisfactione facere, quàm tui percussione, posses statim percussio. Quomodo fiat damni reparatio: ergo si violato honore non potest, statim percussio, quàm si feriatur is qui eum laesit, poteris feriri. Debet autem hoc fieri in continente, dum adhuc laesio honoris non est percipienda, suspensis hominum de tua fortitudine & generositate iudicis.

3. Quia aliis dabitur licentia improbiâ, quodvis genus contumeliâ in quemvis ingerendi; nam sola fuga vel cessatione tuti erunt, præsertim quando de sunt testes, qui eos norint, vel quando non morantur in eodem loco.

Hic tamen adverte, si laesit veniam petat, offendi non posse; quia quantum in se est, honorem restituit. Unde si alter velit ipsum impetere, poterit se tueri, ut rectè notat Petr. Navarra.

80. Ob hæc rationes hæc Quæstio est speculativè probabilis, tamen in praxi non videtur facile permittenda. 1. ob periculum eij, vindictæ, & excessus. Si enim D. Augustinus ob hæc causas arguit admittit, ut quis pro vitæ tuendâ alterum possit occidere, quanto minus in tali casu ob tuendum honorem concederet? 2. ob periculum pugnarum & cadum: unde qui tali casu occideret, puniretur in foro externo, ut docet Gomez, suprà n. 24. et si missus, tunc quoniam alter de diis causam; cum quia homo intus dolore permatum, non est in animo sui temper.

Idem

Idem docent REGINALDUS in praxi. l. 21. n. 62.

FILIUCIUS Tract. 29. c. 3. n. 51.

LAYMAN l. 3. Tr. 3. part. 3. c. 3. n. 3.

ESCOBAR Moral. Theol. Tr. 1. Exam. 7. cap. 3. Praxi. 42.

An liceat post impactam alapam percutientem insequi & melle? Aliqui negant, quia id esset injuriam vindicare, & offendere. At LESSIUS lib. 2. c. 9. dub. 22. n. 80. dicitur consilium speculative, sed in praxi non consulendum ob periculum ultionis dicta, & excessuum pugnarum, & eadium in seip. permissum. Alii seclusis his periculis in praxi probabilem & iustam iudicant. Henriquez lib. 4. c. 10. n. 3. Ratio est, quia quamdiu dantis ultimum manet in suspensio, semper est locus defensionis, at patet in eo qui furem insequitur fugientem ad recuperandum ablatam, quamvis honor non sit apud percussorem, sicut ablata res propria rem, potest tamen non secus ac res furiva recuperari, & quidem signa excellentia, & estimationem apud homines capitalis. Non alapa percussus censetur tandem honore privatus, si persequi adversarium non interimis?

CARAMUEL Theol. Fundam. Fund. 55. §. 8. pag. 521. dicitur licitum sit fugientem insequi ad recuperandum honorem peremptam acceptam alapam vel fustem, illumq. vulnerare & captivum?

Hanc questionem docti sume & eruditissime pertractant. Diana part. 8. tract. 7. resol. 48. & adducit Patrem Dicastillum, quod iust. & Jur. l. 2. tr. 1. disp. 10. dub. 6. n. 74. affirmativam pariter iudicat speculative esse probabilem. P. Gasparem Hurtadum qui tract. de iust. & iure disp. 11. diff. 11. mor dicitur eandem propugnat & ait: (Victoria relect. de iure belli n. 5. Navarrus eius n. 1. & driguez l. 136. n. 11. Mercatus in sum. l. 6. Lopez l. part. 6. 60. Henriquez de irreg. n. 10. & Patr. Navarra l. 2. c. 5. n. 380. docentur esse licitum percussio, quantum sit necessarium, ut percussus non timeat ignominia affectum, quod etiam sensit Bonacina de restit. disp. 2. qu. ult. sect. 1. par. 1. n. 1. & merito, quia statim reperitur a se, aut actuali ipsa congressione, antequam transferat ad alia loca, aut iam alibi quietus existat; quia quilibet suam metalem suam honor

hanc non condum est saltem moraliter in facto esse amissus, sed tan-
 tum est amissio illius in fieri, & inchoatio amissionis, & repercus-
 sione amissio honoris non persequitur; quia ex percussione impedi-
 tum ne sit in facto esse. Ergo id est licitum percussio. Hanc sen-
 tentiam probabilem vocat Diana pari. 8. Tr. 7. resol. 48. nam con-
 siderandum est esse factum probabilem, & semper in praxi consulen-
 dum. Non debet examinare, utrum hæc opinio sit probabilis. Ma-
 gis ad supponere. Quis enim probabilitatem extrinsecam ne-
 cessario sententia tanto & tantorum scriptorum numero sta-
 bilis est. Quis intrinsecam tunc rationibus firmata? sed infero:
 Ergo qui faceret, quod hæc opinio esse licitum docet, non o-
 perabitur suadente diabolo, nec poterit probabiliter dici cul-
 pæ in mortalem commississe.

THOMAS TOM. 3. disp. 4. q. 8. d. 4. n. 83. Assertio VII. Li-
 citum est etiam prodeire in iustum aggressorem, si & alia via
 commoda defensionis non superetur, & si iam actualiter in culpa,
 factusque sit a aggressionis iniuste versetur; secus si sit adhuc inno-
 centis, & non post Antea. Cajetanum, Sorum, Navarrum, Cordar. do-
 cent. Kelloria q. 17. pun. 2. Barre. hic q. 64. a. 7. Sæ v. homicidium.
 Ratio prima in primo casu est vera defensio, non item secundo.

Sæ v. amen & Lessius dub. 12. excipiunt iudicem & testes mor-
 tem alicui per injuriam machinantes in iudicio: quod de foro con-
 scientie loquendo recte improbat Sa, Petr. Navar. Barnes a. 7.
 dub. 4. et alii.

J. SANCHEZ Oper. Moral. in Decal. l. 2. c. 39. n. 7. Dubium au-
 tem est, an liceat innocenti id duellum acceptare sive offerre, quan-
 do certum est fore, ut actor per fraudem ipsum in iudicio oppri-
 mat, & qui iustam condemnationem impetret? Quidam neu-
 trum licere aiunt; quod sui defensor ille solus dicatur, qui in viis
 ad pugnam ab aggressore cogitur. At hic etiam ad duellum provo-
 catus id sponte acceptat. Quare non tanquam sui defensor excu-
 sandus est, sed tanquam in iustor. condemnandus. Ita docent Abu-
 lar. r. Reg. sap. 7. qu. ult. Salon. 2. 2. qu. 64. a. 3. Con-

Aliis placet licere, quando certum est, innocentem damnandum

ad mortem mutilationemve.; secus in aliis casibus. Sed melius ad
dicunt, licere huic innocenti duellum ad vitam, honorem, & res
familiares in notabili quantitate tuenda, quando constat occurrere
injustè & per calumniam actorem procedere; & certum remedium
est fore, ut innocens hac amittas, nec aliud sibi evadenti remedi-
um suppetat. Quia si hoc duellum rationem defensivam cum
deramine inculpatæ tutela induit, (ut Doctores secundo sententiæ
fatentur) ea defensio contra invasorem est licita; & pro
pro honore, & pro rebus etiam tuendis. Et ita bene sententiam
tenent Bannez 2.2.q.64.a.7. dub.4. in corpore, & in solutione ad
2. Manuel. 1. Tomo Summa in 2. editio. c. 72. n. 1. Navarræ lib. 1. cap. 1.
restit. c. 3. in 2. part. d. 13. in nova additione n. 289. & 290. ubi
rejecit limitationem Cajetani petentis consensum pro
Nam defensio jure ipso naturali absq; alienius licentia
Atq; optimè Bannez ait, licere innocenti in his casibus
& offerre duellum ob rationem traditam: imò & non pro-
vocado ad duellum, interficere occultè actorem
mniösüm. Cum hæc occisio sit vera defensio. *De hoc*
narra eo n. 290. ait, teneri innocentem non acceptare duellum, sed
inducere, si potest OCCULTE ILLUM OCCIDENDUM
vita, honoris, rerum familiarium periculum evadere. Quia
*sic proprium vita periculum in duello imminens vitæ, & pericu-
tum actoris offerentis, aut acceptantis duellum.*

EGIDIUS TRULLENCH in Decal. Tom. 5. lib. 3. c. 1.
dub. 4. n. 1. Et QUIDAM THEOLOGUS SOC. JESU apud
Dianam Part. 6. Traç. 8. Refol. 37. Aliqui existimant, si
non suppetat remedium, licere procurare ab artum factum, tamen
inanimari, ad evitandum periculum vitæ & infamie puella præ-
gnantis, sicut diximus licere ad evitandam mortem natus abena.
Hæc autem opinio non omnino placet Dianæ, & merito quidem,
non tamen videtur improbabilis. Ita Trullench.

Et tamen non desinam hic adnotare, quod consultus de hoc casu
à viro nobili & fide digno, testatus est mihi decessisse Theologus
Societatis JESU, quem ego scio respondisse, ut suprà dictum est, i-
licitum esse pro salvanda vita & honore puella prægnantis
TUC

non propter animam autem factam animationem. Sed adhuc ego non dis-
scedo a sententia negativa.

LECOBAR. Theol. Mor. Tr. 1. Exam. 7. c. 3. Praxis 49. Nam
contumeliosum seu profanum Mentiris honorato viro, in-
tentione Negat Azorius tom. 3. l. 2. c. 1. q. 17. quia verbales in-
juriae non possunt nocere. At Baldellus l. 3. dub. 24. n. 24. putat
licet in esse occidere contumeliosum, sed in casu quo aliter arceri
non potest, ut docet licentia improbitati optimos viros contume-
liae officina diu quam facta acerbioribus.

GINALDUS. l. 2. c. 5. n. 60. De 2. difficultate, quod pro
defensione honoris si is sit notabilis momenti, licitum sit debito mo-
deratione servato occidere aggressorem, eumve qui illum aufert,
sicut dicitur in prax. us. versus finem, & Navar. in Enchir. c. 15.
in v. homicidium. 1. q. 2. v. 5. quos sequitur Petrus à
D. de re sit. c. 3. n. 370. ut & Molina de Just. & Jur.
Tr. 1. disp. 17. Ratio verò est, quia, ut ostenditur in explica-
tione sequentis difficultatis, tale quid licet ad defensionem rerum
perpetuam, quae bona sunt inferiora honore, juxta illud Prov. 22.
Melius est nomen bonum, quam divitiae multae, multò magis
licet ad defensionem proprii honoris, seu depulsionem contume-
liae, ac liberationem ignominiae, quando nulla alia ratio suppetit.
Et confirmatur, quia daretur aliqui licentia improbis optimos
quosq. vexandi contumeliosis, quae acerbiores sunt, magisq. mordent
animos, quam damna rei familiaris. Neque vero, ut Petr. ipse
de Navarra consequenter addit, refert, an quis honorem auferre
solentur armis, an lingua, & detractione. Adde & an baculo vel
inlata: an vtro contumeliosis aliquibus signis. Adverte quoq.
ista omnia accipi debere cum ea moderatione, qua habetur in se-
quenti n. 63. v. Caterum. id est, non videri id in praxi FACILE
permittendum ob periculum odii, vindictae, excessus pugnarum,
& cadum in Reip. perniciem, quam semper vitare oportet in uso
defensionis.

LESSIUS de Just. & Jur. l. 2. c. 9. dub. 11. n. 66. & 72. Licet oc-
cidere faciem in defensionem suarum facultatum, si illa facultates

sunt magni momenti, nec sit probabile suas aliter recuperare.

68. *Dixi in propositione, si res illa sint magni momenti, quia pro re minima non videtur concessum ius defensionis cum aucterius malo. Etenim valde iniquum, ut pro panno, vel oratione aureo servando alicui vita auferatur, si tamen tibi verum probro, nisi rem furi extorqueas, posses eamari, & si quis offerat iam occidere juxta Sotum. Tunc enim non tam recte quod dicitur ris esset defensio.*

70. *Idem dicendum quando in iudicio non potest nisi magna molestia recuperari.*

74. 2. *Si re accepta fugias, tunc possum insequi & servare, vel si necesse sit, eminus te loquere, ut si quis equum tuum fugiat, ut Sotus supra a. 8. Sylvest. v. bellum. 2. n. 3. & 30. & alii passim.*

ESCOBAR Theol. Mor. Tr. i. Exam. 7. c. 3. Praxis 96. *Supplicium quanti valoris debeat esse res, pro cuius conservatione presum furem occidere? Non debet esse res parva, nisi in defendat fur rem parvam, velit repetentem invadere, vel res parva momenti in se, magna sit in virtute v. g. lapis medicus, v. e. bellum cum injuria. Lessius lib. 2. c. 9. dub. 11. n. 68. Regulariter autem in mala 10. 4. de Justit. tract. 3. dub. 16. n. 7. unum aureum assignatur.*

IDEM Th. Mor. Tr. i. Exam. 7. c. 3. Praxis 96. *Potestne vir nobilis acceptare duellum in nobilitatis defensionem? Potest si in illius recusatione honorem aut munia publica esset amissurus. Objicit quis viro nobili innocenti crimen dignum amissione nobilitatis & munerum, quod nisi ille duellum acceptet, probatum contumebitur. Ratio est, quia in tali casu acceptatio duelli ad tuendum nobilitatem & munia, medium est unicum. Petrus Hurtado de d. 170. sect. 8. §. 76.*

97. *Accusator injustus me calumpniis afficit, morti addicere, ut citumne eum ad certamen provocare? Ita quidem, si non est alia via injuste mortis evadenda; quia hujusmodi provocatio locum habet inculpatæ tutela. Nihil enim refert quod accusator non per se sed per judicem aggrediatur. Ita Hurtado sent. 9. §. 82. addit Sanchez Sum. to. 1. l. 2. q. 39. n. 7. TALI IN CASU LICERE ACCUSATOREM OCCULTE OCCIDERE.*

posse acceptari in temporalium bonarum defensionem? Parat, si non adest alia via tuendi. sive duellum purgativum sit, sive non purgativum, quia unusquisque habet pro sua bona tuendi etiam omnino iurata gubernacione. Adhuc Hurtado de Mendoza sect. 8. §. 77.

DIANAM lib. 3. Tom. 3. Par. 3. c. 3. n. 2. & 3. *Ordinarie non est licitum provocatio ad duellum id acceptare. Dixi autem ordinarie. Quia si in causa factu eo loco res sita sit, ut miles in exercitu, vir equitatus in aula regia, officio, dignitate, Ducis aut Principis favore, ut in tali suspitionem excidere debeat, provocanti se sistat. Non multum honorare eum, qui mera defensionis gratia paruerit, juxta dictam Dianam Nav. c. 15. n. 3. & 4. Idemq. sentiendum, si ad pugnam largiter uterentur, crebra convicia & contumelios adiciat, qua ille miles sine subeundo dedecore aliter liberare se non possit, nisi armis congregetur. Nam si ob defensionem honorum hominem mutilare vel occidere fas est, multo magis si ita necesse sit ad defendendum honorum vel revertendam contumeliam, quandoquidem honor plures valet quam forma bona, & injuria personæ major est quam fortunæ tantum damnum, ut annotavit Nav. cit. n. 3. & Abb. in cit. c. olim m. p. Dicitur modo spes sit contra iniustum adversarium pro valendis.*

HURTADO DE MENDOZA in 2.2. disp. 170. sect. 9. §. 82. apud **DIANAM** part. 5. tr. 13. ref. 26. sic ait: *Licitum est offerre certamen ei, qui mihi molitur, iam mortem iniustam, v. g. Antonio mihi falsum crimen obicit, neq. habeo probabilem spem illi destitutum à ceteris diligentibus, sed potius timorem moralit ex certum illas ab eo adhibendas. Item exspectare ut me illa provocet, est mihi multo periculosius, nec possum aliter certam mortem effugere. In hoc casu dicitur licitam esse provocationem.*

IDEM HURTADO DE MENDOZA referente **DIANA** Part. 5. tr. 14. m. f. 2. ref. 99. Casu excogitavit qui facile potest evenire in praxi docet Hurtado de Mendoza in 2.2. to. 2. disp. 170. sect. 13. §. 106. ubi sic ait: *Pone hominem nobilem ab alio provocari ad duellum, qui si illud recuset, non celebratur illud recusare propter legem dei, sed propter timiditatem, quia non bene audit de observatione legis, quia se facile projicit in alia peccata, vel certe alia ex causa censebitur timidus, & ab aliis despicietur, apud quos semper*

erit inglorius, ex quo non levia damna & incommoda sequentur.

Est igitur questio, utrum in hoc casu possit provocatus in locum conditum, non cum absoluta voluntate pugnandi, sed cum conditionata, si à provocatore prius petatur iniuste. Provocatus autem absolute voluntas est, tueri opinionem viri sui, & depellere infamiam timiditatis; quæ objecta per se sunt honesta, necesse est viro nobili ad degendam vitam decerere inter suos, præsertim qui ab exercitu censetur gallina & non vir; media autem illa elegit ad hunc finem sunt indifferentia ad bonum & malum, ut ne pe egredi in agrum, & in eo inambulare, quæ media honestior est ab eo fine. Hac absolute vult provocatus. Pugnare autem non vult. Si ab alio petatur iniuste, vult sub ea conditione se defendere tueri armis, si alia ratione commode non possit. In hac pugna ne videtur provocatus minimè peccare, neq; acceptare duellum: quia acceptatio duelli est voluntas deliberata seu absoluta, quæ ipse homo caret. Idem omnia quæ vult absolute, sunt licita & honesta. Finis item amatur licite, quia nihil mali eligitur, neq; ex parte finis, neq; ex parte mediorum; quia hæc sunt, aggressio in agrum & in eo inambulatio: quæ autem amantur conditionate, sunt honesta. Amat enim sub conditione defensionem inambulandi per eadem aggressoris iniusti, quando sit medium unicum ad depulsandam violentiam iniustam. Solum potest esse defensio, quia provocatus videtur esse provocatori causa ruinæ; quia cum provocatum viderit in agro, illum aggradietur iniuste, quando faceret provocato non comparente.

Hæc omnia Hurtaudus, qui per alios & subsequentes usq; ad hunc tonatur sententiam mordicus probare. Verum in fine asserit, hanc sententiam esse speculative probabilem, practice autem esse vixit difficilem. Et tunc deserat omnino communem sententiam.

GREGORIUS à VALENTIA Tom.3. disp.6.q.16. par. 1. p.2039. & seqq. Dicendum est convenienter doctrina communi hos modos (quibus contingit spirituale dari pro temporali, & e contrario, sine simonia) esse duos: primus est, quando tempore

est *tantum* motivum conferendi vel efficiendi spirituale, aut *contrario*. His modis cum spirituale datur pro temporali, vel *de contrario*, visatur *Simonia*.

Secundo etiam patet non esse *Simoniacum*, si quis obsequium aut **ALIOVOD MUNUS TEMPORALE** Episcopo impendat, *sive* impendat ab illo titulo *gratitudinis* aliquod beneficium spirituale, sicut Doctores communiter tradunt. Nam similiter *spirituale* non expectatur ut premium obsequii, sed ut *compensatio* gratuita. Item neq̄ *viciū* morit *Simonia*, si Episcopus, *de se* habet ab obligatione gratuita, sive *antidotali*, qua tenetur *proprie* acceptum obsequium ab aliquo, conferat ei beneficium spirituale.

Proterea tamen ex *probabili* sententia Doctorum, quos *possunt* citari, videtur respondendum, in *foro* quidem *conscientiæ* et *similes* circumstantias (nempe quod spirituale detur *principaliter* propter temporale, quod *interveniat* pactum) non efficiat *Simoniam*, nisi quatenus *interdum* efficiunt, ut temporale sit premium spirituales, vel *de contrario*; atq̄, adeo ut temporale *non sit* tantum *motivum*, aut gratuita *compensatio* spiritualis, vel *de contrario*. Hoc satis patet ex *dictis* in *questione* precedenti *hæc* punctis: Nam ad *Simoniam* requiritur, ut *interveniat* premium, sicut ex *sententia* *communis*, recte docet Sylvester v. *Simonia* q. 3. *reg. 3.* & Caser. in *sum.* v. *Simonia.* & Navar. in *Man.* c. 23. *in* 200. *in* fine, & alii communiter. Sed non obstantibus *dictis* *circumstantiis* fieri potest, ut temporale non sit premium spiritualis, aut *de contrario*, hoc est, ut non ita detur aut fiat *unam* propter alterum, quasi *tantum* *unam* *estimeretur* *quantum* *alterum*

Dupliciter potest quis conferre spirituale propter temporale *principaliter*, tanquam propter *finem*. Uno modo ita ut temporale sit *apud* eum *finis* non modo *voluntatis* & *applicacionis* animi ad actum conferendi spirituale, sed etiam *ipsius* spiritualis; si videlicet illud temporale *estimer* pluris non modo *quam* actum conferendi hic & *tunc* spirituale, sed etiam *quam* ipsum spirituale quod conferri; & tunc *omnino* *committitur* *talis* *Simonia*. Nam

hoc

hoc ipso quod plurius æstimat temporale quam spirituale, æstimat etiam illud tanti quanti spirituale, siquidem æstimat illud etiam plurius, atq; adeo tanti quoque, & ex ipsa spirituale pro temporali tanquam pro pretio venditur, in quo consistit peruersitas Simonia . . .

Altero modo potest quis conferre spirituale propter temporale principaliter, tanquam propter finem, ita ut temporale eundem non sit etiam finis ipsius rei spiritualis, quasi temporale daretur ab eo quam spirituale æstimetur, sed tantummodo voluntatis ipsius applicationis animi ad actum conferendi spirituale: & hoc non est Simonia. Nam tunc non propterea vel tanti vel plurius æstimatur temporale, atq; spirituale.

ESCOBAR Mor. Theol. Traç. 6. Exam. 2. c. 6. Praxis ex Societatis Jesu Doctoribus, n. 40. Temporale datur non tanquam pretium rei spiritualis, sed vel ante collationem ad excitandum animum Collatoris, vel postea gratitudinis erga, an Simonia? Sanchez opusc. tom. 2. lib. 2. c. 3. dub. 22. n. 1. & 8. negat.

IDEM Mor. Theol. Tr. 6. Exam. 2. c. 2. n. 14. Simonia committitur, dum quis exterius rem spiritualem pro temporali promittit, vel rem temporalem pro spirituali, absq; animo tradendi, & se obligandi ad rem ipsam tradendam: & hoc non est vere simonia, sicut fictum aurum non est aurum.

SANCHEZ Sum. Casuum l. 2. c. 38. n. 96. Quod si tequamur de pretio accepto pro hoc iudicio ferendo, Gratianus c. Qui habetis. 14. q. 5. docet, pauperibus restituendum tanquam turpe lucrum. Sed distinguendum est sic. Si nullam operam apposuit, ut arte diaboli id sciret astrologus ille, quod nullo alio pacto fieri posuit siue effectus evenerit siue non, tenetur premium restituere damni, quia nullam diligentiam adhibuit, sed casu effectus evenit, aut non evenit. At pecunia datur propter operam ab illo impensam, & quidem utilem ad effectum consequendum, sicut si medicina prorsus ignarus ac inutilia agro applicaret, teneretur premium curationis agro restituere, quamvis casu liber à morbo evaserit. Et quamvis consulens astrologum in ea re deliquerit, offerens pre-

ium

si autem pro opere turpi, verior sententia habet, restituendum ipse, donec sententiam condemnetur, ut id pretium amittat. Si vero aliter sit, si ille vel divinator operam suam apposuit, & arte diaboli usus sit, non tenetur pretium restituere; quia ipse suam operam et turpem apposuit, & acceptum pro opere turpi non est obnoxium restitutioni iuxta veriorē sententiā. Atque hac omnia docent Navarra ibid. n. 163. & 164. & Manuel. 1. Summa. 2. c. 7. n. 4. Salas 1. 2. q. 9. a. 5. tr. 5. disp. 2. sect. 8. n. 79. sine. Ad duas, indistincte teneri pretium restituere, quando res non ita evadit, sed non credo, quando ipse diligentiam adhibuit arte diaboli ad eum effectum necessarium. Sicut medicus quando juxta artum accepta medicatus est, non tenetur pretium restituere agro perenni, quia ea diligentia à mago illo apposta est pretio estimabilis. Nec in hoc casu tenetur damna & expensas consulenti restituere, sed tantum, quando nullam operam impendit, aut ejus diabolice artis ignarus erat. Et ita limitandum est, quod n. preced. diximus: quia quando operam suam impendit, non deceptus.

LESSIUS de Just. l. 2. c. 14. d. 8. n. 52. Dico. I. Si solum jus natura peccet, acceptam ob turpem causam, seu propter opus quod est peccatum opere impleto, non necessario est restituendum, si ve illud opus sit contra justitiam, si ve non. 2. Quia etsi opus malum pro quo dedit, non sit estimabile pretio quā malum, tamen quā delectabile vel utile uni, & alteri detrimens, periculosum, laboriosum, inter homines pretio estimatur: ergo quod hac ratione pro eo est acceptum, non est restituendum; nisi forte quis communem estimationem exceßerit: ut si meretrix quæ usuram sui concedere solet uno aureo, ab aliquo juvene extorserit quinquaginta tanquam pretium. Hoc tamen locum non habet in ea, quæ putatur honesta, ut si matrona aliqua, vel filia centum aureos pro usura corporis accipiat ab eo qui dare poterat, retinere potest. Nam tanti & pluri potest suam pudicitiam estimare. Res enim quæ certum pretium non habent, nec ad vitam sunt necessaria, sed voluptatis causa quaruntur, arbitrio venditoris possunt estimari, ut probabiliter docet Petrus Navarra & alii.

Notandum tamen est Covar. & Cajet. excipere id, quod acceptum

ceptam est à Judice, ut injustam sententiam ferat: hoc enim putant jure natura esse restituendum; quia injusta sententia & per-versio iudicii non est res vendibilis, sed hac ratio non est firma; nulla enim est causa, cur magis debeat jure natura restitui, quod acceptum fuerit pro iniqua sententia, quam quod pro iniqua occisione; quod tamen etiam illorum iudicia non est necessario restituendum.

Dico 2. Verius etiam videtur neque jure positivo id necessario restituendum.

Idem docent MOLINA Disp. 94. & 99.

REGINALDUS, lib. 10. n. 184. 185. & 178.

ESCOBAR Mor. Theol. Tr. I. Ex. II. c. 4. Praxis ex Societatis Jesu Doctoribus 96. *Potestne Sacerdos dum accepto stipendio pro altero celebrat, partem sacrificii sibi convenientem alteri applicare, & pro ea stipendium accipere? Possit sentiri Filiucius, dum non tanquam pro integro sacrificio, sed pro parte, ut pro una tertia accipiat.*

IDEM Theol. Mor. Tr. I. Ex. II. c. 4. Praxis Societatis Jesu edit. Lugdun. An. 1644. p. 146. *Satisfacitne præcepto quiescendem tempore audit unam (Missam) medietatem ab uno, & alteram ab alio? Ita planè ex Sanchez; quia Ecclesia præcipit ut Missa audiat, dua autem medietates unam Missam constituent. Colligo posse te brevissimo temporis interstitio Missam audire; Si quatuor v. g. altaribus varia Missa proportionata temporis anterioritate sic celebrentur, ut dum una inchoatur, secunda ab Evangelio tunc in consecrationem procedat, tertia à consecratione in consumptionem, quarta denique à consumptione usque ad terminum.*

BAUNIUS Mor. Theol. part. I. Tr. 6. de præcepto audiendæ Missæ q. 9. p. 312. *An præcepto de Missa audienda satisfaciat, qui audit partem ex alia Missa, quam ex priore omiserat?*

Dico satisfacere; quia ex duabus illis auditionibus integratur auditio præcepta. ... Tertiò satisfit præcepto Ecclesiæ sistendo se Missis duabus modo dicto sic ut pars una unius, alterius altera audiat, si Ecclesiæ patiatur & velit præceptum suum hoc modo impleri: at vult, quia citati Doctores ita docent libris impressis, nec

ut dicitur ut deberet, si id non sufficeret, ut recte docet de
 conf.

Quid si eodem tempore audiantur duæ medietates sacrificii,
 initium quidem ejus ab eo qui illud incipit, & finis ab illo, qui in alio
 altari missam absolvit? Reginaldi opinio est, ejusmodi auditio-
 nis officia non satisfacere ... Contraria sententia est Molfesii To. 1.
 Tr. 3. c. 17. n. 36. Azor. p. 1. l. 7. c. 3. qu. 3. Antonii Diana Tr. 17. & 3.
 Miscell. Resol. 18. Ratio est, quod Ecclesia tantum precipit, ut Mis-
 sa audiat, at duæ medietates unam Missam constituunt ... Sed
 hæc sententia quanquam probabilis, tamen in praxi non est se-
 quenda, sed prior.

IDEM Theol. Mor. Tr. 1. Ex. 13. c. 3. Praxis ex Societatis Jesu
 Schol. 32. Sæpe frangentem semel jejunium, non peccare sapiens
 comedendo: quia Ecclesia à secunda comestione solum precipit ab-
 stinere. Rogo an eadem sit ratio, si quis vorisset in pane & aqua je-
 junare? Ita plane. Nam si is semel vinum hausisset, in notabili
 quantitate, non teneretur ab illo amplius abstinere.

Ibidem 40. Dispensatione carnibus vescor die jejunii, debeone
 jejunare? Excusatus, ait Lesius l. 4. c. 2. dub. 6. n. 41. quia ad fra-
 gilitatis refectionem confert non solum cibi qualitas, sed etiam
 repetitio. Addit: Si dispensatus es eo quod alii cibi tibi noceant,
 non excusaris ob contrariam rationem. Ego cum Henriquez l. 7. c.
 13. n. 12. absolute à jejunio libero dispensatum ad carnes; quia ab-
 stinentia ab his est de essentia jejunii.

Ibidem 45. An defessus ex quocumq; labore licito vel illicito ob-
 ligationi jejunandi subjaceat? In licito v. g. pile defatigatione, &
 in illicito v. g. cum feminis commistione: Aliqui asserunt delinque-
 re qui previdit tali labore reddendum inhabilem ad jejunium.
 Alii putant absolute liberandam à lege jejunii; quia quo die obli-
 gat præceptum jejunii, jejunare non potest, quando vero laborabat
 licite aut illicite, jejunii præceptum non obligabat.

46. Excusantur ne ab Episcopalis jejunii Regulares? Ita pla-
 ne; quia Tridentinam obligans ad festa Episcopalia Regulares,
 hanc efficit de jejunia memoriam. Suarius de Rel. 4. l. 4. c. 20. n. 8.

67. Dormire quis nequit nisi sumpta vespere cæna, tenerur ne
 jejuna-

jeiunare? Minime. Si sufficit manè collatiunculam sumere & vespericanare, teneturne ad id? Non tenetur. QUIA NEMO TENETUR PERVERTERE ORDINEM REFECTI-
 NUM. Ita Filiucius.

72. *Anticipatur sine causa hora cœnæ de p̄di die jejunii, solvi-
 turne? Minime; quia determinatio hora non est de essentia jeju-
 nii: at delinquetur venialiter, nisi sit exigua anticipatio, ut di-
 midia. Sic Filiucius. Colligo Religiosos habentes privilegium an-
 ticipandi prandium per horam posse sine ulla culpa per horam &
 dimidiam ante meridiem prandere.*

FILIUCIUS Mor. Quæst. To. I Tr. 7. n. 354. *Secundo quare,
 quo pacto confessor explorare possit dolorem p̄nitentis? Respon-
 deo & dico 1. Confessorem non posse licitè absolvere eum, qui non
 est bene dispositus ad recipiendam absolutionem.*

*Dico 2. Hac dispositio in duobus est posita. Primò in displicen-
 tia prateritorum: secundo in proposito futuri. Primò ergo ad ex-
 plorandam displicentiam tria observanda sunt. Primum quando
 ex modo se accusandi p̄nitens prabet signa doloris, vel p̄nitens
 est bene moratus, & serio se accusat, id satis est, ut sibi Confessor
 possit satisfacere. Secundum, bene semper faciet proponendo &
 consulendo detestationem peccati. Tertium quando non habet
 signa sufficientia doloris, debet interrogare an ex animo deteste-
 tur, etsi affirmat potest & DEBET CREDERE.*

*Secundo ad explorandum propositum. Primum, eadem suffici-
 ant quando est generalis tantum obligatio non peccandi: si vero
 adsit peculiaris obligatio restituendi, vel relinquendi occasionem
 proximam, dicam sequenti dicto. Secundum, non proponat Con-
 fessor difficultates multas in peccatis vitandis, unde p̄nitens
 constituitur, in periculo non habendi efficax propositum in futu-
 rum; satis enim est proposita generaliter peccati faditate, Dei bo-
 nitate, & periculo damnationis, inducere p̄nitentem ad concipi-
 endum generale propositum non peccandi amplius mortaliter.
 Tertium, non est necesse ut Confessor sibi persuadeat aut probabi-
 liter iudicet futurum, ut p̄nitens à peccato abstineat: satis est
 quod existimet, p̄nitentem, quando est absolvendus, habere pro-
 positum*

possum illud generale quod diximus, quamvis illud sit per breve
tempus mutaturus. Ita omnes Auctores ex Suarez disp. 32. sect. 2. n. 2.

FRANCISCUS SUAREZ, Jesuita, in 3. Part. Tom. 4.
disp. 32. sect. 2. n. 2. In quo est secundo observandum, hanc dispo-
sitionem penitentis ex duobus consurgere, scilicet displicentia
præteritorum, & proposito in futurum. Et quidem quod displicentiam
attinet, facile sibi potest satisfacere Confessor, quia si pœ-
nitens in ipso modo confessionis & accusationis suæ præbet signa
dolentis, vel certe si est homo non valde rudis, & apparet moratus,
nullam diligentiam in hac re petur Confessor adhibere: bene ta-
men semper faciet proponendo & consulendo detestationem pecca-
ti. Et quando non habet sufficientia signa doloris, patet, & debet
interrogare penitentem, an ex animo detestetur peccatum, cui af-
firmari **CREDERE TENETUR**. Et hoc idem dicendum est
de proposito in futurum, quando ex Confessione non oritur specia-
lis aliqua obligatio restituendi, vel, relinquendi aliquam occasio-
nem proximam peccandi, sed solum communis & generalis obligatio
non peccandi de cætero.

BAUNIUS Theol. Mor. Par. 1. Tr. 4. de pœnit. q. 15. p. 137.
Debitatur 12. an circumstantia recidivæ sit confitenda? Teneri
penitentem consuetudinem peccandi confiteri, si à Confessario in-
terrogetur, tenent Vasquez, Henriquez lib. 1. c. 8. quia consuetu-
do (inquunt) peccandi arguit in penitente propositum infirmum
emendationis, maxime si hoc oritur ex proxima peccandi occasio-
ne, quam penitens tenetur rescare. Contrarium docet Sancius
in select. disp. 9. n. 6. & hac opinio priorè videtur esse probabilior,
& sequenda in praxi 1. Quia Confessarius jus non habet inter-
rogandi penitentem de consuetudine peccandi, nisi eius rei gravem
causam habeat, quæ raro accidit. Deinde non est in eius jure af-
ficere penitentem de decore, cognita eius peccandi consuetudine,
sed debet eum statim absolvere, si dolorem de præteritis concepit,
cum proposito futura emendationis.

IDEM Theol. Mor. Par. 1. Tr. 4. de Pœnit. q. 14. p. 93. &
94. An absolvi possit qui est in proxima occasione peccandi, quam
non vult omittere? Sciendum est primo, occasionum alias remo-

tas esse, proximas alias; sunt illa, quidquid homini potest esse causa peccati; ista autem, id est proxima, ut habent Nav. c. 23. num. 14. Graff. primo decision. c. 8. n. 4. Sanchez. Tom. 1. Moral. l. 1. c. 8. sunt id solum, quod in se est peccatum mortale; vel quod ex genere suo ac natura est tale, ut frequenter homines similis conditionis ad mortale inducat, & experimento constat, talem effectum in illis habere ut plurimum; unde Confessarius concludere prudenter potest, nunquam aut raro tali occasione penitentem usurum sine mortali culpa, habit a ratione tam loci, quàm temporis & aliarum circumstantiarum, qua ad peccatum inducunt. Quo supposito.

Dico. 1. regulariter absolvendum non esse, qui est in occasione peccandi proxima. . . . Dixi, regulariter; quia ex multorum sententia cuique licet exponere se periculo peccandi, cum de aliena salute, eaque promovenda agitur. Ita Castrus Palauus in Opero Morali To. 1. Tr. 2. punct. 9. §. 3. n. 13. & 11. salis in 2. part. D. Thoma. Tr. 8. disp. ult. sect. 5. n. 60. Basl. Powt. de Matrim. l. 5. c. 35. n. 4. ajunt posse omnes ad infideles expeditionem facere, ut conversiohi eorum dent operam cum manifesto peccandi periculo; licere item singulis lupanar ingredi ad odium peccati ingenendum meretricibus, etsi metus sit, ac vero etiam verisimilitudo non parva eos peccaturos, eò quod malo suo saepe sunt experti, blandis se muliercularum sermonibus ac illecebris flecti solitos ad libidinem. Quod etsi Lopez. . . aliique non probent . . . etsi inquam in ea sint opinione Doctores, ut existiment nefas esse, proximi salvandi causa ultro salutem suam in discrimen vocare, nihilominus eorum ego lubens subscribo sententia, qui secus quàm illi opinantur. Hæ sunt Basl. de Matrim. in appendice cap. 6. Eman. S. 1. v. peccatum. D. Thomas 2. 2. q. 10. art. 9. (it faut remarquer que cette citation de S. Thomas est tres fausse: Observeri oportet hanc D. Thomæ allegationem esse falsissimam) Quin etiam tradit Basilius ubi supra, occasionem & PRIMO & PERSE, quæri posse; ob bonum nostrum aut proximi, tam TEMPORALE, quàm spirituale.

SANGIUS in select. disp. 10. n. 20. apud DIANAM 5. part. Tr. 14. resol. 103. Infero negandam non esse absolutionem ei, qui

ſua concubina, quam domi habet, mutuo dedit centum aureos, quorum recuperandorum ſpes nulla ſupererit, ſi domo illam eiciat. Neque contra ſi femina non recuperatura eſſet centum ſibi debita, ſi domum concubinarium deſereret. Dicitur enim ſupra, quod nullus tenetur occaſionem proximam vitare cum magno ſuo detrimento, nec tunc dicitur velle occaſionem, ſed permittere; cum non abigere occaſionem, non oriatur, quia velit penitens in illa permanere; ſed quia velit non incurrere dampnum, quod abiectione occaſione obveniret. Unde nec tenebitur domo eicere concubinam, ſi concubinario ſit nimis utilis ad lucrandum bona temporaria media negotiatione. Sicut enim qui dives eſt, & officia laborioſo fungitur, ut ferrarij vel lignarij, adſtrictus non eſt in die jejuniis ab officio ceſſare, nec qui ad nundinas properat, tenetur in die feſta Miſſam audire, ſi ob id occaſio accedendi elabatur, quantumcunque intendat ad nundinas ire cauſa augendi lucrum: ſic nec concubinam eicere erit obnoxius concubinarium, ſi ex ejectione magnum emolumentum eſſet non acquiſiturus. Sufficiet enim proponere deinceps non peccare. Imo et ſi concubina, nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarium, vulgo Regalo, dum deſiciente illa nimis agre ageret vitam, & alia epula radio magno afficerent concubinarium, & alia famula ad id nimis difficile inveniretur, eicere illam non erit concubinarium obligandus; quia oblectamentum dictis circumſtantijs conſideratum eſt majoris aſtimationis, quam quodcumque bonum temporale, ob quod ſaſorit ſuique de novo admittere feminam ad ſui ſervitium; quantumcunque metuat labendi periculum, ſi aliam non inveniat pariter qualiſatis illis in rebus, qua ſibi ſunt maxime utiles: ſi namque ob hanc cauſam jam receptam expellere non conſtringitur, eodem jure de novo admittere illam erit conſeſſum.

BATINIUS Theol. Mor. Par. i. Traſt. 4. de Pœnit. q. 14. p. 94. Dicoz. eum, qui eſt in occaſione proxima peccandi, abſolvi poſſe, ſi dolorem de præteritis habeat, firmumq. proſiſitum non peccandi in poſterum, & ſimul juſtam cauſam non deſerendi prædictam occaſionem. . . . Probatur autem aſſertio i. quia cum eſt juſta cauſa exponendi ſe peccandi periculo, penitens nec occaſionem

vult expressè & actu, nec peccatum ex ea consequens; sed commodum suum, nempe privationem damni in fama, honore, pecuniis: quo non frueretur, si occasionem prædictam omitteret aut vitaret.... Vel præceptum de vitanda occasione est affirmativum, vel negativum: si primum, in necessitate non obligat: si secundum, non intelligitur vim habere, nisi in casu, quo quis voluntariè se in eam occasionem conjicit; quod non facit, cum iustam causam eam non vitandi habet, juxta Laym. supra. Deinde cum occasio peccandi nec ex se, nec omnibus sit mala, sed huic tantum, non potest in classem eorum operum redigi, qua ex natura sua & à quocunq; fiant, semper sunt mala & nunquam admittenda: & proinde non valet hoc axioma in materia occasionum: Præceptum negativum obligat semper & pro semper; cum in iis versari liceat secundum Lud. de Beia proximè citatam, quando ratio aut honesta aliqua causa suadet eas non vitare, cum præteritorum dolore, & firmo proposito non peccandi iterum. Quin etiam tradit Basil. ubi supra, occasionem primo & per se quari posse, cum est aliqua causa eam volendi ob bonum nostrum, aut proximi, tam temporale quam spirituale.

Sequitur ex dictis r. absolvi posse feminam, quæ domi suæ virum excipit, cum quo saepe peccat; si eum honestè inde non potest ejicere, aut causam aliquam habet eum retinendi, dummodo firmiter proponat se cum eo amplius non peccaturam. Beja. & Nav. loc. citatis.

IDEM Theol. Mor. Par. 1. Tr. 4. de pœnit. q. 15. p. 96. Secundum, an adolescenti, qui gravia ad confessionem peccata adfert, maximè verò pollutiones crebras & tactus, impertienda sit absolutio TOTIES QUOTIES? Omnino, si eum sincerè præterita vita pœnitet, statuitq; libidini frenos injicere, ac à modò non peccare. Ratio præter citatas antea est, quod nec lapsa in culpam frequenti, nec specificaratione ipsius peccati, de quo agitur, absolute indigne censeri debeat. Non primo; quam enim multos alie Ecclesia, qui se ferè in horas ac momenta singula gravibus culpis commaculant, quibus tamen ad gratiam Deus reditam absolute non negat? Non secundo, quia ab infirmitate natura,

levita-

hanc rem, quae quae pueris est agitata, multum de gratia am-
 caluatur ab eis certum. Nihil est ergo rationis, quemobrem ra-
 tione quae hi per pertast, ac certi de ea non uteranda ad sacerda-
 tes, potest adualiter abfolutionem ab eo sibi dari petent, illa non reci-
 pient. Non autem differri abfolutionem inter dum expediat, hoc
 est in opinione Doctarum. Differendam censent. Azor tom. 1. l. 2.
 Inst. c. 28. q. 13. Lopez 1. part. Instr. c. 282. Fors. sed quid si Laycus
 suprad. Dico ego, mihi videri rem committendam esse iudicio Con-
 fessoris, qui spectat aetatis loci, temporis & personarum circumstanti-
 as, & uniuersa statuet, prout ad Dei gloriam ac poenitentis bo-
 num expedire iudicauerit. & quidem si aliquid opera studique
 ad correctionem uitae praeterita poenitens attulit, veroque dolore
 de peccatis tangitur, hunc absolvendum illico, nec remittendum
 ad compensatum futuro puto; quia verendum esset, ne ea prorogatio
 ad maius foret, ac maiorum scelerum causam daret, videndo se re-
 jectum, & compna aliud, quod Confessorio in praesens est vitandum,
 cui poenitentium salus cura esse debet.

Quid si saepe admonitus nihilominus non sapit? Quid si de
 emendanda vita promissa non fecit? Quid si in expurgando ani-
 mo, tollendaque peccati consuetudine non laborauit? Indignum
 cum esse cui ad gratiam aditus per abfolutionem pateat, dixero
 Ludofm. 10. 2. summa 1. c. 9. Lopez 1. part. Instr. c. 282. V. B.
RE SENTENTIA eaque tenenda habet, ne tunc quidem ab-
 folutionem ei negandam esse, dummodo dolore necessario instr-
 ctus, ad confessionem vitae melioris consilium afferat, de quo Sa-
 cerdote, quantum fas est humanitus, ex signis aut eius ore voce-
 que constet. Sic Sanchez tom. 1. Morab. l. 2. c. 32. n. 25.

IDEM Theol. Mor. Par. 1. Tract. 4. de Poenit. q. 22. p.
 100. An danda sit abfolutione confitenti saepe eadem peccata sine spe
 profectus? Negandam asserunt Azor tom. 1. l. 2. c. 3. q. 4. Suarez
 tom. 4. disp. 37. sect. 2. Graff. lib. 1. decisio. c. 28. n. 23. Navar. c.
 3. num. 111. Contraria sentiunt Vivatus in Candeb. tit. de ab-
 folut. & Graff. referat n. 43. Sanctius in selectis disp. 10. n. 10.
 Diana Tract. 10. in resol. 2. resol. 231. Dico 1. Est poenitentia

consuetudinem peccandi habeat, iurandive, aut aliud simile quid admittendi, contra legem Dei, naturam, aut Ecclesiam, non est tamen ei neganda absolutio, si verè eum admissorum pœnitent, ac emendandi sui propositum habet. Ratio est, quod pœnitens post factam confessionem cum dispositione ad gratiam necessariis, ius ad absolutionem habeat: non est hac ergo ei neganda, alioquin fieret illi inopria, nec differenda sine eius voluntate ac consensu.

Dico 2. nec negandam nec differendam ei, **ETSI EMENDATIONIS FUTURÆ SPES NULLA APPAREAT.** Primo, quia cum delectu talis speciei concurrere possunt omnia, qua ad absolutionem sunt necessaria, nempe confessio integra, dolor de peccatis, ac propositum firmum ac stabile ea vitandi in posterum. Secundo, quod quis culpam venialem, in quam saepe labitur, non modo non corrigat, sed nec speretur correcturus, hoc non impedit, quò minus dictus pœnitens ab ea possit absolvi, quando ad confessionem afferat dolorem idoneum cum proposito sufficienti: at eadem est ratio peccati mortalis quoad hoc, quia venialis: ergo ut huius neganda non est absolutio, ita nec illius.

Majorem admittunt adversarii; quia relapsus in peccata venialia non est signum, inquiunt, defectus propositi ad eorum remissionem necessari, cum hoc possit contingere ratione frequentium occasionum peccandi, quas non ita tenemur vitare in venialibus ac in mortalibus. Minor probatur. Non minus oportet pœnitentem de peccatis suis venialibus conteri, ac proponere ea vitare, quam mortalia, maxime si non confiteatur nisi unum veniale; quia defectus alterutrius reddit sacramentum invalidum & inutile. Ergo cum ex adversariorum sententia dari debeat absolutio de veniali, quamvis occasio ejus admittendi non sit precisa, impertinenda est quoque, inquit Sancius supra, respectu mortalium, quando aderit dolor & verum propositum ea cavendi in posterum, quia ius ad absolutionem pœnitenti competit, & ad eam dandam nihil necesse est. Confessarium scire, an pœnitens sit in occasione peccandi necne, dato quod eam vitare nequeat, eo quod eum teneatur absolvere, sive occasionem cognoscatur, sive non.

ESCOBAR Te 7. Ex 4. q. dl. Ob malum aseruum debet
 esse peccator. Ita plane, ne attritio sufficiat cum sacramento.
 Autem sufficit ob malum temporale, & g. salus corporalis, non
 mittendo, honorum amissionem &c. Negat Suarez, disp. 20. sect.
 2. quia alius sequeretur, peccatorem posse se disponere ad sacra-
 mentum & illius effectum solis natura uritios. At Hurtado citat
 eius distinctionem: si quis doleat de peccato, propterea quod Deus in
 poenitentiam illius malum temporale, immisit. **SUFFICIT**: si autem
 doleat sine ullo respectu ad Deum, non sufficit.

HURTADO DE MENDOZA De sacr. disp. 6. de Poenit.
 disp. 3. apud **DIANAM** Part. 4. Tr. 4. Misc. Resol. 101. Ali-
 quos dicent, & merito, attritionem & dolorem peccatorum ob
 malum temporale cum respectu ad Deum, a quo immissum aut im-
 mittendum est in poenam, id est dolorem de peccato; quia Deus
 immisit aut immittet dictum malum (ut revera fieri potest, quia
 quodcumque malum quod non fit culpa à Deo immittitur) sufficere
 ad effectum sacramenti poenitentiae, non vero ob malum tem-
 porale, ut aliunde proveniens, vel eventurum absque respectu ad
 Deum.

FRANCIS Tom. 8. disp. 3. n. 13. Ex dictis deducitur, prima
 non modo dolorem peccati propter gehennae metum, sed ob quas-
 cumque poenas à Deo infligendas, etiam si temporales sint, ut pro-
 pter poenas purgatoris, corporis xeritudines, damnum & amissio-
 nem bonorum temporalium, esse sufficientem dispositionem cum
 sacramento poenitentiae ad justificationem.

Sequitur alia etiam sarrago Assertionum Probabilitatis
 fundamentum in intentionem, à Parochis Parisiensibus ex Caramu-
 ele, Mascarenhas & Escobario collecta, & Clero Francico ex-
 hibita Anno 1656. d. 14. Novemb.

CARAMUEL Theol. Fund. p. 132. Opinio cuius nec veritas
 nec falsitas demonstratur, si sit valde verisimilis, nominatur pro-
 babilis; & quidem probabilitas nascitur ex gravi motivo, quo
 quis ad assentiendum inducitur; & est duplex: Rationalis, Au-
 thenticaque. Illa consistit in ratione: hac in Autorum numero.

Sive dicatur altera propositio altera verior, sive non, ut probabilitate admittere gradus debemus, & afferere alias propositiones esse probabiles, & alias minus probabiles. Omnes opiniones probabiles sunt secundum se æque certæ. Benigniores etiam minus probabiles, per accidens sunt securiores.

Sed quid requiratur, ut sententia probabilis sit a ratione? Ut non sit evidenter falsæ, &c.

Et quid ut sit probabilis ab autoritate? Ut defendatur a multis & doctis: Sed quot? . . . Stando coram uno Doctore seu sententia, ad probabilitatem authenticam sufficientem, quatuor.

Ut una opinio sit probabilis, alterutra probabilitas sufficientem neutram habere debet quæ improbabilis. Probabilitas enim non excusat coram Deo.

IDEM p. 137. Communis Theologorum sententia videtur esse, ut quatuor Auctores in re quæ à multis tractatur, in hoc enim saltem omnino conveniunt, quod opinio quatuor Auctorum sit probabilis. Sed contra ego hanc rationem efformo, quæ solutioque hæc inique currit: Quidquid testantur quatuor Auctores, est probabile. Sed ad probabilitatem non requiri quatuor Auctores, quatuor sufficiunt, imò viginti, aut plures. Ergo opinio unius Auctoris est probabilis.

IDEM p. 138. Quid est demonstrare rem esse illicitam? Demonstrare eandem non esse probabilem, Definitione XIV. lib. I. de iuris n. i. p. 4. sic inquam: Qui rem esse dicit illicitam, ad maiora tenetur. Primo enim debet ostendere rationes, quæ maiestiam probant, esse demonstrativas, nempe tales quibus dari responsio probabilis non possit. Secundo debet etiam ostendere rationes, quæ bonitatem probant, ne quidem probabiles esse. Ostendet si omnibus ad unam dederit solutionem, quæ evidenter sit vera. Etiam debet evidenter ostendere partem illam quæ bonitatem adstruit, non habere sufficientes auctoritates, ut dicatur probabilis. Hæc omnia tria simul ostendere ille debet, casurus causa, si duo ex illis ostendat, modo unum non ostendat.

IDEM p. 89. Quidam Episcopus in Belgio interdixit Am-

Diam

Diana resolutiones; iussitque ut nemo venderet, emeret, legeret, aut haberet. Et Bibliopola solliciti interrogabant, possentne liber ille interdici?

Respondit illis . . . Si Diana libros Episcopus ille interdixit at mercem, viderint Consules & Reip. Patres, ad quem pertineat interdici mercem . . . Si eosdem interdixit ut nocivos per accidens, nullam injuriam Diana intulit, et suo fuit usus jure: nemo enim in sua domo tenetur tolerare librum etiam bonum, qui suis sit per accidens. Quod si illos condemnavit, hic jam dicunt docti aliquid, quod patienter tolerare non possent: non enim damnari possunt libri, qui à doctis leguntur, approbantur, laudantur.

IDEM p. 393. *Has ego syntheses subieci examini, ne mea sensa producerem, sed grandium potius Theologorum sententias, quas rejicere sit temerarium, cum impossibile sit probabilem condemnare sententiam; & impossibile eam non esse probabilem, cui multi Doctores subscribunt. Qui enim propositioni à multis viris doctis assensum neget probabilitatem, hic negat lineæ longitudinem, superficiem, latitudinem, & corpori profunditatem: hic negat definitionem definitio competere. Nam propositio probabilis, si agamus de authentica probabilitate, **QUA THEOLOGIAM NOSTRAM STABILIMUS**; illa est, qua ab aliquibus magnis viris asserta.*

In hunc scopulum impigit quidam precipuè Antistes, qui simul admittit easdem propositiones esse Doctorum plurimum & easdem improbables esse: sed quid faciemus, aut dicamus homini incapaci doctrina? Quis enim hunc errorem non percipit, ut verum addiscat est incapax.

IDEM p. 89. *Nulla ex predictis synthesisibus aliter potest sua probabilitate privari, quam si contradictoria transeat in articulum fidei. Patet, quia opinio probabilis est, qua à magnis & multis defenditur. Et tamen humanitus nun poterit fieri, quod illi Doctores, qui subscribunt, multi aut magni non sint. Vel sige quemcunque casum possibilem prater definitionem Ecclesia; congregentur*

gentur universi Europæ, docti, indocti, magni, parvi; non tamen poterunt facere qui vix deſerire vixit non esse vixit, aut viros eximios & ſummarum Academiarum lumina non magnos. Videas igitur quàm ſtupide TITUS contra eam Academiarum illuſtriſſimarum ſoles fuerit auſus. Et invidiæ ignorantiam condoleas.

IDEM p. 652. de Secreto. Scripſit erudiſſimum tractatum DIANA de Confefſionis ſigillo (eſt pars quinta unius voluminis) & in toto ſeveriſſimè philoſophatur, & merito: in hac enim ſunt Chriſto & ſacramenti omnes laxæ ſententiæ, quæ hac materia circumferuntur. Utinam cum agitur de ſacramentali ſigillo eſſet bona conſequentia hæc: Opinio laxa conſideratur à DIANA: Ergo eſt improbabilis; ego enim nihil habere aut vociferari deberem; at quidquid DIANA & clamant, opinioniones contrariæ dicuntur manere probabiles, petram offenſionis non tolli; & ideo unam aut alteram quæſtionem adjuugo, &c.

IDEM p. 545. Puto hanc debere poſitionem admitti. Quando occurrit materia, de qua in terminis & expreſſo unius ſolus autor gravis tractavit, ejuſdem Autoris reſolutio dicenda eſt ſemper certa (hoc eſt omni probabiliore ſecurior) quovisque alioſque Autores etiam graves, qui in terminis illam impugnant, non enim remittet certitudinem & incipiet eſſe Probabilis, non probabilis, minus probabilis, prout adverſarii ſu pauciores, non plures; & tunc demum improbabilis erit, cum ab univerſis rejectetur. Cum igitur hanc quaſtionem in terminis tractavit AMICO, omnesque ſent ab AMICO, nemo in terminis contra DIANA, niſi ſtatim videbimus, contra non eſt, & ut eſſet, ſolus inde ſequeretur, ut plurimum contrariam etiam eſſe probabilem, quod non admitto, & demonſtrabo inferius; qui enim AMICO doctrina contradicunt, inconſuetudine politica aſſignant, ac ſi in vernaculis noſtris non otirentur quotidie in aliis materiis plures inconſuetudine) ſequitur reſolutionem AMICI eſſe certam & non dubitatam ab extrinſeco.

IDEM p. 549. Anne eadem doctrina (AMICI de occaſione

causam, quæ potest admitti stando iure civili aut canonico. Respondeo hanc quam modo proponis esse quæstionem de facto, nec à speculatione pendere. Addo AMICI doctrinam esse novam & lectissimam vulgus JUNIOREM, atque adeo nihil de illa à Pontificibus, aut Regibus fuisse dispositum.

GABRIEL p. 549. Dices ex hac doctrina multa suboriri inconvenientia, & ideo rejiciendam esse. Et respondeo hanc, ex antea præsertiente magna pericula & damna suboriantur, ergo non esse bonam consequentiam. Hinc est quod ego summa inconvenientia sequi ex multis opinionibus quæ hodie circumferuntur, nec tamen ideo illas improbabilis esse. Multa enim suboriantur ex restrictionibus mentalibus; multa ex deculis compensationibus; multa ex licentia occidendi injustum iudicem aut regem, quam nonnulli concedunt; multa etiam ex illa opinione, qua docet de occultis non judicare Ecclesiam; multa ex aliis; quibus tamen non obstantibus inconvenientibus illa sententia terminis, quibus hodie in scholis traduntur, sunt ut minimum probabilissima, & à nemine damnari possunt.

IDEM p. 550. Hinc patet Logicam reformari debere, & totam illam Dialecticam partem, quæ à simili, ab exemplo, à minori ad majus, à majori ad minus, ab impossibili, ab inconvenienti, ab absurdo, & innumerabilia, quæ ab Autoribus passim traduntur, in Moralibus claudicare, & expungi, aut rescribi debere. Hanc ego ab eadem Moralem Grammaticam, Moralem Logicam, & Moralem Philosophiam scripsi, quas præmittam Nova totius Theologiae Moralis editioni, quam apparo.

IDEM p. 552. Non volo examinare, utrum hac opinio sit probabilis? (sicutum esse fugientem insequi ad recuperandum honorem propter acceptam alapam vel fistulam, illumque vulnerare & percutere.) Malo enim id supponere, qui enim probabilitatem extrinsecam negaturus erit sententia tanto & tantorum scriptorum numero stabilita? Quis intrinsecam tantis rationibus firmata? Sed infera. Ergo qui fecerit quod hac opinio esse licitum docet, non operabitur suadente diabolo, nec poterit probabiliter dici culpam mortalem commisisse.

IDEM

IDEM p. 550. *Probo Minorem etiam, videlicet esse probabile non peccare mortaliter, qui imponit falsum testimonium alicui, ut suam justitiam & honorem defendat: quia illud est probabile, quod asseritur à viris doctis probisque; & hæc doctrina habet pro se viginti aut plures viros magnos & doctos, qui si dicantur non sufficere, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia. Vide Casparum Hurtadum dis. 4. de reo. diffic. 1. Dicastillum de Just. l. 2. tract. 2. disp. 12. part. 4. dub. 2. n. 404. Dianam part. 9. tract. 8. resol. 43. p. 356.*

IDEM p. 202. *Ut Judicem integerrimum agas, inquiris primo, An punire illum possis, qui secutus opinionem probabilem? Secundo, An excommunicari possit inobediens, si pro se opinionem probabilem habeat? Tertio, An qui occiderit ob defensionem vite? Quarto, An qui occiderit ob defensionem honoris? . . . Et ad omnia dubia respondeo negativè. HÆC OMNIA MIHI CLARA ET CERTA.*

IDEM in Commentario in Reg. S. Benedicti l. 1. n. 65. *Petrus secutus opinionem benignam probabilem, non satisfecit mandato sui Abbatis in casu, in quo probabiliter non tenebatur obedire, & probabiliter tenebatur. Pralatus subscribens sententia severiori judicat illum debuisse obedire, ac propterea peccasse. Petrus, an possit contra illum procedere, & punire tanquam inobedientem?*

66. *Sublato omni scandalo & aliis extrinsecis inconvenientibus, quæ communiter in talibus casibus reperiuntur; si id acciderit, ut ponitur, putà si secreto contigerit, aut coram doctis, qui scandalum pati non possunt sine causa; respondeo Petrum non peccavisse. Adde posse Pralatum subscribere alteram opinionem, ac propterea censere Petrum habuisse obligationem obediendi; sed illam invincibiliter ignoravisse ductam opinione probabili. Nilominus temere judicat Pralatus eum peccasse, quia improbabile est eum peccare, qui sequitur opinionem probabilem, ut num. 59. ostendi. Cum ergo improbabile sit Petrum peccavisse, injustus erit ille Antistes, qui contra illum procedet: quia ubi non est culpa, nec medicina est opus nec pena.*

IDEM in Epistola ad Anton. Dianam. p. 24. *Quibus autem*
prospiciunt (sententia mitiores) arrident, non solum milites sed
VIRGINES etiam appellantur. Sed cur? Exponam breviter.
 Namque & quotquot internam attentionem requirunt, in offi-
 cio divini operis gratia, considerata vivacitate humani ingenii,
 concludunt, vix aut ne vix quidem posse hominem satisfacere
 sine aliqua distractione veniali: Sic de preceptis aliis pariformi-
 ter philosophantur: at nos, qui contra generose sentimus, & sen-
 sum nostrum armato ratiocinio firmamus, non solum milites,
 sed & **VIRGINES** sumus; possumus enim ita Horis, aut aliis
 etiam Ecclesia preceptis satisfacere, ut ne in levem quidem cul-
 pam incidamus. Prolatio enim & quacunq; alia extrinseca ope-
 ratio, est facillima; & humana Principum leges (Ecclesiastica aut
 secularis sint) non precipiunt internas. Porro conscientia qua
 sine veniali operata est, Virgo est; & fortissima miles, qua vinci
 non potest, nam inusta non potest. Sic sentimus, & quia hac nos
 emulcat Regularis hic Agnus, dum philosophamur, generose &
 elementer, sequimur **AGNUM** (nimirum **DIANAM**) quocun-
 que erit. Certi enim sumus, tanta illius dogmata Theologorum
 firmatis numero, ut querenti, an hoc aut illud liceat? sufficiat re-
 spondere, ΑΥΤΟΣ ΕΦΑ, hoc est, **DIANA DIXIT**.

IDEM p. 134. Solent aliqui angi scrupulis & suadere, solent
 etiam precipere viam tutiorem in materia probabili. At ipsi vi-
 debantur mihi non percallere Probabilitatis essentiam & ideo in
 Commentario meo in Regulam D. Benedicti Diss. 6. de Opinione
 probabili n. 58. & 61. duas Theses posui. Prima erat: Omnes
 opiniones probabiles sunt per se æquè tutæ & securæ. Secun-
 da: Benigniores etsi sunt aliquando minus probabiles, per
 accidens sunt semper utiliores & securiores. Rationem dedi:
 & quia est solidissima, nec formam nec materiam mutabo. Pri-
 mam ego sic probó: Illa opinio est tuta & segura in conscientia,
 qua si iuxta illam exactè opereris, te liberabit à mortali & venia-
 li: at hæc æquè præstabit quacunq; probabilis opinio: Ergo qua-
 cunq; est æquè tuta & segura. Secundam sic: Inter duas opinio-
 nes, alias æquè tutas & securas, si exactè opereris, illa tutior & se-

curior.

curior dicenda adhuc erit, juxta quam certius præsire poteris te operaturum exactè: At qui hoc habent sententia benigniores: cognita enim humana fragilitas, nos in suspicionem ac diffidentiam nescio quam inducit, cum proponuntur res ardua & difficiles; qua abest aut cessat cum proponuntur faciles. Rem exemplo dilucido. Debeo legere Officium divinum: & quia dua dantur opiniones probabiles; altera, qua internam attentionem requirit, altera qua non requirit; tamen si sit verior & certior hac posterior, ponamus uberioris doctrina gratia, internam attentionem probabilius requiri. Sed quam tunc opinionem habebò? Tutio rem ais. Acquiesco; at interrogo, utra sit tutior? Porro si exactè, juxta severiorem operaturus sum, utraque est aequè tuta: & si attentionem internam habuero, seu priorem, seu posteriorem sequar, non peccabo. Sed quis me securum & tutum reddet de attentione? quis spondebit mihi, me sine distractione Horas Canonicas recitaturum? Ergo praevideo periculum non ortum ab opinione severiore, sed à propria fragilitate; periculum tamen quod severiorem opinionem comitatur, & adesse benigniori non potest. Ergo benignior, et si supponatur esse minus probabilis, est securior & tutior. Rem eandem illustro aut exemplo altero, aut priori ulterius nunnihil promotò. Sic discorro. Habes opinionem severam. Bene est. Provolueris ad pedes meos, & statim fateberis distractiones in oratione & officio venialiter ut minimum peccaminosas. Propones scrupulos, & te non rarè relegisse aliquas horas dices, quia debitam attentionem habuisse non putabas. Audio patienter singula, & interrogo, an vel unica die legeris officium Canonicum sine distractione veniali? aut certò aut probabilius negas, dicesque vix id esse possibile viro ingenioso & multis negotiis implicato. Finem imponis confessioni, & absolveris. Surgis, & oro ut me sacramentaliter audias. Acquiescis, & meas ego culpas (heu nimis multas!) qua possum contritione confiteor, & de officio divino ne quidem verbum ego. Petis an non peccaverim in horarum lectione? & respondeo, Me tota hebdomade, toto mense, toto anno &c. legisse sine culpa veniali: & me non peccavisse venialiter,

venialiter, tam certo scire, ut possum iuramento firmare, Annon
 minaberis? annon pia quadam devotione invidēbis? Omnino. Sed
 unde ego hanc immunitatem obtinui? Respondebo. Homo sum te-
 met ipso fragilior, præditus acris & igneo ingenio: uno momento
 celos verso, altero ad subterranea trāscō. Nulla in oratorio move-
 tar musca, qua mihi non sit impedimento. Attendere lectiōni
 desisto, & quam possum attendo, sed distractiones non evito; in-
 voluntarias millies, interdum etiam voluntarias: & nihilomi-
 nus nullo crucior scrupulo, nullo dubio angor, quia pruden-
 ter suppono, me ad actionem internam non teneri: eam ha-
 bere bonum esse, & ea carere, nequidem esse levem culpam;
 nec ad lectiōnem tantum & attentionem externam obligari.
 He legistoteum quod Rubrica iubent, certo scio; ita certo ut pos-
 sum iurare. Ergo me ne venialiter quidem peccavisse in hac
 materia certo scio, & ita certo ut possim jurare. Habeo igitur
 immunitatem, securitatem & tranquillitatem, quibus cares, &
 quas habere poteris, cum volueris. Est enim tibi liberum desere-
 re opinionem probabilem quam habes, & contrariam opinionem
 adhibere. Hac certa sunt & valde notanda in praxi.

ITEM CARAMUEL p. 143. Has ego Theses tanquam cer-
 tas assumo.

Prima. Qui ex duabus opinionibus probabilibus nunc sequitur
 alteram potest sequenti momento licite tenere alteram. Hanc iu-
 dico luce meridiana clariorem. Sed neque illam non admittit Lu-
 go; ait enim num. 48. Ego tamen non facile id concedam: & ali-
 ud est, me iudice, quam propositionem non concedere, & aliud
 illam quidem concedere, sed non facile: Quam differentiam
 alii intelliget, qui legere historiam sequentem dignabitur. Vidi
 semel ingeniosum & doctum subditum nescio quid à severo Abba-
 te postulare. Negat iste: instat alter iterum iterumque: & tunc
 Abbas: Concedo licentiam, quam postulat; sciat tamen me illi-
 benter hoc facere. Et illi subditus: Nunquam ego petii quod li-
 benter hanc licentiam concederet, sed quod concederet. Ergo
 similiter ad nostrum casum. Hanc Thesin concedit Lugo, sed non
 facile; Et ego aio, modo illam concedat, me non curare, utrum il-
 lam concedat facile, vel non facile.

Secun-

Secunda. Ex hac libertate nullum præjudicium tertii sequitur, & multa inconvenientia & damna tertii consequuntur. Nullum sequi præjudicium ostendo; quoniam qui suo utitur jure, etiam cum damno tertii, nemini præjudicat: est enim præjudicium non qualecunque damnum sed illatum injuste. At omnia illa inconvenientia qua enumerat Lugo, ex hac doctrina sequi certum est, justè tamen.

Tertia. Hæc est mala consequentia; Ex hac doctrina magnæ inconvenientia sequuntur; ergo non est probabilis. Patet, quia ex certissimis & evidentissimis propositionibus magna damna aliquando sequuntur, & nihilominus sunt vera.

Quarta. Hæc propositio, Ecclesia qua sæcunum, officium divinum, &c. præcipit, compræcipit nequis mutet sententiam probabilem eo casu, quo ex tali mutatione hac præceptum posse non observari sequeretur, est falsa. Cum vidit Lugo ex natura rei mansere libertatem mutandi opinionem probabilem, confugit ad superius præceptum. Sed hoc effugium nullum est; quia habere hanc vel illam sententiam, est actus merè internus, nec humana auctoritati subditus. Et si diceretur Ecclesiam de occultis judicare, fortè adderem Ecclesiam compræcepturam fuisse, ne quis casuposito opinionem mutaret, si hic casus fuisset illi propositus; nam aliud est, Ecclesia præcipit, & aliud, Ecclesia præcepisset si prævidisset hoc. **CERTUM EST ENIM PRÆCEPTA HÆC ESSE ANTIQUISSIMA, ET HAS SUBTILITATES AB ANNIS PAUCISSIMIS MOTAS.** Dico igitur veteres Legislatores hæc inconvenientia non prævidisse. Sufficor eos, si illa prævidissent, laturos fuisse aliquam legem circa mutationem dictaminis probabilis; non qua respiceret actum purè internum, sed qua opus externum, puta si Ecclesiam sæcunum diem juberent juxta primum horologium servari. Adde ejusmodi legem nondum latam. Et subiecto motus novis dubiis, & novis cognitis inconvenientibus, expedire ut nova lege Ecclesia veterem legem propugnaret.

Quinta. Qui introit contractum merè probabilem, si suo jure cessit, tenetur stare contractui; aliàs non. At si mutet dicta-

mentum

Men, inquit, procedet in prajudicium tertii. Negajudicium
 & concedo liberè tertii vel iacturam, vel damnationem: quoniam si
 tertius hoc prajudicet, & adhuc inivit contractum, sibi imputet,
 qui socium potuit strictius obligare, & omiserit. Si non prajudicet
 hoc damnatum, enumeret inter inforsantia, quæ ignoranter frequen-
 tissimo incurrimus, & solam accuset ignorantiam.

IDEM p. 139. Propono alteram. (Petrus die Sabbathi, sub
 mediam noctem, ut primam audiuit duodecimam, comedit car-
 nes, & postquam satur excessit è mensa, audiuit aliud horologium,
 significans horam duodecimam. Die sequenti communicare vult,
 & sic discursit: Horologia habent opinionum probabilium virtu-
 tem. At ego comederam ante quam tale horologium sonaret. Er-
 go probabile est, quod comedi ante duodecimam: Ergo probabile
 quod sim jejunus. At opinioni probabili conformare conscientiam
 possum: Ergo potero communicare.) Et volo scire cur communi-
 care non possit; nam stando doctrina precedenti potest: & ego in
 toto hoc Petri discursu, quod possim aut negare aut reprehende-
 re, non inuenio.

IDEM p. 138. His principiis insistens proposui casum diffici-
 lem in Comm. in Regulam S. Benedicti Disp. 117. n. 1446. quem
 ex dictis poterit quicumque resolvere. Ille erat (Paulus ingressu-
 rus navem majoris commoditatis gratia conualit secum Diurnale
 subscribens Thomæ Sanchezii in sum. Tom. 4. c. 19. n. 8. affirman-
 ti legentem ea quæ continentur in Diurnali, officio divino satis-
 facere. Postquam autem solverunt è partu, mutavit dictamen,
 & sententiam Joann. Sancti in select. disp. 15. n. 2. asseren-
 tis, in Diurnali non consenseri integrum officium divinum, ac
 proinde carenssem Breviario, licet Diurnale habeat, non teneri
 legere officium divinum; illud non legit.) Sed quomodo respon-
 dendum hanc difficultatem proponenti? In loco citato hæc scripsi.
 (Ut exactè respondeam, opus est omnes circumstantias expendere:
 Paulus primò Sanchezii sententiam sequebatur, & bene fa-
 ciebat, quia est GRAVIS autor ac probabilis ejus sententia. Ex
 vi hujus doct. amicus, potuit sine culpe gravis scrupulo relinquere

Breviarium in terra, & solum conferre Diurnale. Secundo affirmatur Paulus mutasse dictamen, & hoc humanum est & rationale. Homo non est suarum opinionum mancipium. Cum probabile dictamen mutat, utitur sibi cælitus concessa libertate, & bene facit. Fidei orthodoxa, dogmatibus, demonstrationibus ac principis per se notis subest ingenium: probabilibus sententiis superest. Ideoque quam liberè sententiam Sanchezii approbavit, tam liberè potuit illam dimittere. Potuit igitur Paulus sine conscientia scrupulo mutare dictamen; & valedicens uni Autori, sequi alterius opinionem probabilem. Tertio dicitur Paulus voluisse uti Diurnali, & defectu Breviarii multis diebus, quibus in navi fuit, horas non recitasse: nec tamen peccavit mortaliter; operabatur enim iuxta conscientia dictamen, quod erat probabile ac prudens, subnixum Sancti autoritate.

IDEM p. 144. Sed quid si Paulus cum habuit primum dictamen, etiam habuit simul intentionem illud mutandi? Negat hanc mutationem posse fieri Cardinalis de Lugo, &c. Hæc dicta sunt in opinione admittentium actus voluntatis virtuales & interpretativos, quos permulti negant. Quod si partem probabiliorum sequaris, & adseras, non dari interpretativos volitiones, &c. Suppositionem debebis admittere. Dices quando Paulus ingressus est navim, voluit mutare dictamen? Ergo voluit non legere. Patet quia ex mutatione dictaminis inferebatur lectionis omisio. Ergo peccavit graviter: quia mortifere peccat, qui vult non legere cum potest, & Paulus antequam à portu solveret, poterat conferre Breviarium & legere. Multa hic confunduntur, qua expendere, nisi timerem censeferi nimis prolixus. Respondeo itaque concedendo, Paulum, cum ingrederetur navim, voluisse mutare dictamen: & distinguo Consequens. Voluit ergo non legere, hoc est omittere horarum lectionem, quam tunc iudicaturus erat obligatoriam, nego: illam quam tunc iudicaturus erat non obligatoriam, concedo. Ergo peccavit graviter; Nego subsumptam consequentiam. Ut enim actio non sit peccaminosa, correspondere debet prudenti dictamini, non futuro aut præterito,

verito, sed illi quod est presens, quando illa fit, & omisso autem officio divini, licet esset contra dictum amen, quod habiturus erat Paulus, cum lectionem erat omisurus.

IDEM GARAMUEL p. 205. Nolo examinare an iudicet de occultis Ecclesia? Negativam esse probabilem sententiam suppono; & inquirō, an posito quod non iudicet de illis quæ sunt per se occulta, iudicet de occultis per accidens? Respondent communiter, quod sic. Et tamen ego volo videre unam rationem, quæ probet Ecclesiam non iudicare de occultis per se; quæ tamen non aequè probet, eandem non iudicare de occultis per accidens. Ideo, inquit, Ecclesia non iudicat de occultis per se, quia illa non potest cognoscere per se: ergo ipsa per accidens carebit autoritate iudicandi de illis, quæ cognoscere non possit per accidens, eundem enim effectum, quem causa per se dat per se, causa per accidens dat per accidens. Nam signis est calidus per se, & opponitur frigori per se; aqua dum est calida per accidens opponitur frigori per accidens.

Ut hanc doctrinam firmem, produco DIANAM, qui part. 2. tract. 12. resol. 2. interrogat, An qui voluntarie distractus horas recitat, præcepto Ecclesia, & capiti Dolentes satisfaciatur? Respondetque benignè & doctè; & ut responsionem suam firmet, utitur hoc argumento. (Nemo potest præcipere aut vetare, quod non potest punire: sed non potest punire, quod non potest cognoscere & iudicare; sed Ecclesia extra confessionem non potest cognoscere & iudicare actus internos: Ergo dicendum, quod non potest eos præcipere aut vetare.) Et ex his fundamentis statim argumentis opposita sententia satisfacit.

At ego doceri à DIANA velim, an hoc eodem argumento, quo attentio interna excluditur, non possit etiam aequè excludi lectio occulta privata? Peto, an quando non dantur testes & arbitri, teneatur aliquis legere Horas Canonicas privatim? Respondet Titius negativè, ingenia DIANAE (imò aliorum qui eius sententiam amplectuntur) usus; aut abusus sic inquit Nemo potest præcipere aut vetare, nisi possit punire; & nemo potest punire,

nire, nisi possit iudicare: & nemo potest iudicare, nisi possit cognoscere: Ergo si res sit per se & essentialiter incognoscibilis, erit per se & essentialiter iudicabilis, per se & essentialiter impunibilis, & per se & essentialiter impræceptibilis. Ergo si res sit per accidens incognoscibilis, erit per accidens iudicabilis, per accidens impunibilis, atque etiam per accidens impræceptibilis. At qui lectio Horarum occulta, & etiam emissio eadem lectiois occulta per accidens est incognoscibilis; (superior enim, qui externos subditorum actus vere occultas & secretas cognosceret, non esset iam homo, sed Angelus.) Ergo per accidens est iudicabilis. Ergo per accidens est impunibilis. Ergo per accidens est impræceptibilis. Ergo per accidens accidit superioribus, quod non possint interdicare actiones aut omissiones secretas & occultas per accidens. Huic rationi addit vires Tridentinum Concilium sess. 24. c. 1. Ibi enim agit de inconvenienti plurimo, quod ex matrimonio clandestino suboritur; & ait: Cum malo cum ab Ecclesia, qua de occultis non iudicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur, &c. Ex quibus verbis hoc potest argumentum formari. (Ideo Ecclesia de clandestino Matrimonio non iudicat: Ergo illa occulta, de quibus illa non iudicat, non sunt tantummodo occulta per se, sed etiam occulta per accidens: quia matrimonium clandestinum non est occultum per se, sed per accidens.

Videtur huic subscribere opinioni Escobar. Moral. Theol. Tract. I. Exam. 7. c. 3. Nam secutus Sanchez, Camitolium, Eaguidez & Sa, docet eum, qui ex occulto duellum respicit, non incurrere in excommunicationem.

Bone Deus si hac opinio ferè vel admitteretur, actum esset de tota aut ferè superiorum autoritate. Subditi obedirent ad oculos, & privarim omnia mandata (Ecclesiastica aut secularia) temerarent. Nemo peccaret, qui secreto comederet carnes diebus Veneris: nemo qui diebus ieiunii secreto comederet tertio vel quarto: nemo qui secreto omitteret officium divinum. Nimia omnia & improbabilia, ET TAMEN LEGITIME ILLATA EX

DO.

DOCTRINA PROBABI: *Ut visde* EX HAC DOCTRINA ORIRI IN NOSTRIS SCHOLIS POSSIT INDEPENDENTIUM ILLA HERESIS, *quæ ab annis pauculis insicit Angliam. Querenda igitur est ratio probabiliore certior, quæ hanc doctrinam perniciosam debellet. Ergo, Theologe Lector, me iuva. Ergo vel mihi ostende, cur antecedens non sit probabilis, aut cur consequens sit probabilis: aut tandem ostende errorem in argumentationis nostræ formæ, quoniam doctior esse desidero, nec aptos Magistros invenio.*

CARAMUEL p. 216. *Si me amas, Lector, & Doctrinæ consequentiam sectariæ, responde obsecro mihi, unac possim simul eodem tempore duabus ejusdem præcepti partibus satisfacere? Afferrent omnes, qui teneant nō posse simul tempore audire duas Missæ partes. Vide DIANAM p. 2. tr. 17. resal. 18. Infero: Ergo se eodem tempore possumus, etiam eadem actione. Concedisne omnia? Ergo proficere, & responde sequentibus.*

P. 217. *De confessione & communione annua: An unica duorum annuorum obligationi satisfaciat? Præcipit Ecclesia, ut singulis annis confitearis, & sanctam Eucharistiam recipias, & determinat ad tempus, nimirum à Dominica Palmarum ad Dominicam Quasimode. Ergo his diebus poterit Petrus communicare, ut satisfaciat præcepto anni elapsi. Ergo bis etiam diebus poterit, ut satisfaciat præcepto anni futuri. Ergo bis communicet, semel pro anno priori, & semel pro posteriori, duobus præceptis & pro duobus annis satisfaciet. Admittuntur istæ tres consequentiæ communiter. Sed quid, si semel tantum communicet? Anne unica ille communione pro duobus annis satisfaciet? Probabilissima est assertiva sententia.*

Ibid. *de lectione diurna: An unica lectione aliquis duorum obligationi satisfaciat? Multum debent Dialectica cætera Facultates, & Theologia Moralis plurimum; multa enim opiniones in illa sola rationis paritate probantur. Peto igitur, utrum ille, qui vespere Matutinas & Laudes recipat, duorum dierum satisfaciat obligationi? Ance questionis resolutionem suppono primò posse*

0

Eccles

Ecclésiasticos vespere sine mortali culpa legere Matutinas & Laudes diei presentis sequentisque. Satisfaceretne utrique penso, si semel tantum legeret Matutinas & Laudes? Patientiam habe in me & omnia reddam tibi. . . .

Opinio prima affirmat simplicem Matutinarum & Laudum lectionem, si fiat sub vespere, duorum dierum obligationi satisfacere; & probat: quia una & eadem actio potest Philippus simul satisfacere duobus præceptis numero distinctis eodem tempore concurrentibus. . . .

Huic ex diametro opponitur sententia altera, asserens non posse eadem recitatione satisfieri utriusque obligationi.

P. 220. Prima ratio timet abusus, & morum aliquam deformationem, sed perperam: quoniam sequi rationem probabimus, nec abusus, nec relaxatio, sed virtus est. Virtus enim est obligationi satisfacere, & qui operatur probabiliter, satisfacit obligationi.

Secunda ratio auctores potius respicit, quam Syllogismos. Sed est si nemo subscribat asserenti sententia, quis huc usque propugnans negantem? Ergo aequè singularis erit qui negat, atque ille qui asserit, quousque auctorum numerus alterutri parti faveat.

P. 222. Proposui hanc doctrinam eximio cuidam Doctore Iesuitæ, Florentia Moralis à multis annis professori, & hic Praga doctenti; & respondit, sibi videri benignam sententiam probabilem. Ejus nomen non exprimo, scio enim malle eum in pace vivere, nec morderi ab indoctis, quam ab ingenii perspicacitate colaudari. Ergo pro illa sit iste primus autor. Sit secundus Caramuel. Fortè alii accedent; & que probabilis est ab intrinseco, ab extrinseco erit etiam aliquando probabilis. Forte etiamnum est probabilis ab extrinseco benigna opinio; est enim nova, & solùm à nobis tractata; habet pro se duos Auctores, & contra se nullum: & quia hoc verum, cur non erit probabilis?

Hac omnia disputando dicta sint. (Nam etiamnum proderit hoc lapide frangere dentes invidia.) Tu, amice lector, ne festines, sed a severiori sententia: quousque, pro benigniori quatuor vel sex auctores habeas.

P. 225. *Non est animus approbare aut improbare istam sententiam (de audiente simul duas medietates Missæ) sed notare qua debeat consequenter admittere meus Diana, si Dialecticam amat.*

Rationis puritas nos deduceret ad officium divinum: nam iuxta mores & Rubricas Monasticas, in officio solenni habemus 12. Lectiones, & totidem responsoria, qua non recitat communiter, sed audit tantum. Ergo si sint 24. Religiosi in choro, & singuli dicant simul lectionem & responsum, satisfacient præcepto legendi 12. lectiones, & totidem responsoria.

Quando duo legunt simul, non erit opus ut alter alterum expectet; sed poterit alter incipere versus sequentem, antequam alter precedentem absolvat: quoniam potest simul se & socium audire; nec est cur ad attentionem & auscultationem recurrat? quia attentionem internam non esse necessariam putamus.

In officio divino nonnulla pluries repetuntur: an hæc toties deberent repeti? Respondi olim in Commentario in Regulam S. Benedicti, esse probabile singulas horas, singulis respondere præceptis, esse certum, unico actu hominem posse diversis præceptis satisfacere; adeoque, si semel in una hora dicatur Pater, Ave, &c. qua in horis diversis repetuntur, non debere in aliis recitari.

Si cui Rosarium legere præciperetur, hoc est quindecies Pater, & centies quinquagies Ave diceret, quia singula Pater, & singula Ave diversis præcepti partibus correspondent: & si possumus stando Diana resolutioni, eodem simul tempore diversis præcepti partibus satisfacere; an hæc omnia Diana admittet? Non puro. Quid ergo? Vel hæc omnia debet transglutire, vel à principali opinione discedere?

P. 252. *Quia Basanomenus Lutheranorum filius est in Lutherana urbe natus, inter Lutheranos nutritus, Magistros habuit & Predicantes Lutheranos, sic ubi primum P. Valerianum Magnum Capucinorum decus, & alios audivit inculcantes, vel esse recedendum ad Romanam Ecclesiam, vel recedendum à Christo; fervide insurrexit, & dixit: Christianismus probabilissima re-*

ligio est, & sub ipso dantur secta antiquiores, juniores, severiores, benigniores, universales, minus universales, & præcipue Romana, Lutherana, Calviniana) QVÆ SUNT VERÈ PROBABLES: ergo mihi Lutheranò non est necessariè redeundum ad Romanam Ecclesiam, aut secedendum à Christo; nam præter Romanam religionem, cui probabilitatem non nego, etiam Lutherana est Christiana, & probabilis, & multo Romana benignior. Vm rationis jam penetras; jam vides quò respiciat Hæreticus. Tenet primò esse probabile, quod Deus mentiri nequeat; secundò esse probabile, quod revelarit sacram paginam, & si velit, ut sic loquar, dictaverit; tertio esse probabile, quod eandem Romana Ecclesia bene exponat; & tamen addit, iis non obstantibus, harum Antitheses esse probabiles. Resolutionem hanc sic ille confirmat & dilucidat. Doctrina Aristotelis, inquit, prout hodie traditur, in Academiis Italicis, Hispanicis, Gallicis, probabilissima est; nec contra hanc ipsam probabilitatem militat mundi æternitas, & anima rationalis mortalitas; nam isti & similes errores sunt expuncti, nec jam traduntur à Christianis Philosophis. Hac ipsa doctrina & schola Aristotelis in tres sectas dividitur, Thomisticam, Scotisticam & Nominalem; omnes probabiles, omnes celebres, omnes plausibiles. Dicant Dominicani (Nostra schola Aristotelica est & antiquior Nominali & Scotistica: ergo redeundum ad ipsam, vel secedendum est ab Aristotele). Quid inde? Nam à Franciscanis ridebuntur, qui a quo jure reponent, (Vel admittendam esse Scoti scholam, vel relinquendum Peripatum) tunc enim argumentatio urgeret, cum vel una sub Christo religio, vel una sub Aristotele schola demonstrationes produceret; nam si una secta demonstraretur esse vera, reliqua demonstrarentur esse falsa; & in nostro casu, ait Basanomenus, omnes has Religiones (Romanam, Lutheranam & Calvinianam) ESSE CHRISTIANAS ET PROBABLES JUDICO, & omnes has Scholas, (Thomisticam, Scotisticam & Nominalem) esse Aristotelicas & probabiles censeo; & hanc ob rem ratiocinio illo disjunctivo, vel redeundum est ad Romanam Ecclesiam, vel secedendum est à Christo, convin-

ei aut argeri non possum. Nec antiquitatem ipse, & Concilia Generalia morabitur; hac enim, ut ait, probabilia argumenta & non evidentia ministrant; quoniam schola Aristotelis Christi religione multò antiquior; & Academia Peripatetica multò numerosiores magistros habent, quam Generalia Concilia; & si licet P. Magno doctrinam Peripateticorum de errore & tyrannide arguere, cur non licebit Basanomeno esse & cautiore? cur non dicere, Romanam quidem Ecclesiam esse probabilissimam, adeoq. in foro interno esse securissimam; & tamen hoc ipso non obstante, Lutheranam, quam ipse profitetur, esse etiam probabilem, atq. aequè Christianam & securam, imò securiorem omnino, QVONIAM MINUS PROBABILIS SENTENTIA, SI BENIGNIOR, ETIAM SECURIOR EST? Cur non licebit addere, se esse in quieta conscientia apud Lutherum, adeoq. nec teneri redire ad Ecclesiam Romanam, nec à Christi religione fecedere?

Sic discurret etiam Basanomenus: & deberes à te, Lector erudite, compefci. P. Valerianum Magnum auditur, & alios audire desiderat.

Antequam vero hanc dubitationem proponeret Carameus, hæc præmiserat verba: *Ad solam illorum, qui in Germania habitant, & multos viros, aliàs probos, infectos dolent habere, aliquas periodos scribo, & verius ex selectissimis Autoribus excrivo. Adde his, quæ ad Epistolam V. ex Erado Billio, Jeffuita, notat Wendrockius.*

Sequntur Propositiones ex MASCARENHAS, Jesuitæ, libro excerptæ, edito Anno MDLXVI. in Gallia, & D. Virgini dedicatæ, à qua, ut Autor profitetur, hæc dogmata ipsi fuerint inspirata.

MASCARENHAS Tract. 5. n. 491. *Dicendum absolutè est, Missam de precepto non esse necessariò audiendam ab uno eodemq. sacerdote, sed posse audiri ab uno v. g. usq. ad consecrationem, & ab alio à consecratione usq. ad finem. . . . licet transverso ordine prius audiat ab uno sacerdote partem Missæ posteriorem, & postea ab alio partem priorem.*

Et ratio est, quia qui ita facit, verè audit integram Missam (quamvis non unam, sed partes duarum) quod tantum præcipitur. Et confirmatur, quia cum Ecclesia sciat suas leges ita à gravibus Doctõribus explicari, hoc ipso quod earum explanationes permittit publicè imprimi & doceri, censetur suum præceptum secundum eas moderari.

Sed ratione huius doctrina quæres, utrum satisfaciat præcepto, & non peccet mortaliter ille, qui simul & in eodem tempore audit duas partes Missæ à duobus sacerdotibus, quorum unus Missam incipit, dum alius medium absolvit; hoc est, audiendo simul & in eodem tempore à primo sacerdote principium Missæ inque ad consecrationem & à secundo à consecratione usque ad finem Missæ? Multi & graves Doctores asserunt sic facientem peccare mortaliter, & non satisfacere præcepto audiendi Missam. Nihilominus tamen contraria opinio docens talem non peccare, & satisfacere præcepto, est probabilis. Et ratio est, quia ad hoc ut una opinio sit probabilis, debet fundari in autoritate, seu in ratione: sed hac opinio non solum fundatur in autoritate, sed etiam in ratione: ergo & probabilis. Quod fundetur in autoritate, patet; quia illam docet P. Hurtadus disp. 6. Bonacina punct. 11. n. 13. Molfesius in sum. tom. 1. tract. 3. c. 17. n. 36. fine. P. Azor. part. 1. l. 7. c. 3. q. 3. Diana par. 1. tr. 17. resol. 18. & part. 5. tr. 14. n. 52. & alii. Quod autem fundetur in ratione, etiam probatur; quia ut ait P. Azor citatus, quod attinet ad attentionem, potest quis ad utrumque animum intendere; & Ecclesia, cuius est præceptum audiendi Missam, non præcipit, ut Missa audiatur ab uno Sacerdote, sed simpliciter præcipit Missam audire, & dua medietates Missæ constituunt unam Missam; & licet Missa debeat audiri secundum suum ordinem, tamen hoc non est de necessitate præcepti, ut dictum est supra n. 492.

Probatur 2, illa ratione adducta supra n. 491. quia Ecclesia scit, hoc ita à multis Doctõribus explicari: ergo eo ipso quod tales explanationes permittit publicè imprimi, & doceri, censetur suum præceptum secundum eos moderari. Et quamvis P. Aegidius q.

82. ar. 6. dub. 4. n. 288. asserat, hanc rationem in hoc casu non militare, sicut militat id casu supra n. 1. assignato; quia ut ille asserit, nec eodem modo loquuntur Doctores de uno casu, ac de alio: tamen postquam scripsit P. Aegidius, scripsere doctores supra citati, qui eodem modo loquuntur de uno casu, ac de alio: ergo &c.

IDEM Traët. 4. de sacros. Euch. Sacram. Disp. 5. c. 7. p. 239. 284. *Qui habuit pollutionem mortaliter peccaminosam quocumque modo habitam, premissa confessione potest sine peccato eodem die communicare. Maius dubium est de pollutione mortaliter peccaminosa, seu habita secum, vel complice; & hoc siue habeatur per fornicationem, siue per adulterium, seu per peccatum contra naturam, vel quocumque alio modo.*

Dico 3 qui habuit voluntariam, & mortaliter peccaminosam pollutionem siue cum complice, siue sine illo, si habeat debitum illius dolorem, premissa confessione poterit in eadem die communicare, quin in hoc peccet mortaliter, nec etiam venialiter. Ita Sylvester v. Eucharistia. 3. §. 10. n. 12. Navarrus retractans se in ultima edit. in manuali c. 21. n. 51. P. Aegidius q. 80. art. 7. P. Huradus disp. 9. diff. 13. P. Azar 1. part. l. 10. c. 3. ad finem. P. Suarez disp. 69. sect. 3. Ex hac enim P. Laymannus tr. 4. c. 6. n. 15. P. Henriquez l. 8. c. 51. n. 1. P. Fagundes l. 3. c. 6. n. 8. & cum multis Joannes Sancius disp. 23. n. 30. Es ratio est, quia nullus adest textus, qui prohibeat communicare seu celebrare hominem verè contritum, & rite per Confessionem sacramentalem confessum, quamvis in eodem die gravissimum peccatum mortale commisisset: ergo si potest in eodem die, in quoincidit in peccatum homicidii & hæresis (quæ sunt peccata graviora) communicare, ut omnes concedunt, sine peccato, poterit etiam in die habita pollutionis voluntaria, quæ est peccatum minus grave, etiam sine ullo peccato communicare, dummodo sit rite confessus: & confirmatur ex Concilio Tridentino; ait enim sess. 13. c. 7. illum sanctè & dignè Eucharistiã suscipere, qui nullius criminis mortalis sibi est conscius, dignè accedet se per confessionem probando: ergo asserere, deletum iam peccato per confessionem, ad huc fidatam non esse dignum Eucharistiã

charistia suscipienda; quia si suscipiat, peccatum veniale sit commissurus, videtur manifestè adversari Concilio, cum sequatur eum non accedere tunc sanctè & dignè, cum actionem exercent in mente Autorum contraria sententia intrinsece malam, & culpabilem saltem venialiter.

Et quamvis P. Vasquez q. 8. c. 7. credat antiquitus fuisse aliquam legem, vel universalem, vel provincialem, seu consuetudinem, qua per aliquas saltem horas post pollutionem prohibebatur communicatio, ut videntur ostendere loca superius dicta §. Nec facit; hoc tamen hodie communi & universali totius orbis consuetudine est abrogatum, & de facto hodie nulla datur prohibitio positiva; quia de ea non constat; neque naturalis, quia ex nullo capite ostendi potest.

285. *Tota hic dubitatio est, utrum debeat Confessorius consulere his sic voluntariè & mortaliter pollutis, ut illo die à communione se abstineant, non ex precepto, quod, ut supra dictum est, nullum datur; sed ex consilio, propter reverentiam debitam tanto sacramento? Ordinariè respondent Auctores affirmativè. Nichilominus tamen mihi magis placeat opinio Joannis Sancio in suis select. disp. 23. n. 30. asserentis hoc non esse consulendum; imò potius consulendum quod communicent, dummodo sint per confessionem rite dispositi; ne sub velamine reverentia erga hoc sacramentum, illud defraudent excelsentiori reverentia, qua ex tali sumptione illi accrescet, & cum ad realem sumptionem institutam fuerit à Christo, & sic suscipientes fini institutionis conformentur. Deinde hoc etiam consulendum, ne pœnitentes defraudentur gratia hujus sacramenti, & aliis plurimis effectibus; ideo rem erit qui dignum pœnitentem communione defraudat; & iste talis est dignus, quia licet eadem die pollutus fuerit voluntariè; à tali pollutione per confessionem sacramentalem liberatur, quæ ad hunc finem fuit instituta.*

287. *Et hinc infero: non esse validum votum factum non suscipiendi Eucharistiam die habita copula fornicaria, etiam præmissa confessione cum vero dolore: nam tale votum est impeditivum*

vutu

vum majoris boni, & ideo non potest habere rationem voti, nec vim obligandi: ut docet Joannes Sancius in selectis disp. 23. n. 40. in fine, & patet ex his quæ dicta sunt supra. n. 282.

Atque hanc Sancii opinionem & tutam, & SEQUENDAM IN PRAXI pronuntiat Baunius Theol. Mor. tr. 10. p. 457.

MASCARENHAS Tract. 1. de Sacram. in genere Disp. 4. c. 5. p. 47. 205. Sacramenta accepta cum defectu accidentali (hoc est sine debita dispositione) postea sublato obice suum producunt effectum.

Dico 2. Qui accipit sacramentum cum defectu accidentali sive culpabiliter, accipiendo illud voluntarie, v. g. à Ministro hæretico; sive inculpabiliter, accipiendo illud v. g. inadvertenter, seu ignoranter, sine attritione seu dolore requisito ad fructum sacramenti, sublata fictione seu obice consequitur effectum sacramenti. Ita Bonacina disp. 1. q. 6. quæst. 3. n. 3. ubi plures allegat. Cajetanus tom. 1. opus. tract. 5. q. 5. de Confessione infirmi. Cabrera de Sacrament. q. 69. art. 10. disp. 4. n. 9. Diana 3. part. tr. 4. res. 15. & part. 5. tr. 13. res. 30. qui absolute de omnibus loquuntur. Et idem tenet Petrus Sotus in Inst. Sacerdot. lect. 5. de baptismo. Villalobos in Sum. tom. 1. tr. 5. diff. 21. n. 2. ut probabilius docet. Et ratio est, quia hæc sententia conformior videtur infinitæ bonitati Dei, qui sacramenta instituit ad sublevandam hominum necessitatem. Descendamus modo ad probandam hoc de singulis sacramentis in particulari.

211. De Sacramento Eucharistia, de quo datur major dubitatio, probatur eodem modo ac de aliis sacramentis: nam quemadmodum homo, qui ad hoc sacramentum accedit sine obice, & cum debita dispositione, habet jus ad gratiam hujus sacramenti; ita ille qui cum obice accedit, habet jus ad gratiam sublato obice: ergo sublato obice hoc sacramentum suum producit effectum. Ita Cajetanus tom. 5. opus. tr. 5. q. 5. de Confessione infirmi. Cabrera de Sacrament. q. 69. art. 10. disp. 4. n. 9. Diana 3. part. tr. 4. res. 15. qui absolute de omnibus etiam de Eucharistia loquuntur. Nec obstat quod si aliquis, qui multoties cum peccato communicaret,

p

postea

postea convertatur, acquirat subito totam illam gratiam debitam tali sacramento toties sumpto, si bene & licite communicaret: nam in hoc ipso magis apparet misericordia & clementia Christi Domini, & virtus & efficacia tanti Sacramenti, quod maxime per hoc extollitur & ampliatur, quamvis contrarium dicat Vilalobos in sum. tom. 1. tr. 7. diff. 23. P. Suarez in 3. part. tom. 3. disp. 63. sect. 8. Canus, Sylvester, Paludanus, & alii, quos allegat Diana citatus.

Dices cum Patre Lugo disp. 9. sect. 6. n. 108. in fine, ex hac doctrina sequeretur, quod homo fieret repente sanctissimus propter plura sacrilegia commissa, & eò sanctior, quò plura fuissent sacrilegia; & multò sanctior, si singulis diebus contra leges Ecclesia decies vel centies celebrasset, quod ex se incredibile apparet. Respondeo, in tali casu non fieri hominem repente sanctissimum propter plura sacrilegia commissa, sed propter plures communiones, & si sit eò sanctior, quò plura fuissent sacrilegia, hoc non sequi per se, sed per accidens: per se enim tale augmentum gratia & sanctitatis provenit ex plurimis sumptionibus Eucharistia, & per accidens est, quò tales sumptiones fuerint sacrilega.

IDEM Tr. de sacros. Euchar. Sacram. Disp. 5. c. 6. p. 236. 272. Qui ex malitia celebravit, non pramissa confessione mortalium, non tenetur ad hoc preceptum, scilicet quamprimum confiteri.

Quæres 3. Utrum qui ex sola malitia celebravit, non pramissa confessione mortalium, teneatur postea quamprimum confiteri? Respondeo negative. Ita P. Suarez Disp. 66. Sect. 7. P. Filicinus citatus n. 223. P. Aegidius, & P. Hurtadus locis citatis. Ita etiam P. Granada 3. part. controv. 6. tr. 10. Disp. 7. n. 15. & cum multis Diana part. 9. tr. 3. resol. 26. Et ratio est, quia hoc preceptum Concilii Tridentini non obligat, nisi eos, qui ex necessitate celebrant; & in nostro casu Sacerdos non celebrat ex necessitate, sed ex malitia: Ergo preceptum Concilii non extenditur ad istum sacerdotem.

IDEM Tr. 3. de Sacram. Confirmationis Disp. 4. c. 3. p. 152.

2a. Omittere sacramentum Confirmationis, absolute loquendo, nec est peccatum veniale.

Dico. Omittere hoc sacramentum, absolute loquendo, nec etiam peccatum veniale est. Ita Navarrus c. 22. n. 9. & alii. Et ratio est, quia nullum de hoc datur preceptum de iure communi, & nullum datur peccatum, nec veniale, nisi sit contra aliquod preceptum. Et confirmatur, quia cum hac res in se sit gravis, si de illa aliquod daretur preceptum, obligaret sub mortali; sed non obligat, ita ut dicitur est supra: ergo signum est nullum de hoc dari preceptum: & hoc aliqui doceant, omissionem huius sacramenti esse peccatum veniale, quia existimant continere in se quandam prodigalitatem, ex eo quod per ipsam omissionem privetur magnis donis spiritualibus: tamen ego contrarium existimo, absolute loquendo; nam etiam illi qui intra annum post impletionem precepti non continentur, nec communicant, absolute loquendo nec venialiter peccant, cum quod nullum de hoc datur preceptum; & tamen privantur magnis donis spiritualibus: ergo similiter.

IDEM Tr. 4. de Sacram. Eucharistia Disp. s. c. 4. p. 227. 242. Utrum teneatur quis confiteri illud peccatum, de quo pro utraq. parte habet opiniones probabiles, utrum illud commiserit, vel non.

Quæres. Utrum ille qui habet opiniones probabiles pro utraq. parte, an scilicet commiserit, vel non commiserit aliquod peccatum mortale, teneatur illud confiteri ante communionem, vel non? Respondeo etiam late de hoc dicendum infra tract. 6. de Pœnitent. Sed modo hic obiter negative respondeo: & hoc licet magis propendat in aliam partem, qua existimat peccasse: & ratio est, quia homo potest se conformare cum opinione probabili, licet minus certa & minus probabilis: ergo poterit se conformare cum opinione existimante non peccasse, dummodo probabilis sit, licet contraria sit probabilior: nam homo non tenetur ad operandum prudentissime, sed sufficit quod operetur prudenter, & qui cum opinione probabili operatur, prudenter operatur.

IDEM Tr. 5. n. 518. Sed quæres, utrum satisfaciat precepto

audiendi Missam ille, qui venit ad Ecclesiam intentione libidinosa, & sic videndi aliquam feminam, & sic Missam attentione requisita audit **ALITER NON AUDITURUS**. Respondeo affirmative. Ita Pater Suarez, Navarrus, & alii, quos citat & sequitur P. Fagundeꝝ. Et ratio est, quia quamvis tunc peccat contra sextum preceptum, tamen illa intentio libidinosa non destruit intentionem virtualem implendi preceptum audiendi Missam.

Ibid. n. 516. Satisfacit etiam precepto audiendi Missam ille, qui illam audit animo expresso non satisfaciendi precepto auditivæ illius Missæ.

Has excipient Propositiones à Parochis Parisiensibus ex Escobarii Tomo primo Theologiæ Moralis Lugduni edito excerptæ.

ESCOBAR Theol. Mor. Tom. 1. l. 2. sect. 1. c. 2. pag. 34. 22. *Quæsi verim an inter opiniones probabiles detur una securior ac tutior altera; hoc est an majus periculum incidendi in culpam possit inveniri, unam opinionem sectando, quam aliam? Negativè respondeo; quia cum qualibet probabilis opinio tutam reddat conscientiam in operando, non minus tutus erit operans juxta unam, quam juxta aliam opinionem. Decipiuntur procul dubio multi, putantes securius se gerere, dum id quod sub opinione versatur, an sit peccatum, tale esse decernunt. Nam cum dubitent de veritate, non est major ratio, quare pro peccato, quam contra ipsum respondere constringantur. Hen. in præmio Sum. Sanct. in select. disp. 44.*

23. *Profectò dum video tot diversas sententias in rebus moralibus circumferri, divinam reor providentiam fulgurare; **QVIA EX OPINIONUM VARIETATE JUGUM CHRISTI SVAVITER SUSTINETUR.** Annon melius viatori plures vias à Vallisoleto in Marturum exponi, quam si tantum unica reperiretur? Certè vel eam nimis latam esse oporteret; aut per eam transeuntes impediri, ac cum molestia peragrarè opus esset. Ergo superna providentia tantum, plures operationum moralium*

valuit vias exponi, rectamq; inveniri posse actionem sive juxta unam, sive juxta alteram opinionem homines operentur. Sanctius in select. disput. 44. n. 70. Caram. tr. supra Reg. D. Benedicti. 60.

IDEM Tom. I. l. 2. sect. 2. c. 6. Prob. 7. p. 39. Licet, & non licet favore propositum varios adveniendi Doctores, donec inveniam, mihi quæ ad libitum respondeas.

88. Si rectam habeo intentionem opinionem probabilem requiribili, qua mihi favent, animoq; afficior firmo nihil gerendi probabili consuetudine contrarium; licite quidem possum varios adire Consiliarios, donec inveniam, qui respondeat ad libitum. Sic Sanchez. lib. 2. Decal. c. 9. num. 4. Castro Palao tom. 1. tract. 1. disp. 2. pun. 3. n. 6. Zumel. 1. 2. q. 76. a. 2. dis. 4.

IDEM Theol. Mor. tom. 1. l. 2. sect. 2. c. 6. Probl. 18. p. 43. Subditi excusantur & non excusantur solvere tributum, per opinionem probabilem oppositam. Excusantur certe; quia sicut Princeps iuste tributum imponit, juxta sententiam probabiliter affirmantem illud esse justum; sic etiam subditus iuste denegare potest tributum, juxta sententiam probabiliter affirmantem illud injustum esse. Ita Sanchez. l. 6. decal. c. 3. n. 7. Less. l. 2. c. 33. n. 67. Ludov. Lopez. punct. 1. c. 187. Navar. de restit. l. 3. c. 1. dub. 23. n. 237. Molin. tom. 3. de trib. disp. 674. n. 6. & 7. Filius. tr. 28. n. 117.

92. Hanc mentem approbo; quia licet subditus cognoscat illud tributum esse justum ex parte probabilis opinionis quam Princeps sectatur; simul etiam cognoscit esse injustum, juxta probabilem opinionem oppositam. Hæc inconveniens judico ex parte intrag. bellum justum exponi, dum opinio probabilis intervenit.

IDEM Theol. Mor. tom. 1. lib. 5. sect. 2. c. 14. Problem. 13. p. 160. Peccant, & non peccant subditi, sine causa non recipientes legem à Principe legitime promulgatam.

117. Non peccant; quia Principes semper promulgant leges dependentes ab acceptatione subditarum, nec illos aliter intendunt obligare. Unde qui absq; causa sufficienti legem non accipiunt,

ptat, aliquam culpam non incurrit, nisi grave inde Reip. prove-
niat incommodum. Sic Megala 2.2. l. 2. c. 6. q. 3. n. 115. Diana p. 1.
tr. 10. resol. 2. Valentia tom. 2. disp. 7. qu. 5. punct. 2. Filint. tom.
2. tract. 21. c. ult. n. 429.

118. Idem existimo; quia acceptatio est conditio ad legis ob-
ligationem requisita: ergo si lex non acceptetur, non obligat; &
consequenter non delinquit, qui illam non acceptat; nondum enim
est purificata conditio, sub qua legislator intendit obligare; obli-
gare autem intendit tacite illa conditione, si Lex acceptetur, nisi
aliter expresserit, aut si contrarium ex conjecturis non con-
fiterit.

IDEM Tr. 1. Exam. 1. c. 5. 34. Tenentur ne Clerici aliq̄
Ecclesiastici civilibus legibus subiacere? Ex vi coactiva minimè;
quia laicus Princeps non habet in Clericos jurisdictionem; ex vi
autem directiva tenentur legi ad bonum commune spectanti sub-
jici, dummodo Ecclesiastica non repugnet libertati; quia Clericos
debet aliis exemplum exhibere.

IDEM ibid. Exam. 15. c. 6. Praxis. 36. Privilegium conces-
sum NON SUBDITO estne revocabile? Negative affirmo
cum Suario. Talia sunt, quæ à secularibus Principibus concedun-
tur Ecclesiasticis.

IDEM Theol. Mor. tom. 1. l. 5. sect. 2. c. 15. Problem. 19.
p. 162. Clerici non solum vi directiva, sed & vi coactiva, subji-
ciuntur, & non subji-
ciuntur Principum secularium legibus, quæ
spectant ad Reip. gubernationem, nec cum Clericorum pugnant
statu.

134. Non sola aequitate naturali, seu ratione conformitatis
cum aliis hominibus, sed vi coactiva, aut ipsa legum efficacia
Clerici civilibus legibus obligantur: quia licet quoad alia exem-
pti sint, quoad leges non videntur exempti. Non tamen hujus-
modi coactio, punitio, ac exsecutio legum debet per principes secu-
lares, sed per Praefules Ecclesiasticos fieri, à quibus debent ad le-
gem civilium compelli observationem. Ita Lorca 1. 2. tom. 2. tr.
de legibus disp. 22. n. 4. singularis quidem & singulariter.

133. Clerici legibus civilibus bonum commune respicientibus, nec Ecclesie immunitati repugnantibus, non tenentur ex *vicc-activa*, sed *directiva tantum*. Ita Salas de legib. disp. 14. sect. 10. n. 11 Laym. tr. 4. c. 13. n. 6. Azor. p. 1. l. 5. c. 12. qu. 3. & p. 2. l. 9. c. 7. qu. 3. Dian. p. 1. tr. 10. resol. 12. Bonac. tr. de legib. disp. 1. q. 1. pun. 6. n. 53.

130. Ego quidem adeo improbandam puto Lorca sententiam, ut existimem Clericos haut directè Legibus secularibus subiecti, sed ex *natura naturali dictante*, servandas esse leges civiles propter *illam* personis secularibus ejusdem Reip. conformitatem, qua illis legibus subjiuntur, quemadmodum Principes suis legibus directè non obligantur, sed indirectè; quia ratio naturalis dictat, Principes subiectis oneribus, qua subditorum humeris adjiciunt. Infero Clericos secluso scandalo non peccare mortaliter, Principum secularium leges violando, **QUIA LEGIBUS HISCE DIRECTE NON TENENTUR.**

IDEM Theol. Mor. tr. 1. Exam. 7. c. 3. Praxis ex Doctoribus Societ. 32. Licetne occidere Bannitum? Bannitus non potest ex illius. tom. 2. tract. 28. c. 2. n. 24. sententia, extra territorium Principis proscribentis occidi, nisi consensus saltem tacitus vel rationabiliter presumptus illius Principis, in cujus territorio invenitur, interveniret. Quid si proscriptus à Pontifice? Licet ubiq. occidere illum; quia Prasulis summi jurisdictio totum orbem complectitur. Ex eodem.

IDEM Theol. Mor. tom. 1. l. 5. sect. 2. c. 17. Probl. 26. p. 164. Lex pœnalis in materia gravi obligat, & non obligat in conscientia.

150. Non quidem obligat, quia in dubio benignior gerenda est interpretatio, & lex debet de minori pœna explicare, cap. in pœnis 49. de Reg. Jur. in 6. Legislator qui ad pœnam temporalem & aeternam potest obligare, si solius meminisset temporalis, non videtur intendisse obligare ad aeternam, ex l. Cum prator. ff. de jud. cap. Nonne de prasum. Qui ex duobus propositis alterum tantum affirmat, alterum videtur abnegare; Ita Reginal. tom. 2. lib. 15. c. 6. sect.

sect. 5. n. 50. Villalob. tom. 1. tract. 2. dub. 22. n. 2. Navar. c. 23. n. 55. & Valent. tom. 2. disp. 7. q. 5. punct. 6. Filiut. tom. 2. tr. 21. c. 11. n. 420. probabilem hanc sententiam vocitarunt.

157. Subscribens non possum non mirari Sorum de Just. l. 1. q. 5. a. 5. hanc opinionem vulgi errorem appellasse, putantis cuilibet licere sua pœna reatu transgredi legem. An vulgaris est error doctissimorum sententia doctorum, quam vel contrarium sectantes probabilem profitentur? Idem docet de lege mixta, n. 165.

IDEM Theol. Mor. Tom. 1. l. 2. sect. 2. c. 6. Probl. 14. pag. 42. Judex reputans unam opinionem probabiliorē esse altera, debet, & non debet juxta illam judicare.

79. Judex tam supremus, quam non supremus (Dixi tam supremus, & c. quia scio aliquos distinguere de judice supremo, ac inferiore, docentes supremum debere judicare secundum sententiam, quam ipse probabiliorē esse putat) opinionem aliorum minus probabilem sequi potest: quia nec imprudenter, nec temerè, nec injustè agit, qui ratione probabili ducitur. Sic Castr. Pal. tract. 1. disp. 2. punct. 10. n. 7. Salas. 1. 2. tr. 8. n. 118. Joann. Sanct. in select. disp. 44. n. 50. Dian. p. 2. tract. 3. resol. 3.

80. Hanc magis probo sententiam, dummodo Judex non sit arbitèr à colligantibus electus sub conditione, quod juxta suum judicium, & non alienum debeat judicare; & modo illa minus probabilis opinio talis non sit, quæ non solum ab ipso judice, sed etiam ab aliis communiter minus probabilis censeatur. Tunc enim cum Salas num. 120. existimo, judicem juxta illam haur posse judicare.

IDEM probl. 31. p. 48. Licitum quidem est simpliciter medico applicare medicamentum quod putat probabile saltem, per extrinseca principia, quamvis omittat quod sibi probabilius ac securius videtur: quia quod probabili ex sententia fit, haur imprudentia ac temeritati subest: ergo etiam caret culpa, cum lex charitatis & officium medici solum obligent illum, ut juxta regulas artis prudenter operetur. Ita Salas 1. 2. tract. 8. disp. 1. sect. 14.

1736. Dian. pars. 2. tr. 13. resol. 7. Cast. Pal. tom. 1. dis. 2. punct. 9. n. 8. Joan. Sanc. dis. 44. n. 30.

Idem opinor; quia onus esset grave, si medicus semper deberet amplius, quod sibi probabilius apparet.

204. IDEM Mor. Theol. tr. 3. Exam. 2. c. 6. Praxis ex Soc. Jesu Doctoribus. III. Suppono causam esse aequalem. Potestne iudex aliquis accipere? Docet Fagundes Dec. tom. 2. l. 8. c. 20. aliquid posse non solum ab electoribus ad majoratum, cathedram, capellam; sed etiam à iudice, quando (ut suppono) sententiam profert in causa aequali, seclusa lege positiva in contrarium: quia pro suo arbitrio non potest cuilibet parti dare victoriam; quare datur locus gratificationi, quae est pretio aestimabilis, utpote quae plerumque carum datur amicitia & gratia alterius parvis coniuicta est.

205. IDEM Theol. Mor. lib. 10. sect. 2. cap. 16. probl. 20. p. 462. In contractu humanis sufficit, & non sufficit signum externum, absque consensu interno dandi ius in rem, circa quam est contractus, aut dandi illius dominium.

206. Redimus sect. 2. contractum respectivum, seu reciprocum, V. g. emptionem & venditionem, ad sui valorem, imò ad sui naturam & essentiam requirere signum externum, consensus interni expressum: quia cum sit contractus humanus, seu pactio humana, haut potest sine signis externis exponi. Vertitur autem in quaestionem; num ad naturam contractus, eiusque valorem, sufficiat signum externum, absque consensu interno dandi ius in rem, circa quam est contractus; aut dandi dominium illius? Sufficit plane; quia alias quisquis absque eo consensu rem venderet, & eam traderet, posset eandem absque iniustitia occultè accipere, si pretium impiorum, rei restituat; quod videtur absurdum. Sic Turrianus disp. 55. ad. 12.

207. Ad essentiam & valorem contractus non sufficit signum externum, sed etiam requiritur consensus internus; quia absque verò consensu Domini, quo velit dominium rei sua in alterum transferre, aut ei conferre ius in illam, id nequit fieri, etiam si exterius significet id velle, solo enim eo exteriori signa verè non consentit.

MICHE

sentit. Ita Molina disp. 352. Lopez l. i. c. 1. Faust. de j. c. 1. Reginald. l. 25. c. 1. Filiut. tr. 33. c. 2.

207. Huic communi quidem sensui adhaereo, addens, quamvis cum adhibetur externum signum, sit pro tunc debitus consensus internus ratione veracitatis, ut signum sit verum; nihilominus quia non est debitus ex iustitia, siquidem nullum apparat sufficienter fundamentum, ad tale debitum admittendum, nullam adesse obligationem standi contractui fictè factò, nisi quando ex fictionis illius est damnus alteri, quod nequit aliter rescari, nisi sit de contractui, quia fictè contrahens tenetur ad reparationem damni ex fictione sua secuti, si prudenter timuit illud eventurum. Unde nullatenus absurdum putarim, cum qui fictè rem vendidit, & eam tradidit emptori, posse eam absq. iniustitia accipere, si pretium emptori restituat.

IDEM Mor. Theol. Tr. 1. Exam. 3. c. 7. Praxis ex Societate Doctoribus 34. Licitumne ex iusta causa juranti uti amphibologia, seu equivocatione, proferendo scilicet iuramentum, quod à circumstantibus in sensu communi accipiat, quod autem proferens aliud subintelligat? *Affirmat Sanch. sum. tom. 1. l. 3. c. 6. n. 1. c. Exemplis practicis confirmo. . . Si est probabilis opinio, quod iuxta alicujus rei sit iniusta, & propterea venditor falsis pondus, vel aliam iniustitiam sibi compensat, à iudice postea interrogatus potest id totum iurejurando negare, subintelligendo se iniuste vendidisse. Sanch. Sum. tom. 1. l. 3. c. 6. n. 20.*

IDEM Mor. Theol. Tr. 2. Exam. 9. c. 4. Praxis ex Societate Jesu Autoribus. 31. Potestne filius salarium exigere à patre mercatore, aut agricola pro opera à se illo in officio impensa? *Non posse Molina tam. 2. tract. 2. d. 234. asseruit; quia dum filius pater in adest in domo, videtur ad obsequii actiones obligari; at Layman l. 3. tr. 4. c. 8. n. 6. probabiliter posse exigere censet; quia illud lucrum quatenus ex bonis patris ex filii opera simul proveniens videtur partim inter profecticia, partim inter adventitia adnumerandum. Si ergo pater totum lucrum sibi retineat, nec aliquid filio veteris societatis iure relinquat, tenetur illi salarium, quod praberet extraneo, exhibere, saltem exigente filio.*

IDEM

IDEM Mor. Theol. tr. 1. Exam. 9. c. 4. Praxis ex Soc. Jesu Doctoribus. 31. *Filius mercatoris patris bona administrat, & postea à patre salarium exigere, quantum alicui extraneo deberet. Si illud non potest à patre petatum impetrare, potestne clam accipere? Potest quidem ad justam estimationem laboris & industria sua, computatis tamen in dicta estimatione expensis, quas pater in ipso esset sumendo. Laymannus ita.*

IDEM Theol. Mor. tr. 4. Exam. 6. c. 5. Praxis ex Soc. Jesu Doctoribus 161. *Procuravit quis abortum, sed dubitat an factus fuerit animatus, censendusne irregularis? Affirmat Sanchez; sed probabiliter cum Præposito censeo, irregularitatem non contrahere; quia in dubio conditio melior abortum procurantis.*

IDEM Theol. Mor. tr. 4. Exam. 6. c. 5. Praxis ex Soc. Jesu Doctoribus 166. *Defendit se adulter contra maritum in vasorem, & illum occidit, culpa sua se ingerens in eam necessitatem vitæ sue se defendenda, irregularisne? Negat Lessius, si occidit tamen cum inculcata tutela moderamine.*

IDEM Mor. Theol. tr. 4. Exam. 6. c. 5. Praxis ex Societ. Jesu Doctoribus 168. *Circa infamiam rogarim, num damnati ad triremes sint irregulares? Respondeo negativè; quia nec infamia, nec irregularitas incurritur, nisi in casibus à jure expressis, qualis non hic.*

IDEM Theol. Mor. l. 7. sect. 2. c. 33. Probl. 59. p. 289. *Non legis librum hæreticorum, seu de religione tractantem, sed audis alium, qui te incitante aut petente illum legit; incidis, & non incidis in excommunicationem; & consequenter eges, & non eges Bulla indulto us possis absolvi.*

639. *Non incurris in excommunicationem, nec eges Bulla indulto, ut absolvaris; quia audire, non est legere; & verba legis penalis propria ac stricta in significatione sunt intelligenda. Ita Filius. tom. 1. tr. 16. c. 3. n. 45. Sanch. l. 2. Mor. c. 10. n. 48. Bonac. de Censur. dis. 2. q. 5. punct. 4. 11. qui quidem male citat Reginaldum prima sententiæ sectatorem.*

640. Hoc verum censeo, etiam si is qui audit legere arguentem induxerit ad legendum; inducere enim alium ut legat, non est legere; & Censura contra facientem lata, non illigat confitentem, nisi in Bulla exprimat: incurret vero Censuram famulus legentis, nisi ignorantia excusetur.

IDEM Theol. Mor. tr. 6. Exam. 2. c. 6. Praxis ex Societ. Jef. Doctorib. 43. Pro intercessione ad beneficium potest dari sine simonia suspicione? Si v.g. aliquid dat Antonio ut intercedat apud Petrum collatorem beneficii; simoniacus est. Si autem aliquid Joanni, ut apud Antonium intercedat, ut ipse Antonius apud collatorem tuus intercessor existat, ex Vasq. Innocentius (quem citat & sequitur Sanchez. dub. 26. n. 7.) à simonia periculo liberaris: quia illa intercessio remota est merè temporaria. Idem aliquos apud Sanctium docere, simoniam illam qua committitur, salvendo pretium intercessori immediato, esse solius iuris humani, non divini vel naturalis; quia hæc etiam intercessio temporalis est.

IDEM Theol. Mor. tr. i. Exam. 16. c. 4. Praxis ex Doctorib. Societ. Jef. 36. Cessat dispensationis causa, num dispensatio cessat? Negative respondet Salas disp. 20. sect. 5. n. 63. quia in dispensatione intelligitur conditio, si causa permanent. Parro. Sanchez? lib. 20. n. 14. affirmat; quia cessante causa, cessat lex communi, que majoris est roboris. Itaq. dispensatus à Pontifice fore ulla limitatione ad non jejuandum per totam vitam, etiam si causa vel infirmitas cessaret, nisi posset dispensatione: verum conditionem illam subintelligi abnegatur.

Secundum hanc doctrinam novus quidam Casus à
BUSENBAUM, statuit lib. I. tr. 2. c. 4.

1. Cum quo dispensatum est propter morbum in esse avariæ, potest vesci, licet omnino convalescit.
2. Cum quo propter infirmitatem dispensatum est, in voto religionis, postquam convalescit non tenetur.
3. Cum quo propter oculorum infirmitatem dispensatum fuit in onere recitandi Horas, et si convalescit, non tenetur legere.

ROSCOBAR Mor. Theol. tr. 7. Exam. 5. c. 8. Praxis ex Societ. Jef. Doctorib. 61. Inducitur elemosyna ad indulgentiam licet avaritiam, sufficit qualibet? Sufficit **OBOLUS**, si non indicatur fieri cum proportione ad facultates.

IDEM Theol. Mor. tr. 7. Exam. 5. Praxis ex Societ. Jef. Doctorib. 59. Scio debere oppani opera, jejunium scilicet, elemosynam, confessionis, &c. Rogo, si huiusmodi opera moraliter bona, ex circumstantiis fiat mala aut venialiter, aut mortaliter, sufficiunt ne ad indulgentiam licitationem? **Granadus d. 4. n. 10.** sufficere docet, opus esse bonum ex suo genere, licet ex circumstantiis & in individuo malum sit, quia precepta divina & humana implentur per opera ex suo genere bona, licet individualiter peccaminosa. An opus est operi illi, positumum ob indulgentiam effici? Satis est in eum finem executioni mandari, licet alius finis eque aut magis principaliter intendantur. **Granadus.**

IDEM Theol. Mor. to. 1. l. 6. sect. 2. c. 10. Probl. 6. p. 187. Supplicationem quis facit diminutam ad privilegium obtinendum, & Princeps ex illa movetur privilegium concedere, alias non concessurus cognita veritate: tunc est & non est irrita concessio.

113. Concessio non est irrita, sed valida; quia omnes doctores qui supponunt veritatis taciturnitatem non vitare gratiam proprio ex motu concessam, supponunt petitam esse. Et videtur aperte constare ex **Clem. si Romanus. de deprabend.** Ergo si ex petitione diminuta redditur concessio nulla, nullus est casus, in quo proprie ex taciturnitate veritatis facta à privilegiaria valeat gratia; neq. clausula motus proprii aliquid speciale operaretur in privilegio, ubi privilegiarius integram gessit supplicationem, quod est contra communem sententiam, ut videre est in **Menachio de arb. l. 2. Cent. 3. casu 20. n. 81.** Et **Sanch. lib. 8. de matrim. disp. 21. q. 2. n. 49.** Ita **Castro Palao to. 1. tr. 3. disp. 4. pun. 2. §. 6.**

114. Idem asserendum existimo: et si enim Princeps forte concessurus non esset privilegium, si veritatem integrè cognosceret, at absolute vult concedere, & supplere defectum eo ipso quod

addit, ex motu proprio se concedere. Scio quidem animum ad
 diminuatam relationem privilegii, concessionem esse nullam, cum
 scilicet relatio est occasio ut res diversa ab ea qua conceditur in-
 telligatur. Si enim v. g. petens beneficium Ecclesiasticum faceret
 esse regulare, vel hospitale, vel alteri unitum, nulla erit concessio,
 etiamsi motu proprio fiat, non tam ob veritatis exactitudinem
 rem, quam ob defectum intentionis in concedente.

IDEM Theol. Mor. tom. 1. lib. 1. sect. 2. c. 7. Probl. 27. p.
 27. Licet, & non licet ob gravem metum in administratione
 sacramentorum simulatione uti.

136. Licere probatur. Quia quoties adest iusta causa, quae
 libet utipotesit aquivocatione, restrictione mentis, vel simulatione,
 ne, qua fictio à mendacio liberatur, sed urgente gravi metu
 iusta subest sacramentorum administrationem simulandi, licet
 cebit tunc uti simulatione. E. g. Minetur quis mortem Sacramenti
 nisi consecret omnem panem fori (non in Religionis contemptum)
 poterit Sacerdos verba consecrationis sine intentione consecrationis
 proferre; quia subest iusta causa simulandi consecrationem; nec
 si consecret, multa particula consecrata pereant, & irreverenter
 absumantur panes consecrati: vel si non proferat verba, nec
 Ita Joan. Sanct. in select. q. 9. disp. 35. n. 6. sujus sententiam videtur
 approbare Diana p. 3. tr. 6. resol. 83.

138. Mihi certe mei amicissimi P. Ferdinandi de Castro
 vocitantis primam sententiam audacem ac temerariam, nimis
 rigida censura videtur, dum lego graves Doctores affirmantes
 quibusdam eventibus licere hostiam non consecratam pro
 consecrata porrigere, quia procul dubio major est simulatio.

IDEM Theol. Mor. tom. 1. lib. 1. sect. 11. c. 7. Probl. 24. p.
 26. Ex metu gravi licet, & non licet contrahere matrimo-
 nium.

131. Licet plane; quia qui contrahit metu; non efficit con-
 tractum; non quidem sua culpa, sed culpa illius qui metum
 incutit; illa vero culpa posita contractus irritatur ab Ecclesia;
 quare

quare si contrahens non delinquit; quia non applicat materiam
aut formam in debite Sacramento, cum ibi non sit contractus legi-
timus. In quo materia & forma Sacramenti matrimonii consi-
stunt. Sic Coninch de Sac. disp. 28. dub. 3. Valen. tom. 4. disp. 10.
q. 3. pun. 2. Castro Palao tom. 1. tr. 2. disp. 1. pun. 13. n. 7.

132. Moneo huic harena sententia probabiliori quidem, ver-
ba proferenda ab eo, qui ad matrimonium contrahendum cogitur,
materiusiter, sicut aliquando sine intentione consecrandi verba
consecrationis proferimus ad recolendas Missæ ceremonias sine con-
secrandi intentione, aut uti eum debere equivocatione (quamvis
ad iuramento) vel restrictione mentali, videlicet accipite
in hoc, interius intelligendo, si teneor; non enim mentitur,
cum nihil asserat contra mentem. Accipi ex Sanch. de matrim. l.
4. disp. 10. n. 1.

IDEM tr. 1. Exam. 17. n. 144. Expendas quæso, non sunt
commutabilia vota. . . Non fornicandi, & castitatis conjugalis. . .
Porro de voto fornicandi, aut non committendi crimen mollicitæ,
commutari posse Lessius asserit; quia non sunt perfecta castitatis
vota. De castitate deniq; conjugali idem Sanchez affirmat.

IDEM Theol. Mor. Tom. 1. l. 7. sect. 1. n. 249. Si iuramen-
tum non cedat in utilitatem eius cui præstatur, sed tantum in uti-
litatem iurantis, potest commutari per bullam; quia tale iura-
mentum potest dispensari per Bullam: verbi gratia, si iurasti
Antonio te auditurum Missam, vel non perpetraturum TALE
PECCATUM, quia huiusmodi iuramenta magis inducunt ra-
tionem rationi quam iuramento, & per ea nullum ius homini, sed
tantum Deo paratur.

IDEM Theol. Mor. tr. 1. Exam. 11. c. 4. Praxis 106. Tempore
profusionis venit quis ad sacrum audiendum quod unice celebra-
tur, teneor ne illam singularem illius Missæ partem audire? San-
ches & Swarius teneri asserunt, quod illa præcipua sit sacri pars.
Ego autem probabiliter assero, non teneri; quia per illam partem
Missæ non potest implere præceptum.

IDEM Theol. Mor. tr. 1. Exam. 8. c. 3. Praxis ex Soc. Iesu
Docto-

Doctorib. 89. Circa verba quæserim, an peccaret morsus, si
feminam sollicitaret sine intentione executionis, ob solam
intentionem amoris; si sciat certò illam minimè ad
satisfactionem illam? Peccat planè; quia ad scandalum illam affert. Quid si
effrenata a libidinis sit qui sollicitat, tantaq; iam infamia circa libi-
dinem laboret, ut nullatenus femina ad scandalum offerenda sit.
Non delinquet mortaliter.

IDEM Theol. Mor. Tom. 1. l. 3. sect. 2. c. 10. Probl. 5.
Quis per expressum pactum cum damone divinans debet
debet in confessione referare.

236. Non debet: quia circumstantia aggravantes laudabiles
certè, non tamen necessariò sunt in confessione aperienda.
Dian. p. r. tr. 7. resol. 66. Profectò divinationum non sunt
diversa omnino in genere moris: Unde non est necessarium
fructum divinatio per inspectionem avium, an per lindam, aut
signacula, an per expressam Diaboli invocationem fuerit, ut
IDEM Theol. Mor. tr. 6. Exam. 7. c. 7. Praxis.

Porro predicare quem principaliter ob gloriam, aut
mortalis non esse affirmo.

IDEM Theol. Mor. tr. 7. Exam. 2. c. 4. Praxis.
Adpice ex Laymanno, non esse improbandam consuetudinem
quædam in locis Catholici patrini sunt filii hæreticorum
hæretico Ministro baptizante.

Post hæc ex variis Casuistarum scriptis alia quædam
quæuntur dogmata.

SANCHEZ in sum. lib. 1. c. 7. n. 10. Deducitur quæstio
dum sit in ea questione, An liceat domum meretrici, vel
locare? Navarrus satis scrupulosè locutus est... Videtur cen-
sere id non esse licitum... Quod etiam sequitur Lind. Lopez
Sedulira alios optime Valentia 2. 2. dis. 5. q. 20. pan. 5. tol. 3. v. 1. 1.
Ex hoc autem; & melius q. 21. punct. 4. tol. pen. Et Azor 2. 1. 1.
instit. Mor. l. 12. c. ult. q. 3. censent etiam nulla cause
cusante licere locare domum meretrici, vel usurario publico,
non sit alienigena, propter prohibitionem d. c. i. Quid nullam
iustor

inter materiam & locum interfit; illa enim intrinsecè pertinet ad peccatum, & proxime se habet ad illud: ac proinde maxime sumitur ex illa peccati occasio, & ideo causa excusanti opus est, ut illa quamvis indifferens ex se sit, licitè ministretur. Hic autem se omnino extrinsecè ad peccatum habet, nec ex eo proprie occasionem peccandi homines sumunt, et si peccando loco abutuntur. Sicut & aère, cibis, & aliis ad vitam necessariis abutuntur. Qua tamen illis dare absque causa excusanti licet. Adde domum non ei usui potissimum deferre, sicut nec cibos, nec alia ad vitam necessaria. Hanc tamen sententiam bene limitant Valentia in hoc posteriori loco, & Salon. 1. 2. q. 77. a. 4. contrav. 6. post 4. conclus. corol. 3. nisi accideret, ut ob loci circumstantiam aliquis peccatummitteret, quod eo sibi non concesso loco minimè perpetraret. Tunc enim si absq. suo detrimento posset, teneretur hic non locare domum. Quod idem ego credo, quando in ea domo ratione situs, aut alia esset specialis ad ea peccata committenda aptitudo. Quippe tunc videretur locans adjuvare, & ideo causa aliqua excusanti indiget. Similiter etiam bene limitat Salon. ex contr. 6. paulò ante ad solutionem ad argumenta, nisi vicinia meretricis domum conducentis plurimum feminis honestis vicinis noceret. Tunc enim ob id damnum necessaria est causa justa locantem excusans. Quam tamen esse censeo, si nequit comode alii locare.

Idem docent alii Jesuita; Vasquez in opusc. de scandalo. q. 43. h. 8. du. 5. n. 48.

Rebellius lib. 14. q. 17. n. 8.

Castrus Palau t. 1. tr. 6. disp. 9. pun. 12. n. 1.

Azor & Valentia citati à Sanchez.

GASPAR HURTADO, Jesuita, apud DIANAM 5. part. p. 435. Primo famulus qui nequit facile invenire herum & tam utilem sibi, potest, quando non est in eo prava intentio, & non constat herum ex passione aut ignorantia abusurum, jussu ipsius heri videre, quo femina aliqua eat, & ubi habitat eiq. munuscula deferre, herumq. comitari ad domum concubinae sive causa honoris, sive defensionis heri, & ei pedem sustinere ad ingrediendum

per

per fenestram domum concubina, & ei picturam concubina emere, & ire ad concubinam, & ei dicere: Herus meus te vocat, & eam ad domum heri comitari, & januam ei aperire, & eis lectum sternere; non tamen potest eam invitare ad actum ipsum inhonestum cum hero, nec litteras heri eam ad id invitantis deferre, sicut nec litteras heri provocantis aliquem ad duellum, nempe, conveniamus tali hora, & tali loco pugnaturi, si famulus saltem probabiliter credat litteras esse invitantes ad actum inhonestum, vel ad duellum: quod addimus, quia quamvis dubitet, an littera sint invitantes, posse eas deferre affirmant Rebell. lib. 2. p. 1. q. 14. n. 5. & Castro pun. xi. & etiam posse litteras aliter amatorias non invitantes deferre, sicut & litteras ad duellum pertinentes, non invitantes, nempe, conveniamus tali hora & tali loco, non addendo, pugnaturi; & posse similes litteras jussu heri scribere. Potest autem ministrare & exhibere omnia, qua diximus posse; quia omnia ea sunt ex se indifferentia, qua possunt usui bono & malo deservire, & alias supponimus herum non abusuram ex passione, nec ex ignorantia; & **ADEST UTILITAS FAMULO** in ea administratione materia, & in ea exhibitione ministerii; imò etiam incommoditas, si id recuset; quia id agrè feret herus, ut credi potest. Et eadem omnia potest filius ad mandatum parentis, præsertim si ex omissione indignationem patris timeat, & eadem omnia qua possunt famulus & filius, etiam potest quilibet alius **TITULO ALICUIUS CONSIDERABILIS UTILITATIS SIBI ACCRESCENTIS**, & multò melius titulo vitandi aliquod grave incommodum, aut damnum. Imò ad hoc vitandum potest ea ministrare, aut exhibere, quamvis scandalizandum id sit effecturus ex passione, aut ex ignorantia. Addimus licitum esse alicui præbere munera concubina iudicis, & ab ea petere, ut intercedat pro eo apud iudicem, quando intercessione illius sperat favorabilem sententiam, & ei non se offert alia via facilius obtinendi talem sententiam; quia id possunt concubina, & iudex licite efficere, & possunt si velint non se insicere in periculum probabile turpis amoris.

Idem docet ESCOBAR Theol. Moral. tract. 7. Exam. 4.

C. 2. n. 223.

THOMAS SANCHEZ in Summa lit. 2. c. 32. n. 44. *Sexta conclusio. Juxta decretum Conc. Lateranensis Sess. 9. §. ad abolendam, Blasphamus non potest absolvi à confessore, nisi gravissima penitentia ipsius arbitrio imposta: Sic enim expresse ibi definitur. Et ita docent Navarrus, Ludovicus Lopez, Petrus de Ledesma. At id decretum non est usque receptum, & ita hodie non obligat. Quod docent ARMILLA verbo, Blasphemia; & ibi EMANUEL SANZAZOR, SUAREZ.*

BAUNIIUS Tract. 40. de Presbyteris & Parochiis q. 32. pag. 403. *Præter levitatem mæserie sunt & alia, quæ à peccato Parochum non cæntionantem eximunt.*

Primo, inopia in Parochosam doctrina, quam commentum ad cum alendum, quem sibi in hac ministerio gravi ac necessarie edocenda pteba substitueret. Ratio est, quod impossibilem nulla sit obligatio: in Parochos infciansi & ignaro impossibile est loqui publice, ac devotissime præcepta dare, quemadmodum & de re demum qui vicium suum oblat, si vix in possessionibus ipse tantum habet, quantum ad vitam parcam tenuemq. est necesse.

SANCHEZ opusc. Moral. l. 7. c. 2. du. 9. *Triplex est sententia.*

1. *Docet Clericum recitantes horas de præcepto in mortali, peccare.*

2. *Sententia docet, quod orans siue ex devotione, siue ex præcepto, non peccat per hoc, quod est in peccato mortali, quia hic non est actus proprius ordinis: at peccaret si actu peccans, vel actuale habens propositum peccandi, oraret.*

3. *Sententia asserit, non peccare qui recitat etiam ex præcepto in peccato mortali, & CUM PROPOSITO ACTUALI PECCANDI MORTALITER. Ratio, nam voluntas colendi Deum, & petendi aliquid ab eo, stat cum actu peccandi proposito; sicut stat facere opus moraliter bonum, ut jejunare, cum actu peccandi: ita tenet Navar. reprobans sententiam Molina, cap. quan-*

do c. 6. Hisp. n. 40. 41. & c. 20. Hisp. n. 32. Lot. n. 25. & hac sententia est verior.

CARAMUEL Theol. Fund. p. 520.

CASUS. Sacerdos quidam quotidie recitare consuevit Officium Romanum festo Resurrectionis Dominicæ proprium, & modo quærit: An peccaverit? Et si sic, qualiter? ...

Respondetur primo, illum Sacerdotem, si quotidie citra ullam rationabilem causam Officium resurrectionis recitet, peccare, quotidie tantummodo venialiter ...

Respondetur secundo, Sacerdotem illum, si id quod in casu proponitur, faciat quotidie ex mediocri & ratiocinabili causa, nunquam ullo modo, ne venialiter quidem peccare.

GRANADOS, DIANA, MACHA apud ESCOBAR Th. Mor. l. 3. p. 83. Habens voluntatem peccata omnia veniali perpetrandi, peccat, & non peccat mortaliter.

Non peccat: quia malitia interni actus voluntatis desumitur ab objecto, prout proponitur à ratione: sed objectum hujus interna voluntatis sunt omnia venialia, & nulla major malitia proponitur à ratione præter malitiam venialem: ergo interna voluntas perpetrandi omnia peccata venialia non potest esse culpa lethalis. Ita Granad. l. 2. contr. 6. tr. 2. dis. 2. sect. 7. Dian. p. 3. tract. 6. res. 24. Macha t. 1. l. 2. tr. 2. doct. 5.

BAUNIUS tr. 4. de Pœnit. q. 15. p. 138. An scienter peccare sit circumstantia in Confessione aperienda necessario? Nequaquam ... Facit ad confirmandam hanc opinionem praxis fidelium, quos certum est circumstantiam hanc non confiteri, nisi ex scrupulo valde culpabili.

BAUNIUS Theol. Mor. tr. 12. de impedimento raptus p. 721. At enim habet ea fuga licet spontanea parentum injuriam, jus eorum infringit ac violat, quisquis illecebris aut prece delusam ex eorum oculis jureq. puellam subducit. Huic objectioni ita respondet: Primo negari debet fuga spontanea puellæ à domo patria jus ladi patrium, quia ei obesse nihil solet præter vim & injuriam, cum qua precibus quid commune?

CA-

CARAMUEL Theol. Fundam. p. 737. *Quid si dicamus, posse Remp. condemnare sententia ultima adulteros, & executionem sententiæ committere licitori, & si velis aut parenti, aut marito? Porro in tali casu illis daretur autoritas, ut non nomine proprio, sed nomine Reip. ut ministri autoritate publica instituti, comprehensos in adulterio libere & impune confodiant. Et hoc licere docet.*
CASTILLUS in l. 82. Tauri. n. 6. Cuius opinioni probabiliter subscribit **LESSIUS** lib. 2. c. 9. dub. 5. n. 16. *quam nescio ab alio quam à solo Basilio Pontio uti supra improbabilem dici: me enim iudice stando autoritati est probabilis; & stando rationi, quam debuisset percellere Basilius, certa & evidens.*

Si obijcias Nicolaum Pontificem Summū c. inter hæc. dicentem, non licere secundum leges Ecclesiasticas uxorem adulteram interficere; Respondebimus .. id non militare contra Castillum, Lessiū, aut etiam nos, qui illorum sententia subscribimus: non enim asserimus id licere secundum Canonicas, sed secundum Civiles .. Unde ad uxoricidium & filicidium deveniendo, peto nullum Ecclesiasticum posse suam uxorem aut filiam in adulterio comprehensam occidere: Et ratio est, quia ad Canones est iudicandus. Quamobrem si duo conjugati communi consensu ad Religionem transirent, vel Sacerdotes uxores ducerent, tunc nec Ecclesiasticus uxorem, nec pater secularis filiam Religiosam, nec Ecclesiasticus secularem, nec Ecclesiasticus Religiosam posset occidere, tamen si in actuali adulterio repertam: POSSET TAMEN SECULAREM, si Ecclesia seculariter non sit subjectus.

CARAMUEL Theol. Fund. p. 555. *Cum melior sit Cantor qui Eunuchus, colligitur pueros posse ad conservandam vocis suavitatem castrari. Patet; nam adversarii ipsi non negant magni debere fieri vocis excellentiam, vocis securitatem, stipendii opulentiam, & apud Reges & Principes avaritatem.*

IDEM p. 5. 6. *Ad quartum, nego non debere tanti fieri favorem & gratiam apud Principes, ut membrum ideo excidi possit. Peto enim ab ipso Diana, Annon mallet, si sine peccato fieri posset, habere honores quos desiderat, & si deberet unico digito pedis ad nihil*
necef-

necessario carere? Stat igitur, favorem & amicitiam Principum non esse necessariam ad salutem, seu conservationem propria vite, & tamen posse hominem illam assequi; etiam sibi inutilis moribus dispendio, vel ut melius loquar, impendio.

THOMAS SANCHEZ, & DIANA apud **ESCOBAR** Theol. MOR. p. 39. Quando agitur anima salus mortis instantis articulo, tenetur homo partem amplecti ad expiendam conscientiam, quam reputat probabiliorē ac tutiorem. Sic Thomas Sanchez lib. 2. de c. 2. n. 6. inde colligens infidelem, cui proponitur nostra fides ut magis credibilis, dum adhuc ejus scilicet probabilitas credibilis appareat, non teneri ad recipiendam nostram fidem ultra mortis articulum: Secus in illo, in quo scitari debemus, quod magis probabile & tutum exponitur.

Cum Sanctio in sect. disp. 19. n. 9. Dian. p. 2. tr. 2. resp. sentio, putans mortis articulum hanc novam regulam operum non inducere moralium: etsi nonnunquam, fateor, inducat particularis precepti tunc urgentis obligationem. Sanchez & alii consequenter afferunt infidelem illum nec in articulo morali obligari ad credendum. Ego autem eam etiam extra mortis articulum obligarem.

PETRUS MICHAEL de SAUROMAN Soci. Mel. Expeditionum Spiritualium Societatis Jesu lib. 3. c. 7. p. 72. Confessarius audit confessionem hominis in extremo positi, vel in aegritudinem, vel quia sit mox puniendus à iudice, non curat in proposito non peccandi in posterum, sed solum ut doceat de peccatis actis peccatis. Difficile est enim ab huiusmodi hominibus in peccatis enutritis verum de cetero non peccandi propositum capere. Cum enim non restet vivendum de futuro (ad quod tempus propositum ordinatur) nulla est necessitas, que conscientiam promoveat ad talem effectum promovendum. Id docet Suarez tom. 4. disp. 2. sect. 3. art. 5. Et post pauca: Sicut enim periculosum est hominibus rebus humanis affectis & honori deditis, petere propositum non vindicandi ipsis illatam injuriam: ita propositum non peccandi si ita duraret hanc petendum est ab his, qui ad peccandum pro-

ves fuerunt. Cessat enim his . . . qui quidem si scirent duratissimam vitam, NEC CONFITERENTUR, NEC MORES MUTARENT.

Hæc sunt illa dogmata, à Parisiensibus & Rothomagensibus Parochis Archiepiscopis suis & Clero Gallicano exhibitæ. Quo factò, Jesuitæ, eò se progressos esse vidètes, unde honestè pedem referre non possent, librū ediderunt hoc titulo, *Apologia Casuistarum contra calumnias Jansenistarum*, quo & Probabilitatis, aliaque absurda dogmata defendere majori impudentia atque impietate sategerunt, ipsosq; Jansenistarum nomine aliquam Parochis illis notam affricare conati sunt. Majori itaque zelo excitati Parochi etiam illam Apologiam perlustrarunt, & pestiferis inde dogmatibus excerptis atque demonstratis, illam quoque examinandam censendam damnamdamque suis Archiepiscopis obtulerunt. Brevitatis studio illos Apologiz errores extractos jam omittam, quod ejusdem sint notæ cum superioribus; pauca tamen his sunt addenda. Cum enim jam omnis Gallia his motibus ageretur, & Casuistis eorumque Apologiz se tantum non omnes opponerent, qui aliquam pietatis & bonorum morum existimationem amabant, etiam Parochi Ambianenses suas suo Episcopo querelas exposuerunt, & simul exhibuerunt trium Casuum Conscientiæ Professorum in Academia Ambianensi dogmata, videlicet Longuetii, Simonis Lessii, & Poignantii, Jesuitarum. Quæ si adjecero, plura vix quenquam desideraturum esse existimo, nisi jam satias coepit fieri.

LONGUETII hæc sunt.

DE SIMONIA.

Non est peccatum Simonia, si officium spirituale prestetur, etiam primò & per se, propter emolumentum tanquam pretium factum, quod requiritur ad simoniam. quest. 2. de simon.

Quæ

Qualibet donatio rei sacra pro temporali non est facta, sed donatio pro re temporali, tanquam pretio & mercede pacta. *ibid.* Quæritur 4.

Non qualibet conditio, etiam pacta, facit simoniam, sed ea modo qua pretii & mercedis locum habet, & novum onus obligationem quasi justitia commutantis inducit. *quæst. 3. de simonia.* Quæritur ultimo.

DE USURA.

Licet sperare & optare lucrum ex mutuo, mediante honorum lentia & gratitudine, non tantum secundario & minime principaliter, sed etiam primario & principaliter. *Disp. 3. de var. causis. l. fur. excus. qu. 1. Resp. 3.*

Licet quoque accipere. *Ibid.*

Potest quis mutuum dare alteri ex conditione & lege, ut in ejus officina emat, ejus molendino molat, aut aliquid obsequii præstet, si id exigatur benevolentia & amicitia jure. *lb. q. 4.*

Non est usura, si tibi mutuem ea lege, ut mihi vel meo officium aliquod temporarium referas ex pacto amicitia. *ibid. qu. 7. Resp. 2.*

Compensatio mutui, qua fit officio aliquo temporario per se estimabili, nisi per commutationem detur ad satisfaciendum justitia commutanti, non est usura. *Ob. & Resp. neq. majorca.*

Si tibi mutuem ea lege, ut beneficium Ecclesiasticum, vel alio amicitia reponas, nec est usura, nec simonia. *Ibid. quæst. 7. Resp. 1.*

Propter periculum amittenda sortis principalis licet exigere aliquid amplius quam valeat. *lb. qu. 10. Resp. 1.*

Licet lucrum sumere ex mutuo ratione pena conventionalis, v. gr. nisi definito tempore restituas, tantum pecunia loco per te persolves: vel si intra tempus constitutum non restituas, mutuum, in penam postea solves usuram vel interesse. *Ibid. quæst. 10. Resp. 2. & 7.*

Non

Non tenemur opitulari proximo gravi necessitate laboranti, nisi possumus cum levi tantum detrimento rerum nostrarum. In 1. præc. Decal. qu. 12. de Eleem.

Communem necessitatem patientibus non tenemur elemosynam largiri, nisi possumus absq; ullo incommodo. Ibid.

DE HOMICIDIO.

Ad tuendum honorem suum, & propulsandam infamiam, licet occidere. In 5. præc. Non occides, qu. 4. Resp 2.

Potest nobilis, ut fustium verbera evadat, hostem occidere, & non potest aliter; quia hoc est infame nobili. Ibid.

Quia fuga est infamis nobili, si non potest aliter quàm fuga vel cade mortem evadere, potest occidere. Ibid.

Si ille quem alius aggreditur, non potest fugere absq; suo dedecore, non tenetur id agere, & si non potest vitare vulnus quod alter molitur, potest occidere. Ibid.

Licet ad res tuendas alterum occidere. Ibid.

DE DUELLO.

Licet homini injustè oppugnato, occidere in duello. Ibid.

Duellum est licitum & iustum, quando ad effugiendam membri mutilationem, certò imminentem necessarium est. Ibid.

DE FURTO.

Si parentes, quorum causa vel in rure, vel in officina, vel aliter laborant liberi, non satisfaciunt, si sunt grandiores, deductis impensis, quas pater in illis alendis fecit, possunt pro suo labore & industria tantumdem illis surripere, quantum daretur extraneo. In mandat. 7. Non furaberis. qu. 1. Resp. 4.

Possunt liberi, si parentes saepe rogati & tentati precibus id abnuunt, illis surripere, animi relaxandi gratia, quantum illis consuetudo & conditio permittit. Ibid.

Si silva sunt communes pago aut civitati, non peccant gravi-

f

ser.

ter, nec restitutionis sunt obnoxii, qui aliquot arbores cadunt in utilitatem propriam. Ibid. q. 5. §. Adverte 1.

Non peccat contra iustitiam, nec tenetur restituere, qui peccuniam accipit, ut occidat, percussiat, &c. que sunt contra iustitiam. Ibid.

Quando quis ita eget, & alter ita abundat, ut qui abundat, teneatur opitulari illi qui eget, potest ille qui eget, occultè & bono modo rem alterius accipere, sine peccato & obligatione restituendi. qu. II.

Qui in silvis privatis aut publicis ligna cadunt ad focum, aut panem surripiunt, non peccant graviter, nec restitutioni tenentur. Ibid.

Qui cessit bonis, non tenetur restituere. Ibid.

Qui cedit bonis, potest sibi suisq; retinere que necessaria sunt ad statum moderate sustinendum. Ibid.

Similiter conjux & liberi; nec tenentur restituere cum tanta iactura. Ibid.

Sequuntur

SIMONIS LESSII

dictata.

De

PROBABILITATE.

Sententia probabilis ea est, qua unius viri docti & pii autoritate nititur. De præceptis Decalog. c. 1. art. 4.

Quamvis una sit probabilior etiam & tutior, tibiq; etiam probabilior & tutior videatur; quamvis non deferas tuum iudicium speculativum; licet tibi in praxi illam deferere sequendo minus probabilem. Ibid. Illa pars dicitur tutior, in qua aut nullum peccatum esse potest, aut propter vitandum majus malum, minus eligitur.

Doctores licite possunt contra opinionem suam alii consulari, sequendo alienam. Ibid.

Confessarius potest penitentem absolvere secundum probabilem opinionem penitentis, contra suam propriam: tunc & tenetur. Ibid.

DE AMORE INDEUM.

Qui in articulo mortis conscius est sibi peccati mortalis, tenetur quidem conteri, sed ex precepto charitatis sui, non Dei. Sect. 3. de Charit. art. 1.

Non omnibus diebus festis, nec in articulo mortis, nec cum aliquis singulari aliquo beneficio à Deo afficitur, nec cum vult baptismum suscipere, nec cum tenetur actum contritionis elicere, nec, cum rationis usum affectus est, tenetur quis actum amoris elicere, nec cum martyrium subeundum est; quia tunc sufficit attritio. Ibid.

Peccant graviter qui vendunt Reliquias, easq. exponunt ad questum, ita ut intendatur lucrum tanquam pretium rei spiritualis; secus si sit tantum tanquam stipendium debitum sustentationis, vel tanquam elemosina. Ibid. art. 9.

DE OFFICIO DIVINO.

Excusantur ab Officio recitando, qui negotiis publicis, etiam secularibus, magni momenti detinentur, si commode non possint recitari Officium, vel sine aliquo damno. Sect. 5. art. 5.

Qui praevident se occupandos, possunt & debent prevenire occupationem, si possunt commode: non videntur tamen teneri ad aliquid detrahendum de somno necessario. Ibid.

Beneficarii omittentes Officium, non tenentur ad restitutionem ex lege iustitia, quia jus fundatorum cumulatissime compensatur, vel unica recitatione Orationis Dominica, cum ejusmodi oratio nullo pretio temporali sit aestimabilis. Ibidem art. 12.

Non requiritur ex precepto Ecclesia attentio interna,

cum recitantur Hora Canonica, sed externa sufficiunt. Ibid.
art. 14.

*Qui toto matutino tempore legitime impeditus fuit,
non tenetur vespere recitare Officium totius diei. Ibid.*
art. 15.

*Qui non potest tempore congruo Horas recitare, post tempus
elapsum non tenetur illas recitare. Ibid.*

*Non peccant, qui in solennibus festis diebus totam noctem
vigilant ad sextam matutinam, & noniam etiam laborant, & vespere
necessarias, calceosq; conficiunt, quos non potuerunt prius perficere.
De 3. Decal. præcept. art. 2.*

DE OFFICIO LIBERORUM ERGA SUOS

PARENTES.

*Non potest parens compellere filium, ut sibi minister, nec ut
secum habitet. De 4. præc. Dec. art. 3.*

*Si filii bona fide putent parentes sibi condonatuos qui fur-
ripuerint, si audeant rogare, non tenentur restituere, quando con-
suetudo aliorum ejusdem status. Ibid.*

DE CONJUGE.

*Mulier, etiam prohibente marito, potest contrahere, validam
eleemosynas aut donationes pro libito agere, expensas in ludo
& recreatione honesta facere, & comparando sibi ornatus. Ibid.*
art. 7.

DE ELEEMOSYNIS.

*Non est certum nos teneri sub mortali, per eleemosynam
venire proximo in necessitate gravi existenti: quare non sunt
condemnandi divites peccati mortalis, qui non subveniunt
proximo in tali necessitate.*

DE SCANDALO.

Mortaliter non peccant mulieres, qua se præbent conficiam-

das adolescentibus, à quibus se credunt turpiter concupiscendas, si hoc faciant aliqua necessitate, aut utilitate, aut ne se privent sua libertate, vel iure exeundi domo, vel standi ad ostium vel fenestram domus. Ibid. art. 4.

Tabernarii, caupones ministrantes vinum ad ebrietatem, quando absq; gravi damno id vitare nequeunt, & deserentur ab hospite, & nihil venderent in illis locis, ubi vitium ebrietatis familiare est, eisdem licet diebus ab Ecclesia prohibitis ministrare carnes in iis regionibus, in quibus frequentes sunt heretici; licet etiam diebus jejunii ministrare cibos petentibus quacumq; diei hora, imò non peccant porrigentes carnem solventi jejunium, quando alibi potest inveniri. Ibid.

DE HOMICIDIO ET DUELLO.

Cuilibet privato licet occidere adversarium, qui accedit ad feriendum, & non potest evadere nisi fugiat, vel praveniat. Nobiles non tenentur fugere, quia hoc ipsis esset dedecori, & possunt occidere. Ibid. art. 5. de Homicid.

Licitum est occidere furem in defensionem suarum facultatum, si illa sint magni momenti. Ibid.

Licitum est offerre vel acceptare duellum, quando illud est omnino necessarium ad conservandas vel recuperandas res temporales magni momenti. Ibid.

Possunt sine jaçtura honoris vitare duellum. 1. Si provocatus respondeat: Nolo stulte agere contra edicta Regis, & Ecclesia præcepta; sed si me aggredieris palam, non proditorie, invenies me virum esse. 2. Si respondeat provocatus: Ego cras in viam me dabo, & per talem locum transibo, quod si me offenderis, propterea non declinabo de via. Ibid.

DE FURTO.

In gravi necessitate morbi, famis, nuditatis, potest quis clanculum surripere ab opulentiis, si grave illud malum aliter avertere nequeat. In 7. & 10. præc. Decal. art. 1.

Domestici, vel alii, si aliquid accipiunt ex profano voluntate domini, quia sibi rationabiliter persuaders, dominum non fore injustum, nullum committunt peccatum. Ibid.

Reliqua sunt

POIGNANTII

placita.

DE SIMONIA.

De ratione Simonia est, ut res spiritualis agetur cum re temporali. De Sim, qu. 3.

Quacunque ratione alia quam ut pretium rei spiritualis res temporalis detur pro spirituali, non est simonia. Ibid.

Si quod sit motuum honestum, non est simonia, est danda pecuniam intendat immediatè & proximè, imò etiam & principaliter, accipere beneficium, modo non adjungat intentionem peccati, etiam minus principaliter. Ibid. qu. 5.

Non est peccatum simonia, exprimere desiderium suum demandando aliquod temporale, ut alter se gratum præbet demandando rem spiritualem, modo præcisè intendatur, ut satisfiat obligationi antidotali. qu. 6.

DE PROBABILITATE.

Opinio probabilis ea est, qua minus viri docti, sentire nititur. Sic Scholastici possunt sequi opinionem præceptoris tanquam probabilem. De princ. casuum qu. 5.

Licet sequi opinionem minus probabilem & minus certam, relicta probabiliori. Item nec in dubiis tenemur eligere tutum. Tutior illa sententia est, in qua nullum inest peccati periculum, vel in qua minus malum est. Ibid.

Confessarius interrogatus de contractu, quem ipse iudicat esse

usurarium, potest respondere non esse usurarium secundum probabilem aliorum sententiam. Ibid.

Confessarius interrogatus de hoc contractu, quem iudicat esse usurarium iuxta suam sententiam, & non esse usurarium, iuxta probabilem aliorum sententiam, potest usurarium condemnare ad restitutionem iuxta suam sententiam, vel excusare ab huiusmodi obligatione, relinquendo propriam sententiam, & sequendo alienam. Ibid.

Confessarius respondens iuxta sententiam alienam, & contra propriam, non peccat, nec agit contra propriam conscientiam, nec se exponit periculo peccandi. Ibid.

Confessarius debet sequi sententiam pœnitentis, eique acquiescere, si sit probabilis, licet ipse eam falsam esse iudicet, & contrariam multo probabiliorē. Ibid.

Confessarius non potest sine peccato mortali denegare absolutionem pœnitenti, qui sequitur hanc sententiam probabilem, quamvis eam falsam iudicet. Ibid.

Judex quando opiniones ex parte juris sunt utrinque probabiles, potest utrum valuerit suo jure spoliare. Tit. Resolvuntur quædam diffic. ex iudice.

Potest Judex, relicta probabiliori sententia, sequi minus probabilem. Ibid.

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ.

Attritio sufficiens cum sacramento est dolor de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero, ex motivo quidem honesto & supernaturali, sed alio quàm charitatis quod est ipse Deus, quatenus est summum bonum. Disp. 4. de sacram. poenit. art. 1. de Contrit.

Qui sine hac attritione bona fide accedit ad sacramentum poenitentia, quamdiu illa fides perseverat, non tenetur confessiones repetere, etiamsi non receperit effectum absolutionis, præsertim cum peccata in tali confessione exposita indirectè possint remitti.

mitti per sequentes bonas confessiones, quas postea facturus est. Ibid.

Ut liber sit quis ab obligatione precepti, sufficit quod probabiliter iudicet se non obligari. art. 7. de peccatorum dubiis.

Qui dubitat positivè, seu probabiliter opinatur, quod non committit peccatum, aut quod illud non est mortale, aut quod illud iam declaravit in confessione, non obligatur ad id confitendum, licet rationes habeat, ob quas contrarium illi aequaliter probabile sit. Ibid.

Mendicantes & Privilegiati perita, & non obtenta licentia, sunt idonei ministri sacramenti penitentia. De ministro sacram. poenit.

Papa pro quolibet loco, & quibuscumq; peccatis delegare potest, etiam inconsultis Episcopis & Parochis. Ibid.

DE OCCASIONE PROXIMA PECCANDI.

Potest quis absolvi etiam remanens in occasione proxima peccati, modo adsit causa notabilis impediens talem separationem, ut scandalum grave, infamia, incommodum. De bonit. Et scientia in Confessario requirit.

Atque hæc hætenus.

CAP. XI.

Clausula loco quadam ininterior subjungitur.

EX hætenus congestis recitatisque Jesuitarum Novorumque Casuistarum dogmatibus satis superque constare cuiuslibet arbitror, quò eos provexerit sua **PROBABILITAS.**

Ple-

Pleraque enim sunt talia, ut absurdiora magisque impia vis quisquam possit comminisci, damnata dudum à prudentioribus ethnicis, ut Theologiæ Moralis Doctores. tanta veritatis luce circumfusos æternum pudere debeat, talia scita unquam protulisse, nedum consueta ipsis pertinacia & *ιδιοσυμοσύνη* defendisse. Escobarius quidem putat à Providentia divina suggestam esse Probabilitatem; quod non nego: at in eo errat, quod à propitio Numine illam profectam esse existimet, cum illic ipso detestabili commento puniat Deus, & lucem verbè revelati omnisque bonæ rationis proculcantes dira cœcitate ulciscatur. Monet Apostolus Titum suum, *ut tenax sit ejus, qui secundum doctrinam est, fidelis sermonis, ut potens sit etiam exhortari per doctrinam sanam, & contradicentes convincere* esse enim multos *intractabiles, vaniloquos, & mentium seductores. ad Tit. 1. v. 9. & 10.* Idem Tito commendat iterum *cap. 2. v. 1. Tu vero loquere, quæ decent sanam doctrinam & addit v. 10. Ut doctrinam Servatoris nostri Dei ornent in omnibus.* Idem Apostolus (arrigite aures Probabilitatæ) ita scribit ad Timotheum suum *1. ad Tim. 6. v. 3. seqq. Siquis diversam sequitur doctrinam, & non accedit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrina; is inflatus est, nihil sciens, sed insaniens circa questiones ac disputationum pugna: ex quibus nascitur invidia, contectio, maledictoria, suspiciones mala, supervacaneæ consiliatationes hominum mente corruptorum, & quibus adempta est veritas, qui existimant questum esse pietatem.* Et *v. 20. O Timothee, depositum serva, devitans profanas vocū inanitates, & civitatis tuis Judæorumque rixas & oppositiones falso nominatæ scientiæ.* Quo quæso pacto cum gravissimis hinc præceptis & exhortationibus conveniunt Pyrrhonæ Theologiæ voces: *Peccat, non peccat, Licet, non licet, Est, non est, Sufficit, non sufficit?* Scilicet his Doctoribus illud evenit, quod Apostolus dicit ad *Rom. 1. v. 22. Cum se crederent sapientes, Stulti facti sunt.* Si igitur Deus tantam in gentiles effudit iram, quod non solum ea fecerint, quæ Juri naturæ cordibus illorum inscripto repugnarent, sed

etiam adfensu fuerint iis, qui talia faciunt, Rom. 1. v. ult. quid iustissimò Judici respondebunt Protei nostri, si divinis humanisque legibus spretis vagis opinionibus, propriis alienis, non tutis aut fallacibus ea dant & applicant, quæ non nisi indubitatis LEGUM regulis debent & possunt dirigi? Nihil respondere poterunt, sed τῆς συνείδησός τε τῶν λογισμῶν αὐτῶν κατηγορίας, *conscientiæ & cogitationum suarum accusationes anxii sentient*, Rom. 2. v. 15. eruntque, verbo ut dicam, ἀναπολόγητοι, *inexcusabiles*. Rom. 2. v. 1. Quæ cum ita sint, non amplius sumus pueri, qui fluctuemus & circumferamur quovis vento doctrina, per versutiam hominum, per astutiam, qua nos adveniuntur, ut imponant nobis. ad Ephes. 4. v. 14. Detestemur & abominemur illos Doctores, qui supra pios ahos, supra sanctissimos Patres, Ecclesiæ consensum, supra Canones Legesque, imò supra Deum ipsum se efferunt, vanissima impiarum opinionum mendacia divinæ voluntati legibus comprehensæ præponentes. En vocem Caramuelis! *Non multum ego temporis impendo, aut PERDO in veterum (patrum) libris legendis; non quod contempnam illos, sed quod omnia, qua pulchrè cogitarunt, jam sint à junioribus summo studio & ingenio eliminata.* Scilicet amplectitur ille Cellotii sententiam, *doctrinam morum à recentioribus petendam esse.* Atque hic est ille MAGNUS Jesuitis appellatus Caramuel, *le flambeau des beaux esprits, FAX INGENIORUM.* Fidem jam habeo Alphonso de Vargas, dicenti lib. de Stratagem. Jesuit. c. 2. & c. 16. *Jesuitas non solum Monachis, sed & Doctoribus, Patribus, Conciliis, Pontificibus, ac Evangelistis se sapientiores credere. Sibi liberum esse, præter & CONTRA Sanctorum Patrum & Doctorum sententiam in Religionis doctrina innovare.* cap. 57. Scilicet his arbitrariis cuius vel patet vel clausum est regnum cœlorum, τῷ πάτρῳ ἐάμεν, hoc est, cuius negotio suam PROBABILITATEM applicantes, modò foro suo serviant, & quæstum ac ambitionem suam proferant: qui cum voluntati divinæ contraria placita tueantur, & adeò dilutè atque impiè de amore Dei doceant, non tamen dubitant proæteri, *Dei gloriam &*

Socie-

Societatis Jesuiticæ commodum realiter idem esse, nec nisi ratione differre; uti refert de Vargas cap. 41. eoque nomine Casarem, ut Advocatum Monasteriorum, docent propter ipsos pejerare: ceu idem testatur cap. 42. Scio equidem hunc librum ut famosum à Jesuitis præscribi, sed quo jure quave injuria hoc fiat nescio, cum hæc aliaque omnia ex ipsorum scriptis, quorum diserta fit allegatio, Alphonsus compilaverit. Scilicet hi Suffeni non vident manticæ quod in tergo est; infelices hoc parte, quod cum alii Divi in festivitibus suis cæcos illuminent, Ignatius videntes excœcet: uti idem ait Vargas cap. 7.

Dicas, à Casuistis his Patres Ecclesiæ in satis magno honore haberi, quod ipsarum probabilium sententiarum testes ab iis adhibeantur? Hoc quidem aliquando fieri non nego, sed summa patrum & Doctorum Ecclesiæ veterum injuria, dum depravatis vel verbis vel sententiis illorum doctrinam sæpissime adulterant, cujus improbitatis satis prolixum Catalogum contexuerunt parochi Parisienses, quem, uti alia multa, jam omitto. Non igitur illos venerantur, sed pia illorum dogmata in impia diffingentes eos calumniantur. Quid quod, teste Alphonso de Vargas d. 1. c. 4. sub fin. se profitentur hostes D. Thomæ, ejusque doctrinæ, qui olim Ecclesiæ SCUTUM dici meritus est? Quod pessumdato Aristotele & Thoma sibi Infallibilitatem arrogaverint? eodem teste c. 8.

Quidquid vero hi homines crepent, licet ipsa penetralia pontificis, ipsumque pontificem obsideant possideantque, justo tamen zelo excitatus, qui jam sedet, papa Apologiam Casuistarum, PROBABILITATIS furo ubique reudentem, damnavit. Et, nequid dubites LECTOR, en tibi ejus censuræ exemplum ex editione Gallicana bona fide huc translatum.

PAPÆ ALEXANDRI VII.

continens

Condemnationem Libri inscripti,

Apologia Casuistarum &c.

Feria V. die 21. Augusti. 1659.

IN congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico apud Sanctam Mariam Majorem, coram Sanctissimo D. N. D. ALEXANDRO divina Providentia Papa VII. ac Eminentissimis ac Reverendissimis DD. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus in tota Republica Christiana, contra hæreticam pravitatem Inquisitoribus Generalibus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

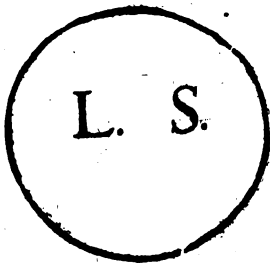
Sanctissimus D. N. ALEXANDER PAPA VII. præsentis decreto prohibet, & damnat Librum, cui titulus est, *Apologie pour les Casuistes contra les calomnies des Jansenistes, où le Lecteur trouvera les verités de la Morale Chrestienne si nettement expliquées, & prouvées avec tant de solidité, qu' il luy sera aisé de voir que les maximes des Jansenistes n' ont que l' apparence de la verité; & qu' effectivement elles portent à toutes sortes de pechés, & au grands relachemens qu' elles blâment avec tant de severité. Par un Theologien, & Professeur en droit Canon. A Paris M. DC. LVII.*

Eumque pro damnato, & prohibito haberi vult. Mandat propterea Sanctitas sua, ut nemo cujusque gradus & conditionis existat, etiam speciali, & specialissima nota dignus prædictum librum apud se retineat, aut legat, neve imprimere, aut imprimi curare audeat, sub poenis, & censuris in sacro Concilio Tridentino, & Indice librorum prohibitorum contentis, aliisque arbitrio Sanctitatis suæ infligendis, sed statim quicumque illum habet, vel in futurum quodocunq;

ha-

habebit, locorum Ordinario, seu Inquisitoribus sub iisdem pœnis exhibere teneatur.

JOANNES LUPUS Sanctæ Romanæ & Universalis
Inquisitionis Not.

Anno à natiuitate D. N. JESU CHRISTI, millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono, indictione duodecima, die vero 26. Augusti, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. ALEXANDRI, Divina Providentia Papa VII. anno ejus quinto, supradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicarum S. Joan. Lateran. & S. Petri de Urbe, nec non ad valvas Palatii Sacra Inquisitionis, Cancellaria Apostolica, ac in Acie Campi Flora, ut moris est, per me Hieronymum Mascellum ejusdem Sanctiss. D. N. Papa, & S. Inquisitionis Cursorem.

Habes Decretum: cui an sint obsecuturi, vehementer equidem dubito. Suprà enim ambitionis Jesuiticæ hoc esse axioma vidimus, sententiam, utcunque absurdam, semel prolatam, esse à Sociis defendendam. Testaturque Alphonsus, Jesuitici Status gnarissimus, Jesuitas Romanam Censuram contemnere *cap. 16.* putareque, se à Papa metui, ejusque jussà palàm contemnere. *cap. 17.* Quidquid futurum sit VESTRA cum primis res agitur, RERUM-PUBLICARUM PRINCIPES, quibus DEUS, cujus vicem sustinetis, summa cum autoritate imperium commisit, ne quid res divinæ humanæque detrimenti capiant. Nam propter quæ scelera exeidium civitatibus Deus minitatur,

tarur, & iustissimæ vindictæ suæ exempla edidit, licet facti
PROBABILITAS JESUITICA. Hæc homicidiis, adultis,
 scortationibus, sodomia, calumniis, arti foetibus, furtis, sine
 niæ, summæ in Deum improbitati, vitiis deniq; omnibus la-
 tissimè fenestram aperit, & quod maximè triste ac indignū est,
 vitia probitatis specie meretricia tingit, ut parum cautos viros
 suæ arbitros tantò facilius demeret. Tollit eadem omnem di-
 sciplinam & reverentiam domesticam, jus omne ex foro & iu-
 diciis exigit, deniq; summa imis miscet. Hæc ubi sunt in Re-
 publica, quid restat, nisi ut exequias illi eamus. Hæc adhibita
PROBABILITATIS hypothesi, **VESTRA, PRINCIPES,** ni-
 ta salusq; in manu & arbitrio est omnium illorum, qui per-
 lentissimum hoc dogma amplexi sectantur. Ecce enim quid
 dicat Emanuel Sa: *Lata sententia Pontificis in Regem potest
 quisq; fieri executor. Quid Mariana de Rege & Regibus illis scri-
 ne: Praclare ageretur cum rebus humanis, si multi homines in
 pectore invenirentur, pro libertate patria vita contemptores
 salutis. Quod si evaserint (sc. regibus jugulatis) instar
 rum heroum in omni vita suspiciuntur: si secus accidat, etiam
 peris, gratia hominibus hostia cadunt, nobili conatu ad omnia
 steritatis memoriam illustrati.* Hoc scilicet epiphonema in-
 git elogio Jacobi Clementis, de quo mox dicam. Quid Bel-
 larminus: *Papa inquit Tom. 1. lib. 5. c. 6. de Papa. potest mutare
 regna, & uni auferre, atq; alteri conferre. Cap. 7. Pontifex est ju-
 dicare Regem esse deponendum, vel non deponendum.* Ibidem: *Re-
 stori necessaria potestas triplex: circa lupos, arietes, oves... Prae-
 ceptum autem est aries furiosus destruens ovile, quando est Catholicus
 fide, sed adeò malus, ut multum obsit Religioni & Ecclesie. Non
 poterit pastor Ecclesie eum recludere, vel redigere in ordinem
 um.* Et c. 8. id ipsum confirmat exemplo Ozia, Athalia & Gra-
 gorii I. Papæ, cui hæc tribuit: *Si quis Regem, Antistitum, Episcopum
 cum, vel quarumcunq; personarum secularium hujus Apostolice
 toritatis, & nostræ praeceptionis decreta violaverit, cujuscunq;
 gnitatis vel sublimitatis sit, honore suo privetur.* Quid Idem li-
 bro de Potestate Papæ contra Barclajum p. 35. edit. Rom. 1707.

ac debet summus Pontifex Regibus imperare ... & si non obtemperent, potest eos de Ecclesia per Censuram excommunicationis ejicere, & populos à juramento fidelitatis absolvere: deusque eos regno exuere, & regia potestate privare. Pag. 38. Est in Romano Pontifice potestas temporalia disponendi usque ad ipsorum Regum & Imperatorum depositionem, &c. P. 65. Proinde cum summus Pontifex transfert regnum ab uno ad alium, non tollit quod Deus dedit, sed ordinat & dirigit. Quid lib. 1. de Translatione Imperii c. 12. Tom. 1. Hac potestate Pontifex Zacharias Childerici regnum, quod ejus socordia Catholica Religio in Gallis non modicum detrimentum pateretur, in Pipinum & filios ejus transtulit. Quid Ludovicus Molina Tom. 1. de Just. & Jur. tract. 2. Disp. 29. Potestas spiritualis Summi Pontificis ad finem supernaturalem, adjunctam quasi ex consequenti habet supremam & amplissimam potestatem jurisdictionis temporalis super omnes Reges, & reliquos qui sunt de Ecclesia, præcisè tamen quantum postulat finis supernaturalis. Quare si id exigat finis supernaturalis, potest summus Pontifex deponere Reges eosque suis regnis privare. Potest etiam inter eos judicare de rebus temporalibus, legesque eorum infirmare, idque non modò Censuris ad id cogendo, sed etiam pennis externis, ac vi & armis, non secus ac qui vis alius Princeps.... Atq; hac ratione verè summus Pontifex dicitur habere utrumque gladium supremamq; potestatem temporalem & spirituales. Quid Alphonsus Salmeron Tom. 4. part. 3. tr. 4. p. 411. Illis Regibus & Magistratibus tanquàm quibus suis Papa velut Pastor præcipere potest... Cui habent Principes obedire; & si resistant, potest eos tanquam contumaces punire: & si in Ecclesiam & Christi gloriam aliquid moliantur, potest eos imperio & regno privare, eorum ditiones alteri tradere.... Atque hac potestate sapius multos usos fuisse Pontifices, atque illos quidem sanctissimos & doctissimos... Atque hac potestas necessariò consequitur legitimum usum clavium regni cælorum. Quid Carolus Scribanus, Clarus Bonarscius ἀναγεγραμμένον nomine alias dictus in suo Amphitheatro honoris lib. 1. cap. 12. Vis certius experimentum Pontificia potestatis? Figulus argillam temperato ignis afflatu in materiam

robu-

robustiore corporat, aliam ex alia fingit speciem. Galliam Zacharias Pontifex in meliorem animam adflatus sui cura fingit, cum Childericam III. abire jubet regno, &c. Quid Andreas Eudæmono - Joannes in Epistola ad Amicum: Potuit (Gregorius VII. Pontifex) non ut Dominus, sed ut minister Christi deponere Principes. Quid Joannes Azorius Institut. moral. l. 9. c. 5. col. 1232. edit. Lugdun. Principi negligenti & ignavo Papa potest dare adiutorem. Si vero aliter Reip. pax, & salus conservari commode nequit, nisi Princeps regno spoliatur, tunc licitè à regno de-jicitur. Quid Robertus Personius tr. de Mitigatione erga Catholicos in Britannia contra Morthonium: Quamvis inter Canonistas & Theologos controversia adhuc sit de modo, quo Papa talem in temporalibus habeat potestatem, directè scilicet an indirectè; utrosque tamen unanimitè consentire, Christum in Ecclesia talem reliquisse potestatem temporalem in casibus magni ponderis, quia alioqui Ecclesia necessitatibus non sufficienter providisset. Quid Franciscus Suarez Tom. 5. Disp. 15. sect. 6. n. 7. p. 270. Per se loquendo & vi excommunicationis (Pontificiæ) possunt subditi obedientiam, fidelitatem, tributa, & omnia obsequia Principibus negare. Et Idem Defens. fidei Cathol. lib. 3. c. 22. & 23. & lib. 6. c. 4. & 6. Tam certò Papam posse multis de causis Principes pœnis temporalibus coercere vel punire, quàm est certum, non posse Ecclesiam in fide & moribus errare. Item, Posse Papam Reges regnis privare, & contra eos subditos armare. Imò Posse subditos aliquando proprium Regem etiam justè occidere. Et lib. 6. c. 8. Papa habet potestatem ad deponendos Reges hæreticos, & pertinaces, suove regno in rebus ad salutem animæ pertinentibus perniciosos, inter dogmata fidei tenenda & credenda est. Nam continetur in verbis Christi Petro: Quodcunque ligaveris, &c. Pasce oves meas, prout Ecclesia Catholica ita intellexit, & aper-tissimè declaravit Bonifacius VIII. Extrav. Unam sanctam. Ibidem c. 4. n. 14. Rextalis post depositionem incipit esse tyrannus titulo, quia non est legitimus Rex, nec justo titulo regnum possidet. . . . Ergo ex tunc poterit tanquam omnino tyrannus tractari, & consequenter à quocunque privato poterit interfici. Quid

Gabriel

Gabriel Vasquez in 3. part. Disp. 87. Resp. ad 3. rat. *Christus reliquit Summo Pontifici Vicario suo spirituales potestates in Ecclesiam, ratione cuius habet etiam potestatem ut dicunt indirectè, in omnia temporalia.* Et Tom. 2. in 1. 2. disp. 169. c. 4. n. 43. ed. Antverp. 1621 *Si omnes de stirpe regia heretici sunt, justè à Pontifice omnes illi successores regno privari possunt. Quod si etiam Regnum infectum esset, Pontifex ut supremus Judex in causa fidei assignare posset Catholicum Regem pro bono totius regni, ipsumq. vi armorum, si opus esset introducere. Nam bonum fidei & religionis hoc exposcit, ut supremum Ecclesia caput tali regno de rege provideat, & jura regni, si opus fuerit, transgrediat, ut bonum fidei & religionis conservetur.* Quid Leonardus Lessius de Just. & Jur. l. 2. c. 33. de tribut. & vect. dub. 2. p. 408. *Posset Papa extraditionem suam temporalem vectigal imponere & subsidia necessaria imperare: QUIA HABET PLENAM POTESTATEM IN TEMPORALIBUS: Posset etiam Principem Christianam, qui nollet opitulari, deponere, & alium sufficere. Deniq. posset civitati vel Reip. dare jus absolutum & independens se administrandi, & nõ agnoscendi superiorem in temporalibus, privando priorem Principem sup. regno.* Quid Jac. Graeserus libro, quem Hæreticum Vespertilionem appellat p. 178. & 179. *Tam timidi & repidi non sumus, ut asserere palam vereamur, Romanum Pontificem posse, si necesse exigat, subditos Catholicos solvere juramento fidelitatis. Et addimus, si hoc à Pontifice prudenter & circumspectè fiat, esse opus meritorium.* Quid vis amplius? Liquet hoc ex Disp. de potest. Pontif. ap. Bell. & apud alios Scriptores. Quid Cottonius Instit. sua Cath. ad q. 35. *Non est Papa deneganda utriusq. jurisdictionis (spiritualis & temporalis in Principes) executio in us omnibus, qua ad Religionem, cultum divinum, Ecclesia bonam, & animarum salutem pertinent.* Quid Martinus Becanus p. 108. ed. primæ. & 123. secundæ: *An Pontifex, qui potest Reges & Imperatores excommunicare, ut dictum est, possit etiam deponere, si id meriti sint? Negant Sacellanus, Barclajus: affirmant Catholici, & merito, &c.* P. 115. primæ, & 130. sec. edit. *Potest Pontifex in Veteri Testamento mandare, ut Reges leprosi seorsim habitarent, & si nolent obedire, ut vita privarentur. Nichil certius. Hinc colligimus duplici titulo potuisse Reges privare suo regno: primo quia poterat eos se continentes essent, privare vita, erga & regno. De hoc*

hoc nemo dubitat. Et p. 120. Plus dicam: In hac re tantum valuit consensus populi, ut etiam si superesset legitimus heres, cui regnū deberetur, & hoc palam omnibus constaret; tamen si populus prætermissio legitimo herede alium delegisset, ille alius fuisset verus Rex. Exemplū habemus in Roboam & Jeroboā, &c. P. 125. primæ, & 140. sec. ed. Quid quid potestatis permissum fuit Pontifici in V. Test. hoc etiam in Nova permissum illi est. At in Vet. permissum illi fuit ut deponeret Reges, si id meriti essent. Ergo etiam in Novo, P. 127. & 142. Reges & Principes qui violaverint privilegia monasteriis à Pōtifice concessa, excommunicandos, & sua dignitate ac honore privandos esse. P. 136 & 152. Igitur prima conditio est, ut Rex meritis sit depositionem. An autem meritis sit ex prudentia Doctorum, ac piorum hominum iudicio æstimandū est. Quid Anton. Santarella tract. de Heresi & Schismate passim: Summus Pōtifex potest pœnis temporalibus punire Reges & Principes, eosq; deponere, & suis regnīs privare. Item: In eo esse de jure divino utramq; potestatem spiritualem & temporalem &c. Quid Filiutius tr. de Censuris. c. 6. q. 10. Decimo quaro, an excommunicatus sit privatus etiam juris dictione. Respondet: si loquamur de privatione juris dictionis, sic videtur dicendum, excommunicatum esse privatum ejus usu: si vero agatur de privatione ipsius juris dictionis & valoris ejus, sic à Canonistis videtur idem affirmari de hac juris dictione seculari, quod diximus de Ecclesiastica & spirituali. Quid Stephanus Bannius tract. 2. Disput. 2. qu. 5. art. 104. Bene habes, jam causa nostra fundamenta sunt p̄acta. Nam si Pontifici obsequi Reges debent, si thiaræ sceptræ subijci, si Romana Curia privata Regum, ut ad obsequium pronos præmissis, sic immorigeros ac duros, sic pervicaces, justis supplicis puniri posse quis non videt? Hæc ejusq; farina dogmata alia, quæ jam brevitatis studio omitto, talia sunt, quæ summam omnium imperantium autoritatem, dignitatem, vitam ac salutem dubiam faciunt. Proinde omnes Rerump. RECTORES obtestatos volo, diligenter cogitent, quanto in discrimine ipsi versentur, quàm caducum & fragile ipsorū sit sceptrum, ubi Curia Romanæ ejusq; primipilis fortè adversantes, aut non ex voto velificantes, justissime alioqui imperant. In Legib⁹ enim satisne habent præfidū adversus illos, qui nisi se probabiliter OBLIGATOS & probabiliter

DE OBLIGATOS credūt? aut vero in Armis, qui martyrii gloriam in atrocissimi facinoris, regicidii, supplicio quærunt? Quid enim dubitabit Probabilistarum ad secla aut alumnus quemvis adoriendi Regem aut Principem, cum ex illorum hypothese tot Doctorum autoritate ac sententiis probabilibus munitam ad tale facinus patrandū habeat conscientiam? Nihil itaq; miror, quod superioris seculi anno xxix. Jacobus Clemens, viginti quatuor annorum juvenis sicam in HENRICI III, Gallia Regis, corpus adigere ausus fuerit: quod facinus nō solum Romæ laudatū, sed & à Sixto V. Pōr. mysterio Incarnationis ac Resurrectionis filii Dei ad simulatū esse testatur Oratio Parisiis eo tempore publicata. Scilicet persuasit hoc illi facinus PROBABILITAS. Non miror Joannem Chastellum adolescentem item laudatissimi Regis sui HENRICI IV. jugulum petiisse, ejusdem seculi anno xciv. Persuasit PROBABILITAS. Non miror Franciscum Ravalliacum anno hujus seculi x. nefario ausu REGEM TANTUM interemisse: Persuasit PROBABILITAS. Non miror Robertum Catisbejum aliosq; Augustali Londinensi pulverem nitratum subjecisse, ut Regiam uno momento discerptam familiam tolleret. Persuasit hoc ipsis eadem PROBABILITAS. Cui cum germana soror accesserit INFALLIBILITAS, da posse, nemo profectō hominum supererit in hoc universo, præter

SO LIPPOS rerum dominos gentemq; togant.

Quid itaq; factū opus sit, signo sublato Gallia videtur ostendisse aliis, justissimis censuris monstrū hoc esse penitus proseribendū ac delendū. Imò an sic satis tanto malo cautū sit, prudentiores cogitēt. Quia enim Majestas civilis, ignara se angues in sinu alere, talia scripta prope infinitis ac sinuosis voluminibus typis exscribi & universo orbi exponi permisit; hinc improbè cōficta dogmata tacito Ecclesiæ cōsensu etiam confirmata & approbata esse impudētissime clamitant. Agite igitur, quorū hoc officium est, quod rei necessitas & veritas postulat, & orbi testatū facite, quā maxime displicere Ecclesiæ omnib⁹q; bonis, quod dudum displicuit gentili, & quidem Epicureo, imò Epicuro peiori Lucretio,

CONVELLERE TOTA

FUNDAMENTA QUIBUS NIXATUR VITA SALUSQ;

...q; quibus Rerump. arbitrius
...mimendo, attentè ut cogitetis, quin
...ine misera juventus versetur, Jesuitarum Probabilis-
stitutioni commissa, qualia enim didicerunt ipsi dogmata
vicissim suis tradunt discipulis, illorumq; amicos quibus
illecebris hoc veneni inspirant. Innocentissima itaq; res
la se accepisse, rata, vix deinceps adduci potest, ut mendacis
vitiis se imbibisse intelligat. Nam

*Quo semel est imbuta recens, servabis odorem
Testa diu.*

At inquit vulgo, non esse alios, qui pari dexteritate & pro-
methodo exiguiq; temporis compendio animis juvenum
lare imò infundere doctrinæ rivus sciant. Ego vero contra
mama illam majorem esse, quam veriore. Et licet vera sit
ta, parùm doctum, magisq; pium esse, quam & doctissimum
Probabilistam, h. e. improbissimum. Non ausim omnino
re fidem de Vargas ita scribenti de Stratag. Jes. c. 57. *Jesuitæ
Scholis totius orbis per fas & nefas inbiant, ut eas evertant, &
tutè ac reliquas a rates & statum pestifera sua doctrina infestent.*
quod extra Jesuitarum claustra in frequentibus oppidis
alibi optimi juvenutis Doctores, optimeq; instructæ Sc
ri possunt, modò plus stipendii & minus vilipendii inde
retulerint. Illos vero Parentes, qui in Protestantium certum
liberos suos nolint vel latum unguem ab August. Concilio
cedere, & tñ. erudiendos illos Jesuitis dant, quemodò
nò invenio. Dum enim periculo peccandi liberis exponitur
jam peccant, quos in crepidine constitutos mox fac
Probabilistæ in Orci barathrum præcipitant. Parentes
est usq; ad bestialem virtutem, ut ipsi loquuntur. Mox
esse duxi: omnia enim pro merito explicare aliquid est.

Hæc habui quæ de PROBABILITATE IESUITICA deinceps
plura dici de ea nequeant, sed quod hæc opera iam ab
pata sit, & hæc juxta filii Peripateticæ Philosophiæ exami-
demis nostris sufficere existinem. Utinam quod
soliis studio de hoc argumento commentatus sum
tatis cupidis excipiat. F I N I S.

